

Jenesis (Letoqeto)

Anutunonj jero iwoi kuuya letonji.

Jenasa-asari

Buk koi kanonj sundu koi kaanja jeja: Anutunonj siwe, namo, iikawaa iwoiya kuuya ano ejemba mokolonj orono singisongononj kamaanj ururo lombo siimboboloyawo ii balonj so ananaa qanananonj uro. Kaenj kamaanj nunuro Anutunonj oyanboyanj mokolonj laligowombaajonj kana nomaañ ii arengonj ano. Letoqeto (Jenesis) buk kokawaa uutanonj bakaya woi kokaenj eja:

1) Bonj 1-11 Sundu kanakanaiya: Anutunonj siwe ano namo mokolonj orono ejemba yonoo laaligogianonj wala eenanonj nomaenj kolooro. Adam ano Iiw, Kein ano Aabel yonoo sundugia. Noowaa kambañanonj gboulu somata waama namo tururo. Babilon kanonj taua koriga totonj megi.

2) Bonj 12-50 Israel yonoo bemunjaleurgia yonoo sundugia: Wala Aabrahamnonj Anutu moma laarinj qaaya tenj koma laligoro qaaya jenj tegoro solañaniro. Iwaa gematanonj meria Aisak, esia Jeikob qata monj Israel ano iwaa merauruta 12 yonoo sundugia kania kania. Eja 12 ii Israel kanagesowaa tuunj 12 yonoo bemunjalegiaga koloogi. Bemunjale Joosefwaa sundu ii qaita monj. Nomaenj kolooro Joosefnonj wala Iijipt

keno iwaa gematanon manja Jeikob ano daremunjuruta kuuya yononon kanagen kaanagadeen sumanjurugia iyonowo Iijipt kantrinon kema waba laligogi.

Buk koi kanon ejemba yonoo laaligogiaa sunduya mamaga jejato, Anutunon nomaen ama ononoti, iikanon sundu iikawaa bakaya waja kolooja. Laaligowaa sundu kuuya iikawaa nanamemen eja waja ii Anutu. Kanakanaiyanon siwe, namo ano iyoroo iwoigara kuuya mokoloon onono singisongonon kamaan ururo pondan Mangia onja laligon kilenagia gosin qaagia jen tegon irongia meleema onono qagianon uro laligogi. Tosianon Anutu waa qaa baatanon kenngiti, ii awaagadeen kalan koma unuano laaligogianon iikawaa so utegon asugiro. Noowaa kambanon sumanjuruta 8 yononon qaagoto, ejemba tosaanja kuuya yononon komugi. Kanagen soomonngo qaaya ii Aabraham ano gbiliuruta kanagen koloogiti, ii onono. Soomonngo qaa iikawaa so Anutunon kanagesouruta oyanboyan mokoloowutiwaajon galen koma onono laligon kouma laligon kougi. Ejembanon wala eenanon nomaen Anutu moma laarin mugiti, sundu towoya iikanon kamban kokaamba kaanagadeen momalaarinananon kotiin gbilia ewaatiwaajon ilaan nonomakeja.

Buk kokawaa bakaya waja 10 ii kokaen:

- 1) Siwe, namo ano iwoi kuuya mokoloo. 1.1-2.25
- 2) Singisongowaa lombo siimboboloyawo kanairo. 3.1-24
- 3) Aadambaa kambananonga kanain

- Nooawaanonj kouro. 4.1–5.32
- 4) Nooawaa kambanonj apu gboulu somatanonj waaro. 6.1–10.32
 - 5) Babilon miri koriga totoonj megj. 11.1-9
 - 6) Seembaa kambanonga kanainj Abram-baanonj kouro. 11.10-32
 - 7) Bemunjale karoonj Aabraham, Aisak ano Jeikob 12.1–35.29
 - 8) Iisoowaa gbiliuruta ii kokaenj: 36.1-43
 - 9) Joosef ano iwaa daremunjuruta 37.1–45.28
 - 10) Israel kanageso yonononj Iijipt laligogi. 46.1–50.26

Anutunonj jenj kotooro iwoi kuuya letoma koloogi.

¹ Kanakanaiyanonj Anutunonj Siwe ano namo mokolonj orono.

² Mokolonj orono namo ii gbameña ano kiji-kajuyawo ero. Ero apu angonj dusiitawo ii pangamanonj esuuro ero. Kaenj ero Anutuwaa Unja Toroyanonj apu iikawaa qaganonj kema kanj laligoro.

³* Kaenj laligoro Anutunonj kokaenj jenj kotooro: “Asasaga mono asugiwa.” Kaenj jenj kotooro gomanj mono asariro.

⁴ Asariro iiro awaa kolooro asasaga ano pangamanj mendeema orono.

⁵ Asasagaa qata weenj ano pangamambaa qata gomantiinja kaenj orono. Kaenj orono weemboria mutuya tegoro gomanj tiinj ano.

* **1:3:** 2 Kor 4.6

6 * Ano Anutunonj kokaen jenj kotoro: “Mono apu batugianonj sombimbaa jawo kotiga asuginj apu mendeeno eugenj ano emugenj ewao.”

7 Kaen jenj kotonj sombimbaa jawo kotiga mokoloonj iikanonj apu mendeeno deema jawo qaganonj eugenj ano jawo baatanonj emugenj eri. Kaenj kolooro.

8 Anutunonj sombimbaa jawo kotiga eugenjaa qata sombinj qaro. Kaenj qaro weemboria woiya tegoro gomanj mombo tiinj ano.

9 Ano Anutunonj kokaen jenj kotoro: “Apu sombinj baatanonj ejuti, ii mono menj kululuugi tuunj motoonngo kolooro namo toboga asugiwa.” Kaen jenj kotoro mono kaenj asugiro.

10 Kaenj asugiro tobogaa qata namo qama apu tuunj somata kululuugiti, iikawaa qata kowe oroono. Orooma iriiro iikanonj mono awaa kolooro.

11 Awaa kolooro kokaen jenj kotoro: “Namo qaganonj mono iwoi tonjonja kuuya kokaenj asuginj waabu: Loloo gbojoja iwoi kogiawo ii mono asuginj waama kuunj sogonkebu. Gere kasa tanigia kania kania mono namononj asuginj hongia kogiawo kuunj sogonkebu.” Kaen jenj kotoro mono kaenj asugiro:

12 Namo qaganonj iwoi tonjonja kuuya asuginj waagi. Loloo gbojoja iwoi kogiawo tanigia kania kania ii asugigi. Gere kasa tanigia kania kania ii namononj asuginj hongia kuunj sogogi. Kaenj asugiro Anutunonj injiuro iikanonj mono awaa kolooro.

13 Weemboria karonja tegoro gomanj mombo tiinj ano.

* 1:6: 2 Piito 3.5

14 Ano Anutunonj kokaen jenj kotoro: “Sombim-baa jawo kotiganonj mono asasaga asuginj weenj ano gomantiinja ii mendeema oroma nama (yara) yambu, konjuru kambaŋ ano weenj kambaŋ, gbani kambaŋ ano weemboria motomotoombaa aiwe-seyaga ewu.

15 Iikanonj mono sombim-baa jawo kotakota kanonj asasaga ano namo menj asariwu.” Kaen jenj kotoro mono kaenj asugigi:

16 Anutunonj asasaga somata woi mokoloonj orono: Asasagaa galenja weenj jaaya nano iikawaa kamakamaata koinj ii gomantiinja galenja nama enj ubao. Senjelao ii kaanjadeenj mokoloonj onono.

17 Anutunonj ii sombim-baa jawo kotiga iikanonj namo menj asariwutiwaajonj onono.

18 Ii namo menj asarinj weenj ano gomantiinja galengiaga nama asasaga ano pangamaŋa mendeema orombutiwaajonj onono. Kaenj asugiro Anutunonj inji-ro iikanonj mono awaa kolooro.

19 Weemboria 4:ya tegoro gomanj mombo tiinj ano.

20 Ano Anutunonj kokaen jenj kotoro: “Apu kowe iikawaa uutanonj mono iwoi isinonjgiawo asuginj sokoma apu qen kondondonjonj lanj kema kanj laligowu. Kaaŋjadeenj koonja koonja namo qaganonj kanakeewanj elelaonj kotonj kema kanj laligowu.”

21 Kaen jenj kowewaa oroya somasomata ano iwoi isinonjgiawo tanigia kania kania apu qen kondondonjonj qeqelala kema kanjkejuti, ii mokoloonj onono. Kaaŋgadeenj koonj tanigia kania kania enjganjgiawo ii mokoloonj onono.

Mokoloon onoma injiiron iikanon mono awaa kolooro.

²² Awaa kolooro kotuegon onoma qaa kokaen jen koto: “Ono mono ko meragiawo juma sein apu kowe sokoma laligowu ano koon onono kaanjiadeen namo qaganon koloon seiwu.”

²³ Qaa kaen jen koto weemboria 5:ya tegoro goman mombo tiin ano.

²⁴ Ano Anutunon kokaen jen koto: “Namo qaganon mono iwoi kuuya laaligogiawo tanigia kania kania asugiwu. Miriwaa oroya, iwoi bagianon koma kondondongonkejuti ano duuyaa oroya tanigia kania kania, ii mono asugiwu.” Kaen jen koto mono kaen asugigi:

²⁵ Anutunon duuyaa oroya tanigia kania kania ii mokoloon onono. Miriwaa oroya tanigia kania kania ii mokoloon onono ano iwoi kuuya bagianamonon koma kondondongonkejuti, tanigia kania kania ii mokoloon onono. Mokoloon onoma injiiron iikanon mono awaa kolooro. Kian.

Anutunon eja ano emba mokoloon orono.

²⁶ * Kawaa gematanon Anutunon kokaen jen koto: “Ayo, anana mono eja ananaa tani kaan menin iwoi kuuya galen koma onoma laligowa. Iwoi kuuya ii kowewaa soraya, sombimaa koonon ano miriwaa oroya, namo kuuya ano iwoi kuuya bagianamonon koma kondondongonkejuti, mono iyonoo galengiaga koloon laligowa.”

* **1:26:** 1 Kor 11.7

27 * * Kaen jen koton iyanɔa kaitaniaa so eja mokoloro. Anutuwa kaitania kaanɔ laligowaatiwaajon ii mokolon muro. Eja ano emba laligowaatiwaajon ii mokolon orono.

28 Mokolon oroma ii kotuegon kokaen jen koton orono: “Oro mono gbili mokolori kolon sein ama balon sokoma laligowu. Kaen laligon balon toya koloowu. Kaen kolon kowewaa soraya, kanakeewambaa koonɔ ano oro mokolen lagiso buubuu namonon kema kankejuti, mono ii kuuya galen koma pongia kolon laligowu.”

29 Kaen jen koton qaa kokaen irijoro: “Mobu, niinon monjan logoya kania kania balon kuuya sokoma asugin waama kogia kuun sogonkejuti ano gere kasa kuuya hon kogiawo kuun sogonkejuti, iikanon nembanenegia koloowaatiwaajon anjen.

30 Duuyaa oroya kuuya, kanakeewambaa koonɔ kuuya ano iwoi kuuya namonon kema kankejuti ano tosia kuuya sewan aason horonkejuti, iyonoojon loloo gbojoja tonɔnɔn kania kania ii nenegia koloowaatiwaajon anjen.” Qaa kaen jero mono kaen asugiro.

31 Asugiro Anutunon iwoi kuuya mokoloroti, ii iiro awaa toton kolooro keraqeeango moro. Weemboria 6:ya tegoro goman mombo tiin ano. Kian.

2

Anutunon kendon raro.

* 1:27: Mat 19.4; Maak 10.6 * 1:27: Jen 5.1-2

¹ Goman ano siwe jakeya jakeya ano namo yoroo iwoigara akadamugarawo kuuya ii mono mokoloon onondabororo.

² * * Anutunon gawonɔ ii mero tegoro weem-boria 7 iikanon kendon raro. Gawonɔ kuuya merotiwaajon weem-boria 7 kanon haamo mero.

³ Mokomokoloo gawonɔ kuuya merotiwaajon ama weem-boria iikanon haamo mero. Kawaajon weem-boria 7:ɲa ii kendon jen kotuegon jen ko-booro. Kian.

Oyanboyan gawon qata Eeden

⁴ Anutunon siwe namo mokoloo asugiritiwaa sunduya ii kian. Pon Anutunon siwe namo mokoloon oronoti, kaman iikanon

⁵⁻⁶ Pon Anutuwa uainɔajon namo qaganon kon mende kiro gawon komakoomowaajon eja mon mende laligoroto, namo uutanonɔa bedu iikanonɔdeen kouma namo qaga sokoma men samoriro. Kawaajon duuyaa gere kasa mon me sombembaa loloo gbojoja iwoi mon ii namonon mende asugin ero.

⁷ * Kaman kanon Pon Anutunon balon sub-unon men iikanon eja men yagon laaligowaa buu aasonɔa sewanɔnon upiipiro kemero horon gbilin laaligowaa unyawo kolooro.

⁸ Kaen kolooro Pon Anutunon ween koukoutanon baagen goman qata Eeden kanon oyanboyan gawon (paradais) komoma eja mokoloroti, ii iikanon oono laligoro.

* 2:2: Hib 4.4, 10 * 2:2: Eks 20.11 * 2:7: 1 Kor 15.45

9 * Oono laligoro jen kotoo namononga gere tanigia kania kania asugin waagi. Gere ii iimasiinsiingiawo kolooro hongia neneya ii naangiawo. Oyanboyan gawon biiwianon laaligo kotigaa geria ano momakootowaa geria ii motoon jen kotoo asugiri. Momakootowaa geriaa kania ii kokaen: Honja nen iikanon awaa ano bologa iikawaa kania ii moma kotowaobo.

10 Gere kaan waagi apu mon ii Eedenon kanain oyanboyan gawon koton kelekele men iikanonadeen kamaan juma apu boria gowoya 4 koloon kenji.

11 Apu gowoya mutuyaa qata Piison, ii Hawila balon kuuya liligon en kenja. Balon kanon goul eja. *

12 Balon iikawaa goulya ii awaa soro kolooja. Selemoron unkoowayawo qata bedelion ano jamo honawo qata oniks ii kaanagadeen iikanon ejao.

13 Apu gowoya woiyaa qata Gihon. Ii (Mesopotemiawaa) balon qata Kuus ii kuuya liligon kenja.

14 Apu gowoya karonjaa qata Taigris. Ii Assiria balon batanon ween koukoutanon baagen kemen kenja. Apu gowoya jango 4 iikawaa qata ii Yufreitis.

15 Kaen kolooro Pon Anutunon eja wama oyanboyan gawon Eeden koma komoma galen kombaatiwaajon jen oono.

16 Ooma kokaen jen koton muro: "Oyanboyan gawon uutanon gere kuuya nama kenjuti, iyonoo hongia ii saanon afaangon men nen laligowa.

* **2:9:** Ais 2.7; 22.2, 14 * **2:11:** Hawila: ii Babilonia balombaa jawo kosianon eja.

17 Kaento, momakootowaa gere honja ii mono mende newa. Ii neŋ awaawaa kania ano bologaa kania moma kotowagati een, gii mono weem-boria iikanonadeen koomu kotiga komuwaga. Kawaajon ii mono mende newa.”

18 Kaen jen Pon Anutunon jero: “Eja anodeen laligoro awaa mende kolooja. Kawaajon nii mono iyanja kaanja ala-ilailaaya mokoloomanja.”

19 Kaen jen duuyaa oro kuuya ano kana-keewambaa koon kuuya ii namonon mokolon onoma ejawaa kosianon unuama ejanon qagia nomaen qabaati, ii iima mobaatiwajaan iwaa baatanon onoono. Onoono ejanon iwoi laaligogiawo kuuya iyonoo qagia motomotoon qaro Anutunon kaen ewaatiwajaan jen kotiiro.

20 Kaen kolooro ejanon miriwaa oro kuuya, kanakeewambaa koon kuuya ano duuyaa oro kuuya ii qagia qadabororo. Qadaboroto, iyanja kaanja ala-ilailaaya laligowaatiwajaan mon mende mokolooro.

21 Mende mokolooro Pon Anutunon kaen iima koton eja menj bimooro komunagbiili gaon ero. Ero maron siita mon horon siitaa duŋa busuyanon menj kojangiro.

22 Kojangin maron siita ejawaanonga meroti, iikanon emba mero. Menj nama ejawaanon wama karo.

23 Wama karo ejanon ii iima kokaen jero: “Yai! Koi neenaa taninaga. Iwaa sii busuya ii neenaa sii busunonga asugija. Anutunon ii ejawaa sele kitianonga mero letoma eja tani kaanja laligoji-

waajon qata emba (= ejawaa alia) qabu.” †

24 * Kaen jero Anutunon jen koton orono: “Kaen kolooro ejanon mono nemunmana oromesaon embiawo qokotaan selemotoongo koloon laligowao.”

25 Eja iikanon embiawo opo surugara qaa bombolan laligorito, kilen iyangaraajon gamugara mende moma laligori. Kiañ.

3

Aadam ano Iiw Anutuwaanon qaa qotogon kamaan ururo.

1 * Pon Anutunon namowaa oro laaligogiawo kuuya mokoloon ononoti, iyonoo batugianon mokolenon osonkakale momonon oro kuuya unuugun uro. Kaen uma emba kokaen ijoro: “Oyanboyan gawonon gere kuuya nama kenjuti, iyonoo hongia mon mende newaotiwaajon Anutunon onanon jen koton orono me qaago?”

2 Kaen ijoro embanon meleema mokolen kokaen ijoro: “Oyanboyan gawonon gere tosia nama kenjuti, iyonoo hongia ii saanon newotiwaajon jero.

3 Jeroto, gawon biiwianon gere mon nanji, iikawaa hona ii neñ komuwobotiwaajon mono kokaen jero: ‘Ii mono mende newao. Ii mende oosiriwao.’ Kaen jen koton norono laligojo.”

4 Kaen meleema jero mokolenon emba kokaen ijoro: “Ii awawi toton! Oro mende komuwaota.

† **2:23:** Ejawaa alia: Inklis qaa iiba: man ano woman qaa woi ii ororon tani koloojao. * **2:24:** Mat 19.5; Maak 10.7-8; 1 Kor 6.16;

Ef 5.31 * **3:1:** Isa 12.9; 20.2

⁵ Kaento, gere iikawaa hona neri weembo-ria iikanondeen mono jaagaranon tooro Anutu kaanja koloon awaawaa kania ano bologaa kania moma kotowaota. Anutunon kaen koloowaboti-waajon moma qaa kaen jero.”

⁶ Kaen ijoro embanon gere ii uun iigigiiro hona awaa nenetaa so kolooro. “Ii iima-ainainawo nano momakooto somata afaankota nombaa,” kaen romonon hona mon metogon nero. Nen loya iwo laligoroti, ii kaanjadeen muro nero.

⁷ Nero jaagaranon mono iikanondeen tooro bombolan laligoriti, ii iima koton aori. Kaen iima koton aon nama fig gerewaa sena memburatin opo suru kaanja uun lama rari.

⁸ Rari ween jaaya kemero goman gooriro Pon Anutunon oyanboyan gawonon riin karo kana otona mori. Ii moma loemba yoronon Pon Anutuwa jaasewanonnga kokomomola men oyanboyan gawombaa gere uugianon kema asanori.

⁹ Asanorito, Pon Anutunon Aadambaajon kokaen qaro, “Gii dakanon laligojan?”

¹⁰ Kaen qaro kokaen meleeno: “Gii oyanboyan gawon uutanon riin kana goo kana otonga moma selen bombolan rajeniwaajon toroko mojen. Kawaajon kokomomola men asangojen.”

¹¹ Kaen meleeno kokaen ijoro: “Gii bombolan laligojani, ii moronon gijoro mojan? Nii gere nombaa kota newabotiwaa songo ama gombeti, gii iikanonon mon nejana me qaago?”

¹² Kaen ijoro ejanon jero: “Emba niwo laligowaatiwaajon nonati, iinon gere iikawaa

kota nono nejeŋa.”

13 * Kaen ijoro Poŋ Anutunonj emba kokaen qisinj muro: “Gii mono naambaajonja kaen anjanja?” Qisinj muro kokaen meleeno: “Mokolenon nijongoro nejeŋa.”

Anutunonj ironja meleema onjombaatiwaajon jero.

14 Kaen meleeno Poŋ Anutunonj mokolenj kokaen jeŋ muro: “Kaen anjanjwaajonj ama gii mono miriwaa oro kuuya ano duuyaa oro kuuya yonoo batugianonj kokaen jeŋ qasuaan gombe laligowa: Gii mono namononj laligowagatiwaa so baganonj kondondonjonj kema kanj sububunj uutanonj laligonj kikisi iwoi nenkeba.

15 * Kaen neŋ embawo batugaranonj kere ama orombe ii moma laligowaga. Kere ii goo gbiliuruga ano iwaa gbiliuruta yonoo batugianonj toroqenj enj uro kokaen koloowaa: Yonoononja eja monjonj goo wanja rinjanjgoro gii iwaa kana gbakoyanonj kinkebaga.”

16 Toroqenj emba kokaen jeŋ muro: “Gii koro ama laligona masu guro siimbobolo somata gombe ii moma merabora onjmakebaga. Ii kilenjanja mono logaagenj enj gono iinonj galenja koloonj laligowaa.”

17 * Toroqenj eja kokaen jeŋ muro: “Nii gere mombaa honja newabotiwaaajonj ‘Ii mende newa,’ jeŋ songo ama gombeto, giinonj kilenj emba-gaanonj qaa otaanj nejanja. Kawaajonj nii namo ii goojonj ama seigowe ewaa. Kaen ero gii namononj

* **3:13:** 2 Kor 11.3; 1 Tim 2.14

* **3:15:** Isa 12.17

* **3:17:** Hib

liligowagatiwaa so mono ureŋ aonj siimbobolo moma gawonj mamaga meŋ nenega mokolonj liligowa.

¹⁸ Gawonj meŋ laligona goo nene gawononj jonj kowororo iwoi ii kouro duuyaa logoya iwoi neŋ laligowa.

¹⁹ Kaenj laligonj nogo arinj gawonj mena gbamo yakaga honja kolooro neŋ laligowa. Kaenj laligowagato, namononj meŋ gombetiwaajonj namo iikanondeenj mombo eleema kemeba. Selega sububunononj meŋ gombeta laligonj umago mono mombo sububunj koloowaga.” Kaenj jenj muro.

²⁰ Ejanonj embia iwoi kuuya laaligogiawo laligojuti, iyonjoo nemunjia kolooro ejanonj qata liw (Eewa) qaro. *

²¹ Ponj Anutunonj oro selianonj opo suru meŋ Adam embiawo lama orono laligori.

Anutunonj Aadam Iiw Eeden jolonjtowononja konjoma orono.

²² * Kaanja laligori Ponj Anutunonj kokaenj jero: “Yai! Ejemba ii nonoonjga mombaa so kolonj awagaa kania ano bologaa kania mendeema orombaotiwaajonj mojado. Kaenj kolooro laaligo kotigaa gere kota mende newaotiwaajonj sonjo ambeto, yorononj kambanj kokaamba toroqen borogara boraama ii kaanjagadeenj meŋ neŋ iikaananonj mende komunj tetegoya qaa kotiinj laligonj ubaobo.”

* **3:20:** Iiw: qaa iikawaa kania ii ‘Jaawo laligojuti, iyonjoo nemunjia.’ * **3:22:** Ais 22.14

²³ Kaen jen kawaajon oyanboyan gawon Eeden iikanonja konjoma oroma namononja men oronoti, mono namo iikanonadeen komakoomo gawon mewaotiwaajon wasin orono seleengen kemen keni.

²⁴ Ejemba kaen konjoma oroma oyanboyan gawon Eedembaa leegenanon ween koukoutanon baagen zerubim gajoba tosaña kuun onono laaligo kotigaa gere iikawaa kania utun galen konji. Yonoo borogianon manjawaa sooya somata ano iikanon gere bolan kaña bilibiliawo jen batanon gematanon liligon bilisikwaa so kolooro nama galen koma laligogi. Kianj.

4

Keinon Abel qero komuro.

¹ Aadamnon embiawo laligon agimin aori Iiwnon (Eewa) koro ama Kein (Kain) mero. Men Kein qawaajon kokaen jero: “Anutunon ilaan nono merana mejena.”

² Iiwnon kanagen Aadambaa meria Abel, Keimbaa koga mero. Aabelnon laligon somariin lama galengiaga kolooro Keinon komakoomo ejaga koloon laligoro.

³ Kaen laligori kaman monnon Keinon gawononja nene tosia men kan Pombaajon siimolon oon muro.

⁴ * Aabelnon kaanagadeen lama tuunanonja mutu kolokolooya mon men kan qen kitia kegawonon Pombaa siimolon ooro. Ooro Ponnon

* 4:4: Hib 11.4

Aabel anja ano iwaanonj siimolonj iima moro naanawo kolooro.

⁵ ‘Naanawo kolooroto, Poŋnonj Kein ano iwaanonj siimolonj ii iima togoro. Kaenj kolooro Keimbaa irinja soono uuta katitigoro jaasewanganonj bosoleero.

⁶ Bosoleero Poŋnonj Kein kokaenj ijoro. “Iringa mono naambaajonj soono jaasewanganonj bosoleeja?

⁷ Gii iwoi awaa ana menj anjalij gombe saanonj jaasewanga hak otaambaga me qaago? Iwoi awaa mende ana singisongowaa Toyanonj mono uugaa naguyanonj nama koumambaajonj aweleگون embomakeja. Kaenj embomakejato, gii mono iikawaa songo ama galej menj haamo amba.”

⁸ * Poŋnonj Kein kaenj ijoroto, Keinonj kilenj koga Aabel kokaenj ijoro: “Mono kana anorodeenj gawononj kembo.” Kaenj ijoro gawononj kema Keinonj lugunj koga Aabel qelanjinj menj qero komuro.

⁹ Komuro Poŋnonj Kein kokaenj qisinj muro: “Koga Aabel ii dakanonj laligoja?” Qisinj muro kokaenj meleeno: “Nii mende mojen. Nii konaa galeja qaago.”

¹⁰ * Kaenj meleeno Poŋnonj ijoro: “Gii naa iwoiga anjana? Moba, kogaa sayanonj mono namononga asuginj qaro mojen.

¹¹ Namu kokawaa qaa oota aantama kogaa saya borongannga meji, niinonj mono kokanonja konjoma gombe kemba. Joramora aŋgonjora ii mono goo qaganonj ambe uja.

* **4:8:** Mat 23.35; Luuk 11.51; 1 Jon 3.12 * **4:10:** Hib 12.24

12 Konjoma gombe komakoomo gawonj mena namononj morianjaa honja anjonj koma gono balonj so momolagonj keqelenj ama oloj koma lanj kema kanj laligowa.”

13 Kaenj jero Keinonj Ponj kokaenj ijoro, “Qaanaa ironja meleena qananonj uji, iikanonj mono esunja ugunj bimooro bosimambaajonj amamaamaña.

14 Moba, gii kete nii gawonjqeqe balononja no-taana jaasewanjanonja momolagonj balonj so ke-qelenj ama oloj koma lanj kema kanj laligomaña. Kawaajonj monjonj nii niima afaanjonj nuro komumambo.”

15 Kaenj ijoroto, Ponjonj kokaenj jero moro: “Kaenj qaago! Monjonj Kein qero komuwaati een, iikawaa ironja mono iwaa qaganonj uro ambenja 7 koloowaa.” Kaenj jen monjonj Kein mokoloonj qero komuwabotiwaaajonj selianonj aiwese tere monj ano.

16 Kaenj ano Pombaa jaasewanja mesaonj kema kema balonj qata Lansanj ewaewanj (Nood) kanonj keuma laligoro. Balonj ii Eeden weenj kouk-outanonj baagenj eja. Kianj.

Keimbaa gbiliuruta

17 Keinonj embiawo laligonj agiminj aori koro ama Henok mero. Keinonj taonj monj menj meriaa qata Henok qaro.

18 Henokwaa meria qata Irad. Iradwaa meria Mehujael. Mehujaelwaa meria Metusael. Metusaelwaa meria Lamek. Kaenj koloogi.

19 Lameknonj emba woi orono: Monj qata Ada, monj qata Zila.

²⁰ Adanon koro ama Jaabal mero. Iinon ejemba opo sel kuungianon en laligon bao bulmakao galen koma onoma laligojuti, iyonoo benisigia kolooro.

²¹ Jaabalwaa kogaa qata Juubal. Iinon ejemba gita kulele qen awelo uun laligojuti, iyonoo benisigia kolooro.

²² Zilanon kaanagadeen meria qata Tuubal-Kein mero. Iinon somariin gawombaa tulsya ano manjaqeqewaa iwoiya kania kania ii braas ano ainon ooro bolbolgoro qokotaan menkero. Tuubal-Keimbaa naan qata Nama.

²³ Lameknon kamban monnon embawoita ii kokaen irijoro,

“Ada ano Zila embawoina, oro mono geja ama qaana koi mobao:

Monnon nii nun qijiriro iikawaa ironaajon mono eja mon qewe komuwaa.

Monnon nii gbilibuurun nuro sa iikawaa ironaajon mono eja gbaworo mon qewe komuwaa.

²⁴ * Monnon Kein qero irona iwaa qaganon uro ambenja 7 koloowaato,

monnon Lamek nii nuro iikawaa irona mono iwaa qaganon uro ambenja 77 koloowaa.”
Kian.

Seet ano Enos

²⁵ Eja mutuya Aadam iinon mombo embawo laligon agimin aori meragara mon kolooro kokaen jero: “Keinon Aabel qero komurotiwaanon Anutunon Aabelwaa kitianon merana mon nonja.” Kawaajon qata Seet (Nonja) qaro.

* **4:24:** Mat 18.22

²⁶ Seetwaa meria kaanagadeen kolooro qata Enos qaro. Kianj.

Kamban iikanonj ejemba yonononj kanainj Pom-baa qata qama koolinj laligogi. Kianj.

5

Aadambaa gbiliuruta yonoo qa arengia

1 Hist 1.1-4

¹ * Aadambaa esameraanja ano amboisiuruta yonoo qa arengia koi. Anutunonj eja mokoloroti, iinonj ii iyanjaa kaitaniaa so mero.

² * Kaenj menj eja ano emba laligowaotiwaajonj mokolonj oroma kamban kanonj qagara ejemba * qama kotuegonj orono.

³ Adamnonj laligoro yambuya 130 tegoro meria monj kolooro. Ii Adam iyanjaa kaitaniaa so laligoro qata Seet qaro.

⁴ Seet kolooro kamban iikanonjadeen Adamnonj toroqenj yambu 800 laligonj kouma laligoro kamban batuya kanonj meraboraanja tosaanja kolonj ugi.

⁵ Adamnonj kaenj laligonj uro yambuya mindirinj 930 motogonj komuro.

⁶ Komuro meria Seet iinonj yambuya 105 tegoro meria Enos kolooro.

⁷ Enos kolooro kamban iikanonjadeen Seetnonj toroqenj yambu 807 laligonj kouma laligoro kamban batuya kanonj meraboraanja tosaanja kolonj ugi.

* **5:1:** Jen 1.27-28 * **5:2:** Mat 19.4; Maak 10.6 * **5:2:** Adam: ii Hibruu qaanonj ejemba.

⁸ Ugi Seetnoŋ laligoŋ kema kema uro yambuya mindiriŋ 912 motogoŋ komuro.

⁹ Komuro meria Enos iinoŋ yambuya 90 tegoro meria Keinan kolooro.

¹⁰ Keinanonŋ kolooro kambaŋ iikanonŋadeen Enosnoŋ toroqenŋ yambu 815 laligoŋ kouma laligoro kambaŋ batuya kanonŋ meraboraanaŋ tosaanaŋ koloonŋ ugi.

¹¹ Ugi Enosnoŋ laligoŋ kema kema uro yambuya mindiriŋ 905 motogoŋ komuro.

¹² Komuro meria Keinan iinoŋ yambuya 70 tegoro meria Mahalalel kolooro.

¹³ Mahalalel kolooro kambaŋ iikanonŋadeen Keinanonŋ toroqenŋ yambu 840 laligoŋ kouma laligoro kambaŋ batuya kanonŋ meraboraanaŋ tosaanaŋ koloonŋ ugi.

¹⁴ Ugi Keinanonŋ laligoŋ kema kema uro yambuya mindiriŋ 910 motogoŋ komuro.

¹⁵ Komuro meria Mahalalel iinoŋ yambuya 65 tegoro meria Jared kolooro.

¹⁶ Jared kolooro kambaŋ iikanonŋadeen Mahalalelnoŋ toroqenŋ yambu 830 laligoŋ kouma laligoro kambaŋ batuya kanonŋ meraboraanaŋ tosaanaŋ koloonŋ ugi.

¹⁷ Ugi Mahalalelnoŋ laligoŋ kema kema uro yambuya mindiriŋ 895 motogoŋ komuro.

¹⁸ Komuro meria Jared iinoŋ yambuya 162 tegoro meria Enok kolooro.

¹⁹ Enok kolooro kambaŋ iikanonŋadeen Jarednoŋ toroqenŋ yambu 800 laligoŋ kouma laligoro kambaŋ batuya kanonŋ meraboraanaŋ tosaanaŋ koloonŋ ugi.

²⁰ Ugi Jarednon laligon kema kema uro yambuya mindirin 962 motogon komuro.

²¹ Komuro meria Enok iinon yambuya 65 tegoro meria Metusela kolooro.

²² Metusela kolooro kamban iikanonadeen Enoknon yambu 300:waa so uuta Anutuwo somonjon kema kan laligoro kamban batuya kanon meraboraana tosaana koloon ugi.

²³ Ugi Enoknon laligon uro yambuya mindirin 365 motogoro.

²⁴ * Motogon uuta Anutuwo somonjon kema kan laligoro Anutunon een jaa seliawo mero.

²⁵ Mero meria Metusela iinon yambuya 187 tegoro meria Lamek kolooro.

²⁶ Kolooro kamban iikanonadeen Metuselanon toroqen yambu 782 laligon kema kema uro kamban batuya kanon meraboraana tosaana koloon ugi.

²⁷ Ugi Metuselanon laligon kema kema uro yambuya mindirin 969 motogon komuro.

²⁸ Komuro meria Lameknon yambuya 182 tegoro meria mon kolooro.

²⁹ Kolooro qata Nooa (ulunholen) qama kokaen jero: “Anutunon balon seigoro nono boronananon gawon koma komoma seleqeqe ama simbobolo moma laligonin mera koi kanon mono saanon ulunholen nonomakebaa.”

³⁰ Nooa kolooro kamban iikanonadeen Lameknon toroqen yambuya 595 tegoro kamban batuya kanon meraboraana tosaana koloon ugi.

* **5:24:** Hib 11.5; Juud 14

³¹ Ugi Lameknon laligon kema kema uro yambuya mindirin 777 motogon komuro.

³² Lameknon komuro meria Nooa iinon yambuya 500 tegoro merauruta karoon qagia Seem, Haam ano Jaafet koloogi. Kian.

6

Namo ejembanon bolin angonjoragiawo koloogi.

¹ * Ejemba namo qaganon laligogi jangogianon kanain somariiro boraurugia ii kaanagadeen koloogi.

² Koloogi kamban kanon Anutuwaa merauruta yononon ejemba yonoo boraurugia inisosoroogi. Inisosoroogitiwaa so ii onongi embaurugia koloogi.

³ Kaen koloogi kamban iikanon Pononon qaa kokaen jero: “Namo ejembanon jaa selewo kamban tetegoya qaa laligon ubuto, yononon mono komuwu. Arengia kaen ama ononjen. Kamban kokaamba kanain laaligogia mono yambu 120 jango ii mende uugun laligon ubuya.”

⁴ * Anutuwaa merauruta yononon balon ejemba yonoo boraurugia onongi embaurugia koloon merabora onongiti, kamban iikanon ano kanagen kaanagadeen eja damubiribirigiawo koloon somariin namonon laligogi. Monowaa monoyanonga benurugia qabunawo laligogiti, iyononon mono ii koloogi.

* **6:1:** Job 1.6; 2.1 * **6:4:** Jan 13.33

5 * Balon ejemba yonoo kilenagia ii somata qatawo kolooro uugiaa momo arenjia kuuya ii kaman so bologagadeen suulan (pororo) ama laligogiti, ii Ponnon iiro.

6 Ii iima ejemba mokolon onono namonon laligogiti, iikawaajon Anutunon moma bolin wosobirinon uuta saa qero siimbobolo moma laligoro.

7 Kaen moma laligon qaa kokaen jero: “Ejemba mokolon onombeti, niinon mono ii balonona unun tiwilaan onoma. Ejemba, miriwaa oroya, iwoi bagianon koma kondondononkejuti ano kanakeewambaa koon mokolon onombetiwaajon moma bolin aon ii mono unun tiwilaan onoma.”

8 Kaen jeroto, eja Nooa iinon Pombaa jaanon kiankoomuya mokolon laligoro.

9-10 * Nooawaa gbiliuruta yonoo sundugia ii kokaen: Merauruta karon qagia Seem, Haam ano Jaafet koloogi. Nooanon ejemba batugianon eja solana koposowaa qaaya qaa laligon uuta Anutuwo somonon kema kan laligoro.

11 Nooanon kaen laligoroto, ejemba tosaana kuuya ii Anutuwa jaanon dogon bolidaborogi. Kawaajon ejemba pororo unun tiwilaan onongi, iikanon balon kuuya sokoma ero.

12 Ejemba kuuya namonon kema kan laaligogia men bolidaborogi goman balon kuuya yonoo nanamemengia ii dogon anjonjayawo kolooro Anutunon namonon unun tanigia kaana ii iiro.

Wango memewaa arena

* 6:5: Mat 24.37; Luuk 17.26; 1 Piito 3.20 * 6:9-10: 2 Piito 2.5

¹³ Kaen iima Anutunonj Nooa qaa kokaen ijoro: “Ejemba yonoojon ama unuj tiwitiwilaan aoo ii namo kuuya sokoma eja. Kawaajonj niinonj ejemba kuuya mej komunj onomambaajonj qaana somonjowe. Moba, niinonj apunonj balonj meleembe kemero iwoi kuuya isinjonjiawo ii komudaborowuya.

¹⁴ Kawaajonj gii mono geenjo reen gere koma kanonj wanjoga mewa. Iikawaa uuta kotona uuta melamelaa koloowa. Wanjowaa uuta ano selia ii qandononj kuunj mokotaadaborowa.

¹⁵ Wanjo ii kokaanja mewa: korigaya 133 miita (450 fiit), aarejena 22 miita (75 fiit) ano konjaya 13 miita (45 fiit) kaen mewa.

¹⁶ Waarena mejugonj sopa ano waarenj batugaranonj liligonj jengenaj tintina 44 sentimiita (18 ins) ii kotonj mesaowa. Wanjowaa uuta mosona uuta qaga, batuya ano dusiita karoonj koloowu. Wanjo naguya ii nemunjaagenj amba.

¹⁷ Moba! Niinonj mono jewe gboulu somatanonj kouma balonj kuuya qenj tururo ejemba ano iwoi laaligowaa aasonjiawo kuuya sombinj baatanonj laligojuti, iyonononj mono apu nemotonj komuwu. Kaen komugi namowaa iwoiya kuuya ii mono qaondaborowuya.

¹⁸ Kaen asugiwaato, niinonj giwo soomonjo arenj kokaen anjenj: Gii mono wanjononj uba. Gii, embaga ano mera enarouruga onononj mono motoonj wanjononj ubu.

¹⁹ Uma laligogi iwoi laaligogiawo kuuya ii qaondaborowubotiwaajonj yonoononja woi woi ejia ano embia ii sogianonj unjana giwo motoonj wanjononj ubu.

20 Koon tanigia kania kania, miriwaa oroya tanigia kania kania ano namowaa mokoleŋ, loloon iwoi tanigia kania kania kuuya yoŋoonoŋga woi woi ii mono komuwubotiwaajon otana goonoŋ kagi waŋgonoŋ ubu.

21 Kaanagadeeŋ oŋoanŋia ano koon, oro iwoi kuuya yoŋonoŋ newutiwaa so mono nembanene kania kania mokoloon korama meŋ kululuun waŋgonoŋ ana kalaŋ koŋkoŋa ewaa.”

22 * Anutunoŋ Nooa kaen ambaatiwaajon jeŋ koton muroti, iikawaa so mono teŋ koma ii kuuya ama medabororo.

7

Ejemba ano oro kuuya ii waŋgonoŋ ugi.

1 Nooanon waŋgo medabororo Poŋnoŋ qaa kokaen ijoro: “Gii jemba tuun koi yoŋoo batu-gianon solana koloon laligojan. Niinoŋ goo kanaga kaen mokoloojen. Kawaaajon gii ano sumanuruga kuuya oŋo mono waŋgonoŋ ubu.

2 Oro neneya, doŋqiziziŋgia qaa ii kuuya yoŋoonoŋa sewen sewen, eja 7 ano embia 7:baa so oŋoona goonoŋ koubu. Kaanagadeeŋ oro aŋgojoragiawo kuuya yoŋoonoŋga woi woi eja ano embia kaana oŋoona goonoŋ koubu.

3 Toroqen koon kania kania kuuya yoŋoonoŋga kaanagadeeŋ sewen sewen, eja 7 ano embia 7 ii oŋoona giwo waŋgonoŋ ubu. Kaen ana oro ano koon tanigia kania kania kuuya ii mende qaombuto, toroqen namonoŋ koloon seisei ama laligowuya.

* 6:22: Hib 11.7

4 Ugi weemboria 7 tegoro jen kotowe kon rombuñ somatanonj mono namononj kamaaro gomantiina weemboria 40:waa so toroqen kon kiwaa. Kaen kiro iwoi isinõsongiawo kuuya namononj mokoloon onõmbeti, ii mono motoon jen tegowe qaombuya.”

5 Pononj Nooa kaen ambaatiwaajon jen koton muro iikawaa sogadeen mono tenj koma ii kuuya andabororo.

6 Kaen ama mero Nooawaa yambuyanõj 600 kolooro gboulu somatanonj namo qaganonj kouro.

7 * Koubaatiwaajon ano Nooa embiawo ano mera enarourugara yonononj motoon gboulunonj komuwubotiwaajon oloñ koma wanõgononj ugi.

8 Kaanagadeen oro neneya, donqiziziña ano oro anõjoragiawo ano koonj ano iwoi kuuya bagianonj koma kondondonõgonjkejuti,

9 ii woi woi kuuya ejia ano embia ii sogianonj kan wanõgononj Nooawaanonj ugi. Anutunonj Nooa jenj kotonj muroti, ii mono iikawaa so kolooro. Kianj.

Gboulunonj ejemba turun onõono komugi.

10 Kaen kolooro weemboria 7:baajon jeroti, ii tegoro gboulu somatanonj balonj qaganonj kouro.

11 * Nooawaa yambuyanõj 600 kolooro yambu iikawaa koinja 2 kawaa weemboria jango 17 kanonj apu jaaya kuuya, apu diinggiawo iikawaa nemungia kuuya ii emugengga somariin bongun waagi. Kaanagadeen eukanonj kanakeewambaa apuya iikawaa qaa oogia ii aantangji.

* 7:7: Mat 24.38-39; Luuk 17.27 * 7:11: 2 Piito 3.6

¹² Konj rombuŋ somata ii balononj kamaanj kin ero kema gomantiinja asaga 40 keno.

¹³ Konjononj kanainj kimambaajonj ano weemboria kanonj Nooa ano merauruta Seem, Haam ano Jaafet, Nooa embiawo ano enjarourugara karoonj yonononj motoonj wanjononj udaborogi.

¹⁴ Toroqenj duuyaa oroya ano miriwaa oroya kuuya, iwoi kuuya bagianonj koma kondondonjonkejuti, koonj kuuya ano iwoi engangyawo kuuya ii ejemba yonowo motoonj wanjononj udaborogi.

¹⁵ Anutunonj iwoi kuuya mokoloonj onono laaligowaa aasonj horonkejuti, iyonoononja woi woi (2-2) ii Nooawaanonj kouma wanjononj udaborogi.

¹⁶ Anutunonj Nooa jenj kotonj murotiwaa so iwoi isiŋosonjiawo kuuya wanjononj udaborogiti, ii ejia ano embia kolori. Kuuyanonj udaborogi Ponj anj Nooawaa gematanonj wanjonowaa naguya kono.

¹⁷ Naguya kono iikanondeenj gboulu somatanonj kanainj gomantiinja asaga 40:waa so toroqenj namononj waaro. Apunonj somariinj waama balonj koma turunj uma wanjon namononja metaano uro.

¹⁸ Uro apunonj balonj qaganonj somariinj saaqenj ugi wanjononj apu qaganonj anjodeenj eenj lanj kema karo.

¹⁹ Kaenj kolooro apunonj balonj qaganonj mombo somariinj uro. Baanja koriga koriga sombinj baatanonj nama kenjuti, ii kuuya musulunjon onono.

²⁰ Musulunjon onoma uma baanja kuuya koma

turun 8 miita (25 fiit) kawaa so unuugun ero.

²¹ Kaen ero iwoi isinonsoŋgiawo kuuya namo qaganon kema kan laligogiti, iyononon apu nemoton komudaborogi. Iwoi kuuya ii koon me miriwaa oroya me duuyaa oroya me mokolen, lagiso ano iwoi kuuya tuun men balonon qeqelala kema kankejuti ano ejemba kuuya ii motoon qaondaborogi.

²² Iwoi kuuya balon toboganon laligon laaligowaa aasona sewanŋianon horon laligogiti, ii koreyanon komudaborogi.

²³ Iwoi laaligogiawo kuuya namonon laligogiti, ii Anutunon unudabororo. Iwoi kuuya ii ejemba, oro me iwoi bagianon koma kondondononkejuti me kanakeewambaa koon koon ii mono Anutunon unudabororo. Nooa ano sumanuruta wanŋo uutanon laligogiti, iyonogadeen mono injiima koboon anŋon koma gou gajogia kono.

²⁴ Apu gboulu kanon balon qen turun mende horon kemeroto, weemboria 150:waa so ero.

8

Gboulunon horon kamaaro namonon toboriro.

¹ Weemboria 150 ii tegoro kanon Anutunon Noowaa ano duuyaa oroya ano miriwaa oroya ano iwoi kuuya iwo wanŋonon laligogiti, ii romonŋon onoma haamo somata ano namo qaganon qero apunon kanain horon kamaaro.

² Anutunon emugen apu diinŋiawo iyonoo jaa-gia ano eukanon kanakeewambaa apuya iikawaa qaa oogia ii kojanŋin sonŋo ano konon riima toborin sombinŋa mombo mende kamaaro.

³ Mende kamaaro apu somatanon kanainj namo qaganon erotinonja eleema horonj kamaanj kemo. Weemboria 150:waa so apunonj horonj kamaanj kemenj egi.

⁴ Kaenj egi wanjononj koinj 7 kawaa weemboria 17 kanonj baanja qata Ararat kawaa wanjononj mokotaanj kotiinj raro.

⁵ Kanonj raro apu kanonj toroqenj horonj kamaanj kamaanj keno. Kema koinj 10 kawaa weenja mutuya kanonj baanja iikawaa wanjia ii asuganonj asugigi.

⁶ Asugigi weemboria 40 tegoro Nooanonj wangowaa jengenanja wala memeta ii metano.

⁷ Metama aoao koonj monj wasiro kanakeewanj lanj elelaonj kema kanj mende eleema laligoro balombaa apuya kanonj juguro.

⁸ Kawaa gematanonj Nooanonj kewo monj wasiro keno. Namo qaganonj apunonj horonj kemeja me qaago, iikawaa kania momambaajonj ii wasiro keno.

⁹ Kewononj kema kanj apunonj toroqenj balonj sokoma turunj erotiwaajonj haamo memeyaa raranja mende mokolonj wanjononj eleeno Nooanonj boria boraama menj wanjo uutanonj oono.

¹⁰ Oono weemboria 7:baa so toroqenj mam-boma laligonj kanonj kewo ii mombo wanjononjga wasiro keno.

¹¹ Kema mare kanonj eleema oil gere senja gbilangbili monj ii motogonj jetanonj kisama Nooawaanonj karo. Kaenj karo Nooanonj ii iima kokaenj moma asariro: Apunonj mono horonj kamaaro namononj asugidaboroja.

¹² Kaen moma asariŋ mombo weemboria 7:baa so mamboma nama kewo ii mombo wasiro elelaon keno. Kenoto, kambaŋ iikanon ii iwaanon mombo mende eleema karo.

¹³ Nooawaa laaligo yambuya 601 kawaa koin mutuyaa weemboria mutuya kanon apunon namo qaganon jugun toborin ero. Kaen kolooro Noonan wangowaa waarenja mero keno kokaen uun iiro: Namu qaganon mono toborin ero.

¹⁴ Ii iiroto, mombo mambongi toborin koin woiyaa weemboria 27 kanon toboridaboron ero.

¹⁵ Anutunon Nooa qaa kokaen ijoro:

¹⁶ “Gii embagawo ano mera enarouruga, onjo mono wanjo mesaon kamaawu.

¹⁷ Kamaan oro iwoi laaligogiawo kuuya giwo wanjonon laligojuti, ii koonja koonja, miriwaa oroya ano mokolen iwoi kuuya bagia namonon koma kondondongonkejuti, ii mono kuuya unuama kamaawu. Kaen ana saanon balonon koloon seisei ama deema balon sokoma laligowuya.”

¹⁸ Kaen ijoro Nooa embiawo ano mera enarouruta yononon motoon wanjo mesaon kamaagi.

¹⁹ Kamaagi duuyaa oroya kuuya, mokolen iwoi kuuya, koon kuuya ano iwoi kuuya namonon kema kankejuti, iyononon mono kaanjadeen isigaa so wanjo mesaon awanjaon kan kamaadaborogi. Kian.

Noonan Anutuwaajon siimolon oon dangisen jero.

²⁰ Kamaadaborogi Noonan Pombaajon siimolon alata mon men miriwaa oroya

donqizizingiawo ii kuuya ano koon donqizizingia qaa ii kuuya yonoononja tosia onoma alatanon ama Anutuwaajon siimolon ooro.

²¹ Ooro Ponon moron unkoowaya ainawo ii moro sokono uutanon qaa kokaen jero: “Ejemba yonoo uugiaa momo arengianon mono merab-oraangianonga kanain bologa koloojuto, kilen namo ii kambañ mononon ejemba yonoojon ama mombo mende qasuaamaña. Iwoi kuuya laaligogiawo laligojuti, niinon ii unudaboroweto, iikawaa so kambañ mononon mombo mende jen tegon unumaña.

²² Namonon en ubaatiwaa so mono namonon koma komogi honja kolooro megi iikanon mono mende qaondaborowaa. Goman olomoro sanjonja momakebu ano geriawo kolooro gere tooro momakebu. Konjuru kambañ ano ween kambañ, gomantiinja ano asasaga ii kambaña kambaña ewaewan ama awanjon en kembao. Ii kuuya tetegoya qaa en uro laligowu. Kaananon mono kaen toroqen ewaa.” Kian.

9

Anutunon Nooawo soomonjo areñ ano.

¹ * Kaen jen Anutunon Nooa ano merauruta kokaen jen kotuegon onono: “Onjo mono koloon seisei ama goman sokoma laligowu.

² Kaen anji balombaa oroya kuuya, kanakeewambaa koonja kuuya, iwoi kuuya bagianon namo koma kondondonjonkejuti ano kowewaa soraya kuuya ii mono onjo borogianon onjoombe

* **9:1:** Jen 1.28

ononon ii galen koma onoma laligogi yononon onoojon keegia moma jenenjia ororo laligowuya.

³ Iwoi kuuya isinonngiawo kema kan laligojuti, ii onoo nenega koloon ewaa. Wala logoya iwoi tongonja nenegiaga onombeta kete iwoi kuuya koi kaanagadeen ononjen.

⁴ * Motoonngo ii mono mende newu. Ii oro sayawo. Sa ii laaligowaa sareya koloojiwaajon ama songo koi ama ononjen.

⁵ Onoanngiaa sagia ii mononon mon mende maaba. Mononon sa ii maabaati, iikawaa ironanon mono iyanaa qaganon ubaa. Oro mononon me ejemba mononon ejemba mon qero laaligoyaa sareya maabaati, iikawaa ironanon mono iyanaa qaganon uro komuwaa.

⁶ * Anutunon ejemba iyanaa kaitania kaanja merotiwaajon ama mon moronon ejemba mon qero komuwaati, mononon mono ii kaanjadeen qero komuwaa.

⁷ * Ono mono koloon sein laligowu. Kaen namo qaganon koloon seigi jangogianon somariin ubaa.”

⁸ Anutunon toroqen Nooa ano merauruta iwo laligogiti, iyonoojon qaa kokaen jero:

⁹ “Niinon kete ono ano onoo kerasuru-urugia kanagen koloo wuti, onowo soomonngo aren anjen.

¹⁰ Kaanjadeen iwoi laaligogiawo kuuya, ii miriwaa me duuyaa koon oroya kuuya giwo laligon wanjonja kamaajuti, mono balombaa

* **9:4:** Lew 7.26-27; 17.10-14; Lew 19.26; Dut 12.16, 23; 15.23

* **9:6:** Jen 1.26; Eks 20.13 * **9:7:** Jen 1.28

ilawoila laaligogiawo kuuya yonowo soomongo areŋ kokaen anjen:

¹¹ Niinon soomongo arena ii onowo kokaen ama kotiijen: Niinon apu gboulunon ilawoila isinonogiawo kuuya ii mombo mende unuwe qaombuya. Apu gboulu ii namo tiwilaawaati-waajon mombo mende ambe kawaa.”

¹² Anutunon toroqen qaa kokaen jero: “Niinon mono soomongo areŋ koi ii neena ano onjo ano ilawoila laaligogiawo kuuya onowo laligojuti, ananaa batunananon ambe tetegoya qaa kotiin en ubaa. Soomongo areŋ iikawaa aiweseya ii kokaen:

¹³ Niinon marilolona ii koosunon ambe ewaa. Niinon neena ano namonon laligojuti, ananaa batunananon soomongo areŋ anjeni, marilolon kanon mono iikawaa aiweseya koloon ewaa.

¹⁴ Niinon kambaŋ monon koosuya namo qaganon horon onombe kamaan ajoroogi marilolonnanon koosunon asugiwaati,

¹⁵ kambaŋ iikanon niinon soomongo arena ii romongomaŋa. Ii neena ano onjo ano ilawoila laaligogiawo kuuya tanigia kania kania ananaa batunananon ambeti, mono ii romongomaŋa. Kawaaŋon apu yononon mombo kaan mende somariin iwoi isinonogiawo kuuya tiwilaawuti-waajon gboulu somata mende koloowaa.

¹⁶ Kambaŋ monon marilolonnanon koosunon asugiwaati, niinon ii iima iikanondeen soomongo arena ii romongomaŋa. Ii tetegoya qaa neena ano ilawoila laaligogiawo kuuya tanigia kania kania namo qaganon laligojuti, ananaa batunananon ama men kotiiwe ewaa.”

17 Anutunonj Nooawaajonj kaen jenj toroqenj kokaen ijoro: “Niinonj soomongo arenj koi ii neena ano namowaa ilawoila laaligogiawo kuuya ananaa batunananonj ama menj kotiijenj. Soomongo arenj iikawaa aiweseya ii mono kianj.”

Nooawaa merauruta

18 Nooawaa merauruta wanjononja kamaagiti, iyonoo qagia ii Seem, Haam ano Jaafet. * Haam ii Keinambaa manaja.

19 Yonononj Nooawaa merauruta karoonj koloogi. Ejemba kuuya deenqeema balonj sokoma laligojonj, anana iyonoononja koloonij.

20 Nooanonj komakoomo ejaga koloonj wain apu kasa gawonj mutuya komoro.

21 Ii komoroto, kambanjonj wain apu tosia menj nero uuta enkalolonj kolooro iyanjaa opo sel kuunj uutanonj opoqiisia qetegonj bombolanj ero.

22 Keinambaa manaja Haam iinonj mananonj bombolanj eroti, ii iima seleengenj kemenj daremunwoita irijoro moriti, iikanonj manaja gamu qen muro.

23 Seem ano Jaafet yorononj ii morito, maleku monj menj sawingaranonj ama gemagama uma manjaranonj bombolanj eroti, ii esuuri. Jaagara mongenj uuritiwaajonj ama manjaranonj asuganonj eroti, ii mende iiri.

24 Nooanonj enkalolonja qaono uuta tororo moma waama meria meraanonj sili ama muroti, ii moro.

25 Ii moma uuta duuro Haambaajonj kokaen jero: “Keinan ii jenj qasuaanj mujen. Iinonj mono

* 9:18: Jaafet: = seiija

daremunwoita yoroo welenqequeurugara yonoo welenqequegia omaya koloon laligowaa.”

²⁶ Toroqen kokaen jero: “Anutu, Seembaa Poŋa, ii mono mepesejeŋ. Keinanon mono Seembaa welenqequeya omaya koloon laligowaa.

²⁷ Anutunon mono Jaafetwaa baloŋa meŋ somariiro Seembaa opo sel kuunon laligowuya. Keinan yononon mono Seem yonoo welenqequeurgia omaya koloon laligowu.”

²⁸ Gboulu somatanon tegoro Nooanon toroqen yambu 350:waa so laligon uro.

²⁹ Laaligoyaa yambuya ii mindirin 950 kawaa so laligon kouma komuro. Kian.

10

Nooawaa merauruta yonoo kerasuru tuun arengia

1 Hist 1.5-23

¹ Nooawaa merauruta Seem, Haam ano Jaafet yonoo gbiliurugia gboulu tegoro koloogiti, iyonoo qa arengia kokaen:

Jaafetwaa gbiliuruta

² Jaafetwaa merauruta yonoo qagia ii Goomer, Maagog, Maadai, Jaawan, Tuubal, Mesek ano Tiiras.

³ Goomerwaa merauruta yonoo qagia ii Askenas, Riifat ano Togarma.

⁴ Jaawambaa merauruta yonoo qagia ii Elisa, Tarsis ano Saiprus kanageso ano Rodos kanageso.

⁵ Yonoo esameraurugia ii juma deenqeema (goman leelee) Batugaranon Kowe goraayanon ano kowe iikawaa watoya watoya kanon iyanjiaa

balongianon kema laligoju. Yononon isigia so, tuungia so ano qaagia so iyangiaa gomanjianon kema laligogi. Jaafetwaa kanagesouruta kian.

Haambaa gbiliuruta

⁶ Haambaa merauruta yonoo qagia ii Kuus, * Iijipt, Libia ano Keinan.

⁷ Kuuswaa merauruta yonoo qagia ii Seba, Hawila, Sabta, Raama ano Sabteka. Raamawaa merawoita yoroo qagara ii Saba ano Dedan.

⁸ Kuuswaa meria mon qata Nimrod kolooro. Iinon somariin waama manjageqewaa kawali eja kotiga totoon koloon namonon laligoro.

⁹ Iinon Pombaa jaasewanon borojan eja kotiga laligorotiwaajon ama qaa saanja kokaen jenkeju: “Monon Pombaa jaasewanon Nimrod kaanja borojan eja kotiga koloaja.”

¹⁰ Nimrodwaa bentotonja ii balon koi kaananon kanaigi: Baabel, Erek, Akad ano Kalne. Taon 4 ii Babilonia (Sinar) gomanon eju.

¹¹ Nimrodnon Babilonia balon mesaon Assiria kema goman somasomata qagia Niiniwe, Rehobotir ano Kala ii mero.

¹² Kaanagadeen Resen ii Niiniwe ano siti somata qata Kala yoroo batugaranon mero.

¹³ Iijiptwaa gbiliuruta yononon Libia (Luud) kanageso, Anam kanageso, Lehab kanageso ano Naftu kanageso koloaju.

¹⁴ Kaanagadeen Patrus, Kaslu ano Kriit. Kriit ii Filistia kanageso yonoo benisigia kolooro.

* **10:6:** Kuus ii Sudan kantriwaa qata.

¹⁵ Keinambaa meria mutuya ii Saidon. Iwaa gematanon Keinanon kanageso koi kaanja yonoo benjisigia kolooro: Hit kanageso,

¹⁶ Jebus kanageso, Amor kanageso, Girgas kanageso,

¹⁷ Hiwi kanageso, Arka kanageso, Siini kanageso,

¹⁸ Arwad kanageso, Zemar kanageso ano Hamat kanageso. Keinanon korebore yonoo wanjale benjisigia kolooro yononon kanagen juma deenjeengi.

¹⁹ Kaen deenjeengi Keinan kanageso yonoonon balon goraaya ii goman qata Saidon iikanon kanain kema Gerar gomanon kema Gaza kanon tegoja. Kaanagadeen Sodom baagen kema Gomora kema Adma ano Zeboim kema Lasa kanon tegoja.

²⁰ Haambaa merauruta ii isigia so, qaagia so, balongia so ano kanageso tuungia so kaen laligogi.

Seembaa gbiliuruta

²¹ Jaafetwaa data Seem iwaa merauruta kaanjadeen koloogi. Seemnon kaen Eberwaa merauruta kuuya yonoo wanjale benjisigia kolooro.

²² Seembaa merauruta yonoo qagia ii Elam, Asur, Arfaksad, Lidia (Lud) ano Aram.

²³ Arambaa merauruta yonoo qagia ii Uuz, Huul, Geter ano Mas. Kaen laligogi.

²⁴ Arfaksadwaa meria Sela kolooro Selawaa meria Eber kolooro.

²⁵ Eberwaa merawoita woi koloori. Monon koloon laligon kouroti, kambaan iikanon namo

ejembanon juma deenqeengi. Kawaajon iwaa qata Peleg (Siinsereren) qagi. Kogaa qata ii Joktan.

²⁶ Joktambaa merauruta kokaen koloogi: Almodad, Selef, Hazarmawet, Jera,

²⁷ Hadoram, Uuzal, Dikla,

²⁸ Oobal, Abimael, Saba,

²⁹ Oofir, Hawila ano Joobab. Eja kuuya ii Joktambaa meraurutaga.

³⁰ Yonoo rama laaligo balongia ii goman qata Meesa iikanonja kanain goman qata Sefar kanon baagen kema ween koukoutaa balon baanayawo kanon tegoja.

³¹ Seembaa merauruta ii isigia so, qaagia so, balongia so ano kanageso tuungia so kaen laligogi.

³² Noowaa esameraanuruta ii isigia so, kanagesogia ano balongia so kaen koloogi. Yononon juma sein deenqeema kanageso tuuna tuuna koloogi gboulu somatanon tegoro kema balon sokoma laligogi. Kian.

11

Anutunon ejemba qaagia mendeeno.

¹ Wala eenanon balonja balonja kuuya yononon qaa motoongo jegi iikanon mindirin onono laligogi.

² Kaen laligon mesaon ween koukoutanon baagen kema Babilon uutanon balon koria somata mon mokolon kanon mirigia men ragi.

³ Kanon rama iyan giodeen kokaen amin mogi: “Mono kawu. Anana mono gbakon menj mozozonjon gerenon oonin kotakota koloowaa.” Kaen jen miri sopaya mewombaajon jamo kowonjin qaagoto, birik ama batugianon namo saposapo qandon kaanja анги iikanon birik ii mokotaan onono.

⁴ Gawon kaen menj toroqen kokaen jegi: “Mono kawu. Anana mono ananaajon siti mon menj iikanon miri koriga totoon (taua) menin waarenanon sombin oosiriwaa. Kaen oosiro mende deenjeema balon kuuya sokoma lan kema laligowombotiwaajon mono anana qabunanawo koloowona.”

⁵ Kaen jen gawon megito, Ponon ejemba siti ano miri koriga megiti, ii iimambaajon kamaaro.

⁶ Kamaan ii iima kokaen jero: “Yononon siin sereren qaagoto, kanatuuru arengia motoonngo qaagia motoonngo jen nama iwoi koi kanain mejuti een, kanagen ii me woi mewom-baa arengia ambuyati, ii mono iikawaajon mende amamaan osiwuya.

⁷ Ayo, anana mono balonon kemen qaagia menj soonin tuun mon yononon tuun tosia yonoo qaagia mende moma asarin laligowu.”

⁸ Ponon kaen jen ejemba kanon mendeqendeema onono goman kuuya sokoma kema kan siti memewaa gawona somonjon mesaogi.

⁹ Ponon ejemba kuuya yonoo qaagia menj sooroti, iikawaajon goman iikawaa qata Baabel (enkalolon sisau) jegi. Iikanona Ponon ii mendeqendeema onono deema balon kuuya sokoma kenji. Kian.

Qa arenj Seembaanonja kanainj Abrambaanonj kenja.

1 Hist 1.24-27

¹⁰ Seembaa gbiliuruta yonoo qa arenjia koi. Gboulu gematanonj yambu woi tegoro Seemnonj yambuya 100 tegoro kambanjan kanonj meria Arfaksad kolooro.

¹¹ Arfaksadnonj kolooro kawaa gematanonj Seemnonj toroqenjan yambu 500 laligoro kambanjan batuya kanonj meraborauruta tosaanja koloogi.

¹² Arfaksadnonj yambuya 35 tegoro meria Sela kolooro.

¹³ Selanonj kolooro kawaa gematanonj Arfaksadnonj toroqenjan yambu 403 laligoro kambanjan batuya kanonj meraborauruta tosaanja koloogi.

¹⁴ Selanonj yambuya 30 tegoro meria Eber kolooro.

¹⁵ Ebernonj kolooro kawaa gematanonj Selanonj toroqenjan yambu 403 laligoro kambanjan batuya kanonj meraborauruta tosaanja koloogi.

¹⁶ Ebernonj yambuya 34 tegoro meria Peleg kolooro.

¹⁷ Pelegnonj kolooro kawaa gematanonj Ebernonj toroqenjan yambu 430 laligoro kambanjan batuya kanonj meraborauruta tosaanja koloogi.

¹⁸ Pelegnonj yambuya 30 tegoro meria Reu kolooro.

¹⁹ Reunonj kolooro kawaa gematanonj Pelegnonj toroqenjan yambu 209 laligoro kambanjan batuya kanonj meraborauruta tosaanja koloogi.

²⁰ Reunonj yambuya 32 kolooro meria Serug kolooro.

²¹ Serugnon kolooro kawaa gematanon Reunon toroqen yambu 207 laligoro kambañ batuya kanon meraborauruta tosaña koloogi.

²² Serugnon yambuya 30 tegoro meria Naahor kolooro.

²³ Naahornon kolooro kawaa gematanon Serugnon toroqen yambu 200 laligoro kambañ batuya kanon meraborauruta tosaña koloogi.

²⁴ Naahornon yambuya 29 kolooro meria Tera kolooro.

²⁵ Teranon kolooro kawaa gematanon Naahornon toroqen yambu 119 laligoro kambañ batuya kanon meraborauruta tosaña koloogi.

²⁶ Teranon yambuya 70 tegoro meria Abram, Naahor ano Haran koloogi.

Terawaa gbiliuruta.

²⁷ Terawaa gbiliuruta yonoo qa arengia koi. Terawaa merauruta Abram, Naahor ano Haran koloogi. Harambaa meria Loot kolooro.

²⁸ Haranon Kaldia yonoo balonon laligon iyaña kolokoloo gomaña qata Uur iikanon komuro Harambaa maña Teranon toroqen laligoro.

²⁹ Abram ano Naahor yoronon ororon emba meri. Abrambaa embia qata Saarai kolooro Naahorwaa embia qata Milka. Milkanon Harambaa borataga kolooro. Haranon Milka ano Iska yoroo mangaraga.

³⁰ Saarainon emba aruñaga meria qaa een laligoro.

³¹ Teranon meria Abram, esia Loot Harambaa meria ano enaroya Saarai, meria Abrambaa embia ii unuano motoon Kaldia balombaa goman

qata Uur mesaon Keinan balonon kembombaa-
jon kenji. Kaen kenjito, Haran goman balonon
kan nama kanon mirigia men raji.

³² Ragi Teranon yambuya 205 kolooro Haran
goman kanon rama komuro. Kian.

12

Anutunon Abram oono.

¹ * Ponon Abram kokaen ijoro: “Gii gomanja,
kanatuuruga ano manjaanon miri iwoi mesaon
balon qendeema gomanati, mono iikanon
kema.

² Niinon kolon seisei gombe gbiliuruganon
kanageso somata koloowuya. Niinon kotue-
gon nanjon gombe qabunaganon somariin so-
mata koloowaa. Kaen kolooro Anutu niinon
gojon ama kanageso tosaana kotuegon onoma
laligowaa.

³ * Daen yononon gii kotuegon gombuti,
niinon mono ii kotuegon onoma laligomana.
Daen yononon gii jen qasuaan gombuti, niinon
mono ii kaanaqadeen jen qasuaan onoma
laligomana. Goojon ama noo kotumotuenanon
mono namowaa kanageso tuun kuuya yonoo
qagianon uro oyanboyan mokoloowuya.”

⁴ Kaen ijoro Abramnon Ponon jerotiwaa so
Haran goman mesaon keno Lootnon iwo keni.
Abramnon yambuya 75 kolooro kanon Haran
goman mesaon keno.

⁵ Keman jen embia Saari, beeta Loot, esuhi-
naya kuuya men kululuugi seiroti ano welenqe

* [12:1](#): Apo 7.2-3; Hib 11.8 * [12:3](#): Gal 3.8

ejemba Haran gomanon laligon onongiti, ii unuama gomanjia mesaon Keinan balonon kembombajaan kema kema iikanon keugi.

⁶ Abramnon balon kanon kema laligon goman qata Sekem kanon kouma jujuu gere somata qata More kawaa kosianon kuun menj raro. Kamban kanon Keinan ejemba yononon balon iikanon laligogi.

⁷ * Kaen laligogi Ponon Abram asugin mun kokaen ijoro: “Balon koi ii mono goo gbiliuruga bunja qen onomanja.” Kaen ijoro Abramnon Pon iwaanon asugiroti, iwaanon siimolon ononombaa alata mon mero.

⁸ Iikanonadeen mesaon toroqen Beetel gomambaa ween koukoutanon baagen balon baanawo kanon kema opo sel kuunja mororonon mero nano. Kaen nano Beetel goman kanon ween kemekemetanon baagen raro Ai taonon ween koukoutanon baagen raro. Kaen rari batugaranon nama Pombaa siimolon alata mon iikanon menj Pombaa qata qama koolin muro.

⁹ Kawaa gematanon balon ii mesaon toroqen Saut waagen kema distrik qata Negew kanon rama laligogi. Kian.

Abramnon Iijpt kantrion kema laligoro.

¹⁰ Kamban kanon Keinan balonon bodi kolooro. Bodi iikanon kotiin binawo kolooro Abramnon Iijpt kantrion tawayagadeen laligowombajaan kengi.

* 12:7: Apo 7.5; Gal 3.16

11 Kananon kema Iijipt dodowigi Abramnon embia Saarai qaa kokaen ijoro: “Moba, giinon emba iimasiinsiingawo koloojani, ii mojen.

12 Kawaajon Iijipt eja yononon gii giima kokaen jewuya: ‘Koi iwaa embiaga.’ Kaen jen nii nugi komumanato, gii giima koboogi laligowaga.

13* Kawaajon gii mono kokaen jewa: ‘Nii iwaa naanaga.’ Kaen jenago goojon ama awaagadeen ama noma noo laaligona gou gajona kongi laligomanja.”

14 Abramnon Iijipt keuro Iijipt ejemba yononon Saarai iigi emba iima-ainainawo awaa soro kolooro.

15 Iikanondeen Faarao kin pombaa pon qerewenja jawinuruta yononon ii iigitiwajaan Faarao kimbaanon kema Saaraiwaa selia mepeseegi moro. Ii moma jero Saarai wama kin pombaa jinjaron miri uutanon ugi.

16 Ugi Faarao kinjon Saaraiwajaan ama Abram awaagadeen ama muro. Kaen ama muro iwoi koi kaanja ii Abrambaa bunja kolooro: lama, bulmakao, dongi ejia ano embia, welenqqe eja ano emba ano kamel jaasoonogoya ii Abram muro bunja qen aoro.

17 Ii bunja qen aoroto, Ponjon Abrambaa embia Saarainon Faarao kimbaa mirinon laligorotiwaanon ama jero ji bologa kotiganon Faarao kin ano ejemba iwaa jinjaron mirinon laligogiti, iyonoo qagianon uro.

18 Kaen uro Faarao kinjon Abram koma hororo karo kokaen qisin muro: “Gii mono naa terega

* 12:13: Jen 20.2; 26.7

ama nona? Naambaajon 'Ii embanaga,' kaen mende jena mobe?

¹⁹ Naambaajon 'Ii noo naanaga,' jena? Kaen jena niinon ii embanaga kolootiwaajon oombe? Embaga koi. Mono ii wama kembao."

²⁰ Kaen jen ejauruta jen koton onono Abram wama kananon kema onoongi embia ano ilawoila kuuya en muroti, ii men unuama kenji. Kian.

13

Loot ano Abram yoronon deeni.

¹ Abramnon Iijipt balon mesaon embia ano bao hina iwoiya kuuya men unuama Lootwo motoon eleema kema Keinan balombaa leeya Saut waagen qata Negew kanon kougi.

² Abrambaanon lama bulmakao ano goul silwa ii ambembo en muro eja kindinbiriawo laligoro.

³ Kaen laligon Negew distrik uutanon rama mesaon tawayagadeen roonqeqegianon en waama kema laligon Beetel gomanon kougi. Opo sel kuunja wala Beetel ano Ai goman iyoroo batugaranon kuun mero nanoti, mono iikanon kougi.

⁴ Wala siimolon alata meroti, mono iikanon kouma Pombaa qata qamago qama kooliro.

⁵ Lootnon Abrambo rama mesaon laligoroti, iinon kaanjadeen lama bulmakao tuunja tuunja ano opo sel kuunja kuunja ii mamaga men laligoro.

⁶ Kaen laligon oro esuhina iwoigara mamaga en orono balanon mende sokono. Ii motoon

unuaqiwaotiwaa so mende kolooro kilenj motoon rama laligowotiwaaajon amamaari.

⁷ Amamaan Abram ano Loot yoroononj oro galejurugara yonoo batugianonj balombaa angowowoya asugiro. Kamban kanonj Keinan kanageso ano Periz kanageso yonononj balonj iikawaa toya koloogi yonowo motoonj laligogi.

⁸ Kaenj laligonj Abramnonj beeta Loot kokaenj ijoro: “Anara mono manj mera laligojo. Kawaajonj nii ano gii batunaranonj me oro galejurunara yonoo batugianonj andoruru mono mende ewa.

⁹ Kawaajonj saanonj deembo. Balonj kuuya mono goo jaasewanganonj asuganonj enj kenji, ii saanonj iijan. Kaenj ano giinonj qaninaraagenj kemaŋa jewagi eenj, niinonj saanonj dindinaraagenj kemaŋa. Me giinonj dindinaraagenj kemaŋa jewagati eenj, niinonj saanonj qaninaraagenj kemaŋa.”

¹⁰ * Kaenj ijoro Lootnonj Jordan balombaagenj uunj balonj koria somata kuuya iiro Anutunonj ii awaa bedu mero Pombaanonj oyanboyonj urukisi kelegawo kaŋa kolooro. Ii Iijipt yonoononj balonj kaŋa enj Zoar gomanj baagenj keno. Wala Ponjonj Sodom ano Gomora mende tiwilaan orono kamban kanonj balonj ii kaŋa ero.

¹¹ Kaenj ero Lootnonj ii iima gosinj Jordambaa balonj koria somata kuuya ii meweengonj weenj koukoutanonj baagenj keno. Kaenj ama deeni.

¹² Deema Abramnonj Keinan balononj kema laligoroto, Lootnonj balonj koria somataa taonj taonj yonoo batugianonj kema kanj laligoro. Kaenj laligonj opo sel kuunja metogonj menj kuunj kema

* **13:10:** Jen 2.10

nama tetegoyanon Sodom kosianon keuma laligoro.

¹³ Kanon laligoroto, Sodom kanatuuru yononon kanageso bologa koloon Pon qetama singisono jekania boorongia ama men laligogi.

Abramnon Hebron gomanon kema rama laligoro.

¹⁴ Lootnon Abram ooma keno kamban kanon Ponon Abram qaa kokaen ijoro: “Mono jaaga hak ataama bagaagen uun waama eleema gema-gaagen uun kaanagadeen ween koukoutanon ano ween kemekemetanon baagen uuwa.

¹⁵ * Balon kuuya koi iijani, ii mono gii ano goo gbiliuruga onoo bunja qewe kamban tetegoya qaa bunjagiaga en ubaa.

¹⁶ Niinon gbiliuruga koloon seisei mamaga onombe jangogianon somariin namowaa sakasiņa kaņa koloowaa. Moronon sakasiņ jangoya weenonagati, iinon saanon gbiliuruga yonoo jangogia mewaa.

¹⁷ Niinon balon koi mono goo bunjaga qen gonjen. Kawaajon saanon waama kema kan balon kuuya koi bakabaka eugen emugen iima koton laligowa.”

¹⁸ Kaen ijoro Abramnon waama opo sel kuunja qetegon men kuun kema Hebron gomanon kan Mamre gomanon juuu gere somata nama kenğiti, iikawaa kosogianon raro. Kanon rama Pombaajon siimolon alata mon mero. Kian.

* **13:15:** Apo 7.5

14

Abramnonj Loot ii kere yonoo borogianonja metogoro.

¹ Kambanj kanonj Babilombaa (Sinarwaa) kinja qata Amrafel, Elasarwaa kinja qata Ariok, Elambaa kinja qata Kedorlaomer ano Goimbaa kinja qata Tidal laligogi.

² Yonononj kinj koi yonowo kanainj manja aogi: Sodom taombaa kinja qata Bera, Gomora taombaa kinja qata Birsa, Adma taombaa kinja qata Sinab, Seboim taombaa kinja qata Semeber ano Bela (qata monj Zoar) taonj kawaa kinja.

³ Kinj kuuya koi yonononj dondoonja qata Sidim kanonj ajoroonj ku-usungia mindirinj soomonjo anji. Sidim dondoonononj kambanj kokaamba Sii Kowe Koomuya ii eja.

⁴ Yonononj yambu 12:waa so Kedorlaomerwaa jenkooto baatanonj laligonj kouma yambu 13:na kanonj iwaa qaa baatanonj kembombaaajonj qotojonj karenj motonj manja qegi.

⁵ Kaen anji yambu 14:na kanonj Kedorlaomer ano kinj tosaanja iwo soomonjo ama laligogiti, iyonononj kanj kanageso koi kaanja yonowo manja qenj haamo anji: Refa kanageso ii Asterot Karnaim gomanonj unj unj haamo anji. Zuzi kanageso ii Haam gomanonj ano Eme kanageso ii Kiriataim gomanj kanonj unj unj haamo anji.

⁶ Hoor kanageso ii Seir balonj baanawo kanonj unj unj onjotaan kema kema El Paran gomanj kanonj keuma haamo ama onj ongi. El Paran ii balonj qararanjonkonjaa goraayanonj eja.

⁷ Haamo ama onoma iikanondeen eleema En Mispat (qata mon Kaades) kanon kan Amalek kanageso haamo ama onoma balongia kuuya angon kongi. Amor kanageso Hazon Taamar balonon laligogiti, ii kaaniadeen unun haamo ama onongi.

⁸ Kaen kolooro Sodobaa kinja, Gomorawaa kinja, Admawaa kinja, Zeboimbaa kinja ano Bela (qata mon Zoar) kawaa kinja yononon waama asasa riinj Sidim dondoononon keuma kin koi kaanja yonowo manja qewombaa jawoya ama aron qen nanji:

⁹ Elambaa kinja Kedorlaomer, Goimbaa kinja Tidal, Babilombaa (Sinarwaa) kinja Amrafel ano Elasarwaa kinja Ariok. Kin 4 yononon kin 5 yonowo aron qegi.

¹⁰ Kaen aron qegito, Sidim balon dondoonon kanon ron resa saposapoyawo kanon saa qen raro. Kaen raro Sodom ano Gomora taon yoroo kin pongianon manjaqeqe ejaurugara yonowo unjurama kemaligi eja tosanon ron iikanon ritoon kemen unuro. Kaen unuro alaurugia tosaanja kuuya yononon olon koma unjurama balon baanawo kanon ugi.

¹¹ Ugi kin 4 yononon Sodom ano Gomora kema esuhinagia ano nembanenegia kuuya ii leinj qen menj togon kengi.

¹² Abrambaa beeta Lootnon Sodom laligoroti-waajon ama ii kaaniadeen esuhinayawo wama kengi.

¹³ Kaen kengi eja mononon olon koma misingon kan iikawaa buzu qaaya ii Hibruu (waba) eja Abram ijoro. Kamban kanon Abramnon Amor

eja qata Mamre iwaanon jujuu gere somasomata iikawaa kosogianon laligoro. Mamrenon kowoita qagara Eskol ano Aner yorowo motoon Abrambo soomongo ama laligogi.

¹⁴ Abramnon beeta Loot wama kenngiti, iikawaa qaaya moma ejauruta 318 anaa mirinon koloon momo moma manjaqeqe koma gbilin laligogiti, ii onoono ajoroon kere tuun onotaan Noot waagen kema laligon Dan gomanon keugi.

¹⁵ Abramnon ejauruta mendeema onono yononon gomantiina kanon konjoma kere tuun qelanjin unun haamo ama onongi. Haamo ama onoma onotaan kema laligon Damaskaswaa Noot leegen goman qata Hoba kanon keugi.

¹⁶ Kanon keuma esuhina kuuya lein qen men kenngiti, ii mokoloogi. Beeta Loot ano iwaanon ilawoila ii men wama eleema kagi. Sodom ano Gomora yonoo emba meraanurugia ano ejemba tosaan ii kaanjadeen kuuya unuama kagi.

Melkizedeknon Abram kotuegoro.

¹⁷ Abramnon kaen Kedorlaomer ano kin tosaan iwo soomongo ama laligogiti, ii unun haamo ama onoma eleema karo Sombaa kin iinon Sawe dondoon (qata mon Kimbaa dondoon) kanon mokoloon iimambajaan keno.

¹⁸* Kamban kanon Melkizedek Saalembaa kin iinon bered ano wain apu men karo. Iinon Anutu uuta jigo gawon galeja kolooro.

¹⁹ Kaen ama Abram kotuegon mun qaa kokaen ijoro: “Anutu uuta Siwe namo mokoloon oronoti, iinon mono Abram gii kotuegon gono laligowa.

* **14:18:** Hib 7.1-10

²⁰ Anutu uutanonj kereuruga goo borononj ama ononoti, mono ii mepesejonj.” Kaen ijoro Abramnonj ilawoilaya kuuya mendeeno tuunj ten kolooro iikanonja motomotoonj (10%) menj ma-matewooya muro.

²¹ Ii muro Sodombaa kinanonj Abram kokaen ijoro: “Ejembauruna ii nombagato, esuhina ii mono geengaa bunja koloowa.”

²² Kaen ijoroto, Abramnonj Sodombaa kinajonj kokaen jero: “Qaana kotiiwaatiwaajonj niinonj borona Ponj Anutu uuta Siwe namo mokolonj oronoti, iwaanonj baagenj menj waama jojopan qaa kokaen jejenj:

²³ Nii goononj iwoi monj ii mende totoonj memanja. Beweso kasagaa kitia me kana esugaa kasia ii kaanjadeenj mende memanja. Kaen ambe giinonj kanagenj kokaen jewabo: ‘Niinonj Abram iwoi mube iinonj eja esuhina qaqabunayawo koloonj laligoja.’ Gii mono kaen jemambaajonj amamaanj laligowa.

²⁴ Nii iwoi monj mende toroqenj memanjato, ejaurunanonj naa iwoiga negiti, ii meleema nononji sokondaboroja. Kaanagadeenj eja alauruna Aner, Eskol ano Mamre niwo kagiti, iyonononj mono tawagia soya jejeya mewu.” Kianj.

15

Anutunonj Abrambo soomonjo arenj ano.

¹ Kaen ama Abrambaa jaaya meleeno jaamelen unja iiro Ponjonj qaa kokaen jenj asugiro, “Abram,

gii toroko mende moba. Niinonj goo reenj koloojenj. Goo tawaga mono somata qatawo koloojenj enj ubaa.”

² Qaa kaenj iJOROTO, Abramnonj kokaenj jero, “Oo Ponj somatana, nii meraborana qaa laligowego tawa nona iikanonj mono nomaenj ilaenj nonaga? Niinonj komuwe Damaskas eja Eliezer iinonj noo esuhinanaa toya koloowaa.”

³ Kaenj jenj toroqenj kokaenj jero, “Giinonj gbili monj mende nonatiwaajonj gawonj ejana wana noo mirinonj laligoji, iinonj mono noo ilawoilana kuuya bunja qenj aowaa.”

⁴ Kaenj jero Pombaanonj qaa je monj ii iwaanonj kokaenj asugiro moro, “Eja iikanonj esuhinagaa toya mende koloowaato, geengaa seleganonjga mera monj koloowaati, iinonj mono goononj ilawoila kuuya bunja qenj aowaa.”

⁵ * Qaa kaenj asugiro Anutunonj Abram wama seleengenj kemenj qaa kokaenj ijoro, “Mono sombinonj uuna uro senjelao weengonj onombaatiwaa so koloowaati eenj, ii mono saanonj weengonj onomba.” Kaenj ijonj kokaenj toroqenj jero, “Goo gbiliuruga yonoo jangogianonj mono iikawaa so koloowaa.”

⁶ * Kaenj jero Abramnonj Ponj moma laarinj muro momalaaria iiro sokono qaaya jenj tegoro solananiro.

⁷ Ponjonj toroqenj qaa kokaenj ijoro, “Niinonj Ponj koloojenj. Gii Kaldia balombaa gomanj qata Uur kanonj laligona guambe koi kari. Balonj koi

* 15:5: Room 4.18; Hib 11.12 * 15:6: Room 4.3; Gal 3.6; Jei 2.23

gombe buŋa qeŋ aowaatiwaajon ama gii guama koi kawe.”

⁸ Kaen jeroto, Abramnon kokaen ijero, “Oo Pon somatana, balon koi kanon noo buŋaga koloowaati, ii mono naa aiwesega iima moma kotomaŋa?”

⁹ Kaen jero Ponnon iwaajon kokaen jero, “Gii mono kema bulmakao embia kowiŋa yambuya karoon, meme (noniŋ) embia yambuya karoon ano lama eja yambuya karoon ano kewo mon ano kewo susu gbilia mon ii men noonon kawa.”

¹⁰ Kaen jero Abramnon kema ii korebore men kan oro ii biiwianon qosoma onoma leegen leegen ii arengoro kana leele arenon egi. * Kaen anoto, koon ii mende qosono.

¹¹ Mende qosoma qamogia lee lee arengon onono koon kawalia yononon kan qamo yonoo qagianon kamaan konjito, Abramnon ii konjoma onono kenji.

¹² * Ween jaaya tegon kememambaajon anoti, kamban iikanon Abrambaa jaayanon kamaan mero gaon biŋawo ero. Kaen ero pangaman ziwiziwiwaa kanjaŋa kanon kan turun muro.

¹³ * Turun muro Ponnon kokaen ijero, “Qaa hona koi mono geja ama moba: Goo gbiliuruganon mono balongia mesaon kantri monnon kema wabaga laligon ubuya. Kaen laligon

* **15:10:** Soomonjo: Kamban kanon soomonjo areŋ ama ii sili kaŋa kanon men kotiŋkegi. Ejanon oro leeya woi iikawaa batugaranon nama mindirin oroma soomonjo ii doonjon galen kono. * **15:12:** Job 4.13, 14 * **15:13:** Eks 1.1-14; Apo 7.6

yoŋoo welenqequeurgia omaya koloogi ii yambu 400:waa so melunŋoŋ oŋoma laligowuya.

14 * Kaen laligowuyato, niinoŋ kantri welenqequeurgia omaya kolooŋ laligowuyati, iyoŋoo qaagia kaanagadeen jen tegon irona meleembe qagianon ubaa. Kaen uro isama oŋonŋi kantri ii mesaon esuhinagia mamaga meŋ eleema kawuya.

15-16 Niinoŋ Amor kanageso ii balon kokanoŋ uulanawo mende oŋotaamaŋa. Wala singisonŋoya singisonŋoya ama bolidaborogi i irona tororo meleema oŋomanatiwaa kambananon koloowaati, kamban iikanon mono ii oŋotaamaŋa. Kawaaŋon goo esauruga yoŋoo esaurugia kolooŋ laligowuyati, † kamban kanon goo gbiliuruganon mono eleema koi kawuya. (15) Yoŋonon kaen kawuto, geenŋo wala yambugaa kambananon waziin komuro luaenon maŋasauruga yoŋoonon kena ron koma gombuya.”

17 Poŋnon kaen jero ween jaayanon tegon kero pangaman mero iwoi kokaen kolooro iiro: Monjon mombaa uutanon gere bolananon kokobilibiliawo jen asariro kowa kondunŋkondunawo pumpunŋoro. Iwoi iikanon asuŋin oro koomuya qoosona iyoŋoo batugianon nama kema karo.

* **15:14:** Eks 12.40-41; Apo 7.7 † **15:15-16:** Yambu 430 kamban ii kokaen jen weenŋogi: Liwainon laaligo yambuya 137 iikanonadeen yambu 80 ii Iijipt laligoro. Iwaa gematanon eja koi kaananon yambugia kokaen Iijipt laligogi: Kehat 133, Amram 137, Mooses 80. (Iikawaa gematanon Mooseson Iijipt mesaon toroŋen yambu 40 laligoro.) Ii mindirin yambu 430 kolooro. Eks 6.16, 18, 29 Dut 34.7

18 * Poŋnoŋ oro leelee iikawaa batugianon kema kaŋ somana kanon Abrambo soomongo areŋ ama (kaisareyanon ii meŋ kotiin) qaa kokaen ijoro, “Niinon balon koi ii goo gbiliuruga ii buŋa qeŋ onomaŋa. Iikawaa jawoya ii Iijiptwaa apu gowoya (Nail) iikanona kanain kaŋ koi uugun kema apu bereŋa somata qata Yufreitis iikanon tegowaa.

19 Kamban kokaamba ii kanageso koi kaŋa yoŋoo balon eja: Kin kanageso, Kenas kanageso, Kadmon kanageso,

20 Hit kanageso, Periz kanageso ano Refaim kanageso,

21 Amor kanageso, Keinan kanageso, Girgas kanageso ano Jebus kanageso. Yoŋoonon balon kuuya ii mono meŋ sokoma laligowu.” Kian.

16

Haagar ano Ismael

1 Abrambaa embia Saarainon aruŋa laligon merabora mende meroto, Saariwaa welen embia qata Haagar laligoro. Ii Iijipt embaga.

2 Iinon laligorotiwaajon Saarainon Abram kokaen ijoro: “Poŋnoŋ songo somongon nono merabora mende mewetiwaajon gii mono welen embana mena koro ama merabora mon mero noo buŋaga koloonaga.” Kaen ijoro Abramnon Saariwaa qaayaajon uumotoongo ano.

3 Abramnon Keinan balonon yambu 10 laligoro tegoro kamban kanon Abrambaa embia

* 15:18: Apo 7.5

Saarainon ijijptga welen embia Haagar men loy-awo motoon ewaotiwaajon muro.

⁴ Kaen muro men laligoro koro ano. Koro anjen, kaen moma galen embia Saarai ii kanain jejewili ama muro.

⁵ Kaen ama muro Saarainon Abram kokaen ijoro: “Uunanon boliro siimbobolo momakejeni, iikawaa qaayanon mono goo qaanon uma ewaa. Niinon welen embana goo boroganon ambe koro ama ii moma iikanondeen kanain jejewili ama noma laligoja. Kawajon Ponon mono nii ano gii anaraa batunaranon qaa gosin jen tegowa.”

⁶ Kaen ijoro Abramnon kokaen jero: “Welen embaganon mono geengaa boroganon laligoji-waajon nomaen mona sokonji, mono iikawaa so ii ama muba.” Kaen jero Saarainon Haagar lan horon ureen ama muro mesaon togon olon koma keno.

⁷ Keno Pombaanon gajoba monon balon qararankonkonon apu jaaya mombaa kosianon mokolon muro. Apu jaaya ii Suur gomanon kekembaa kana goraayanon eja.

⁸ Iikanon mokolon mun kokaen jero: “Haagar, Saariwaa welen embia, gii mono daenkaya kaja dakanon kembaga?”

Kaen jero kokaen meleeno:

“Nii galen embana Saariwaanonga asanjon olon koma kajej.”

⁹ Kaen jero Pombaa gajobanon Haagar kokaen jen koton muro: “Gii mono mombo Saariwaanon kema welen qen iwaa qaa baatanon laligowa.”

¹⁰ Qaa ii toroqen kokaen jero moro: “Haagar, nii mono goo gbiliuruga koloonseiseigia onjombe jangogia mende weenweengoyaa so kaanja laligowuya.”

¹¹ Pombaa gajobanon mombo toroqen Haagar kokaen ijoro:

“Gii kokowo koloojana meraga mewaga.

Dologo koi tapekokoro moma saana

ii mono Pombaa gejianon kemero moja.

Kawaajon merawaa qata Ismael qaba. *

¹² Iinon eja dongi bao kombo kaanja koloon (anja jaajaa lan kema kan) laligowaa. Iinon borianon ejemba kuuya qetaama onono ejemba kuuya yononon ii qotogon mun laligowuya. Iinon kouruta kuuya yonowo kerekere anodeen ama kanawaen qen laligowaa.”

¹³ Kaen ijoro Haagarnon kokaen jero: “Niinon mono keteda koi monon nii niimakeji, ii iijen.” Kawaajon Pon iwaajon qaa jeroti, iwaa qata kokaen qama muro: “Gii Pon nii niimakejani, ii koloojan.” Qata kaen qaro.

¹⁴ Kania kawaajon ama apu ron iikawaa qata ii Beer Lahai Roi (Laaligoyawo laligon niimakejiwaa apu ron) qagita eja. Apu ron ii toroqen goman woi qagara Kaades ano Bered iyoroo batugaranon eja.

¹⁵* Haagarnon Abrambaa meria mero. Abramnon iyanaa meria Haagar meroti, iwaa qata Ismael qaro.

* **16:11:** Ismael: = Anutunon gejianon moja. * **16:15:** Gal 4.22

16 Abramnon yambuya 86 kolooro Haagarnon Ismael mera ii Abrambaanonja mero. Kianj.

17

Soomonjo arembaa aiweseya ii selekooto.

1 Abramnon yambuya 99 kolooro Ponnon asugin mun qaa kokaen ijoro: “Niinon Anutu ku-usun kuuyaa Toya koloojen. Kawaajon gii mono noo qaana ten koma pondan nanamemen dindiņa otaan laligowa.

2 * Nii soomonjo aren gii ano nii anaraa batunaranon ambeti, ii menj kotiin koloonseisei gombe gbiliuruga yonoo jangogianon mono somata totoon koloowaa.”

3 Kaen ijoro Abramnon simin kuma usugoro Anutunon iwaajon qaa kokaen jero:

4 “Moba, niinon soomonjo arenja giwo kokaen anjen: Giinon kanatuuru mamaga yonoo wanjale benjisigiaga koloowaga. Qaa kaen jen somonjowe ewaa.

5 * Goo qaga Abram ii mende toroqen qagi ewaato, giinon kanatuuru mamaga yonoo benjisigiaga koloowaatiwaajon kuun gonjeni, iikawaajon ama qaga mono Aabraham qagi ewaa.*

6 Niinon koloon seisei gombe gbiliuruga ii hononja qaa koloowuya. Yononon juma deema kanageso tuunja tuunja mamaga koloowuya. Goo gbiliuruga yonoononja tosanon kin ponja ponja koloowuya.

* 17:2: Hib 13.2 * 17:5: Room 4.17 * 17:5: Abram: ii manj uuta. Aabraham ii kanatuuru mamaga yonoo benjisigia.

7* Niinonj mono soomonjo arenna ii neena ano gii ano gbiliuruga goo gemaganonj toroqenj koloonj ubuti, ananaa batunananonj ambe kotiinj tetegoya qaa enj uma ewaa. Niinonj goo Anutuga ano gbiliuruga goo gemaganonj koloonj ubuti, mono iyonjoo Anutugiaga koloonj laligomanja.

8* Gii Keinan balononj wabaga laligojani, niinonj balonj ii jinonja qaa gii ano goo gbiliuruga onjoo bunaga qenj onombe bunagia tetegoya qaa enj uma ewaa. Kaenj ero niinonj mono onjoo Anutugiaga koloonj laligomanja.”

9 Anutunonj Aabrahambaaonj kaenjenj toroqenjenj qaa kokaenjenj ijoro: “Kaenjenj laligomanjato, giinonj mono noononj soomonjo arennaa qaaya ii tenj koma otaanjenj laligowa. Goo gbiliuruga goo gemaganonj toroqenjenj koloonj ubuti, iyonjononj mono kaanjiadeenjenj ii tenj koma otaanjenj laligonjenj ubu.

10* Gii ano goo gbiliuruga onjowo soomonjo arenna ama ii otaawutiwaajonjenj jejenjenj, iikawaa aiweseya ii kokaenjenj: Onjoo batugianonjenj eja kuuya yonjoo selegianonjenj mono noo aiwesena kotowu.

11 Noo aiwesena mono selegianonjenj kotowu. Iikanonjenj soomonjo arenjenj nii ano onjoo batunananonjenj ambe eji, iikawaa aiweseyaga enjenj ubaa.

12 Kambanjenj koi kanonja kanainjenj eja kuuya onjoo batugianonjenj toroqenjenj koloonj ubuti, iyonjoo selegianonjenj mono gomanjenj boria 8 kolooro kanonjenj noo aiwesena kotonjenj laligowu. Onjoangiaa gomanjenj uutanonjenj onjoangiaa ano welenjeqeurugia yonjoo meraurugia koloowuti, ii mono ororonjenj ama onjoma laligowu. Welenjeqe tosaanja ii waba

* 17:7: Luuk 1.55 * 17:8: Apo 7.5 * 17:10: Apo 7.8; Room 4.11

yoŋoonoŋga moneŋnoŋ sewanġia meġi yoŋoo meragia koloowu. Yoŋonoŋ iyanġiaa gbiliurugia mende koloojuto, ii kilenŋ noo aiwesena ii mono yoŋoo selegianoŋ kaanġideenŋ kotoŋ laligowu.

¹³ Welenqeŋe toŋianoŋ oŋoanġiaa gomaŋ uutanonŋ koloogi welenqeŋe tosaanġa ii monenonŋ sewanġia meġi yoŋoo meragia koloowu. Noo aiwesena ii mono yoŋoo selegianoŋ kaanġideenŋ kotoŋ laligowu. Noononŋ soomŋoŋgo areŋnaa aiweseya selegianoŋ kotowuti, ii mono soomŋoŋgo areŋ tetegoya qaa eŋ ubaatiwaajonŋ jenŋ kotiijenŋ.

¹⁴ Eja moŋ moronoŋ noo aiwesena selianoŋ mende kotogi eenŋ laligowaati, iionoŋ mono noo soomŋoŋgo areŋna uugunŋ qetamakeja. Kawaa-joŋ eja kaanġa ii mono ejemba tuunŋ oŋoo batugianoŋga yakariŋ mugŋ seleenġenŋ kamaanŋ laligowaa.”

¹⁵ Anutunonŋ toroqenŋ Aabraham kokaenŋ ijoro: “Gii embagaa qata Saaraŋ ii mende toroqenŋ qama laligowato, iwaa qata mono Saara (jawiŋ emba) qama laligowa. †

¹⁶ Niionoŋ Saara kotuegoŋ mube iionoŋ goojonŋ mera moŋ mewaa. Niionoŋ kotuegoŋ mube iionoŋ ejemba tuunġa tuunġa mamaga yoŋoo nemunŋ beŋisigiaga koloowaa. Iwaa gbiliuruta yoŋoonoŋga toŋianoŋ kanageso tuunŋ yoŋoononŋ eja poŋa poŋa koloowuya.”

¹⁷ Poŋnoŋ kaenŋ ijoro Aabrahamnoŋ ii moma simiŋ kuma usugoŋ uutanonŋ kokaenŋ romoŋgoŋ kawaaŋoŋ jomoro, “Eja yambuna 100

† **17:15:** Saaraŋ: Qata kokaembaajonŋ utegoro: Iionoŋ ejemba tuunġa tuunġa mamaga ano kinŋ poŋ tosaanġa yoŋoo nemunŋ beŋisigiaga koloowaa.

kolooro mera mono nomaen mokoloowenaga? Kaanagadeen Saaranon yambuya 90 kolooro mono nomaen mera menaga?”

18 Aabrahamnon kaen romongon walingon Anutu kokaen qisin muro: “Gii saanon Ismael kuun muna qaga bosino noo gbiliuruna ii iwaanonga koloowu.”

19 Kaen qisiro Anutunon kokaen meleeno, “Embaga Saaranon mono geengaa mera dindina mewaa. Ii mero qata Aisak (jomoja) qaba. Niinon Aisakwo ano iwaa gbiliuruta yonowo soomongo arena ambe kotiin tetegoya qaa en ubaa.

20 Ismael kotuegon mumambaajon qisin nonjani, ii kaaniadeen saanon moma goma kotuegon mumana. Iinon eja pon 12 iyonoo nemun benisigia koloowaa. Niinon koloon seisei mube gbiliuruta yonoo jangogianon mono somata toton koloowaa. Yononon sein kanageso tuun somata koloowuya.

21 Kaen koloowuyato, Saaranon geengaa meraga Aisak ii yambu eugenanon kaban kokaamba mewaati, niinon mono neenaa soomongo arena ii iwo ama men kotiimana.”

22 Anutunon Aabrahambo qaa kaen amiri tegoro ii mesaon waama uro.

23 Weemboria iikanonadeen Aabrahamnon Anutuwaanon qaa ten koma anaa meria Ismaelwaa selianon Anutuwaa aiweseya kotooro. Kaanagadeen welenqeuruta anaa miri uutanon koloogi tosaana monenon sewangia mero laligogiti, eja kuuya ii iwaa miri uutanon ragiti, ii mono kuuya kaaniadeen ama onono.

²⁴ Aabrahamnon yambuya 99 kolooro selianon aiwese ii kotogi.

²⁵ Meria Ismael ii yambuya 13 kolooro selianon ii kotogi.

²⁶ Aabraham ano meria Ismael yoroo selegaranon aiwese ii somaŋa motoonŋo iikanondeen kotogi.

²⁷ Eja kuuya Aabrahambaa miri uutanon ragiti, tosonianon iyaŋaa miri uutanon koloogi tosaŋa ii waba yoŋoononŋa sewanŋia mero laligogiti, kuuya iyonoo selegianon aiwese ii kaanjadeen kotogi. Kian.

18

Saara mera mewaatiwaa qaaya Anutunon jero.

¹ Aabrahamnon Mamre gomanon jujuu gere somasomata iyonoo batugianon laligoro Ponon asugin muro. Weemboria mon iikanon ween jeta kotakota qero Aabrahamnon opo sel kuunaa qaayanon raro.

² Rama ataama uun iiro eja karononon bataagen nanŋi. Nanŋi injiima opo sel kuun qaayanonŋa alanzaŋ waama joujolonŋia jen unuamambaajon sararagon bobogariŋ keno. Kema waegia men simin kuma namonon usugon kemero.

³ Kemen kokaen jero: “Oo ponuruna, niinon onoo welenqeqegia koloon onoo jaagianon kalen morian mokoloon laligojenŋi een, onŋo mono nii mende nuugun kembu.

⁴ Nii onoo welenqeqegia koloon saanon apu mon men kan onombe kanagia songbama gere kokawaa umuganon rama haamo mewu.

⁵ Nii saanon nene melaa mon men kan onombe newuya. Iikanon men kotiin ononogo saanon kana mombo toroqen kembuya. Niinon koi kaandiaga laligowe onjo nii goda qen noma kajuti-waajon saanon welen qen onomaŋa.” Kaen jero meleema kokaen jegi: “Dangisen, jejaniwaa so kaen saanon ambona.”

⁶ Kaen jegi Aabrahamon uulanawo bobogarin sel kuun uutanon kema uma Saara kokaen ijoro: “Gii mono uulanawo flaua awaa totoon gomba (sapalan) karoombaa so men meleema yonoojon bered oowa.”

⁷ Kaen jen uulanawo bulmakao tuunon kema bulmakao donja busuya loota meweengon welenqeqeya mon muro kanain uulanawo qen kojongon ooro.

⁸ Ii ooro tegoro ii, kele kosiga ano aju apuya tosia men kema eja ragiti, iyonoo bagianon ano. Bagianon ano nen ragi iyanja kambaŋ kanon kosogianon gere kanianon galengia nano.

⁹ Nano kokaen qisin mugi: “Embaga Saara ii dakanon?” Qisin mugi jero: “Ii opo sel kuun uutanon endu raja.”

¹⁰ * Kaen jero eja yonoononga monon kokaen ijoro: “Yambu motoongowaa so tegoro niinon onanon eleema koi kawe embaga Saaranon mono meriawo koloon laligowaa.” Kaen ijoroto, Saaranon opo sel kuumbaa qaa ootayanon loyaa gematanon nama qaa ii gejianon kemero moro.

¹¹ Aabraham ano Saara yoronon ejemba wanja koloori yambugaraa janngoyanon somata kolooro

* **18:10:** Room 9.9

laligori. Saaranonj koimbaa aima laligoroti, iikawaa kambaanonj mono uugudabororo.

12 * Kawaajonj Saaranonj ii moma uutanonj kokaenj romonjonj jomoro: “Niinonj mono emba waŋa soosooliya koloowe lona eja poŋnanonj kaanjiadeenj eja waŋa kolooro iwo ewotatiwaa naananonj mombo asuginj nonaga me qaago?”

13 Kaenj romonjoro Poŋnonj Aabraham qisijnj muŋ kokaenj ijoro: “Saaranonj naambaajonj jomoma kokaenj romonjgoja: ‘Nii emba waŋa totoonj koloonj onjanonj merabora mewenaga me?’

14 * Poŋnonj iwoi mombaajonj mende totoonj osinjeja. Kawaajonj jejeŋi, ‘Yambu motoonjgowaa so tegoro niinonj onjanonj eleema koi kawe Saaranonj mono meriawo koloonj laligowaa.’ ”

15 Saaranonj keeta moma ii qaloweenj kokaenj ijoro: “Nii mende jomojenj.”

Kaenj jeroto, Poŋnonj kokaenj ijoro: “Qaago, gii mono onjanonj jomojaŋa.” Kaenj.

Aabrahamnonj Sodom taombaajonj qama kooliro.

16 Kaenj jero eja karoonj yoŋononj waama oromesaonj Sodom taononj baagenj eleema kembombaajonj anji. Aabrahamnonj kaanjiadeenj ii onjoomambaajonj yoŋowo motoonj kenji.

17 Poŋnonj iyaŋaajonj kokaenj jero: “Nii iwoi amambaajonj mojeŋi, qaa ii alana Aabrahambaa jaanonj saanonj mende mesanjomana.

18 Kokaembaajonj ii mesanjomambaajonj amaamaajenj: Aabrahamnonj noo alana qaita monj.

* 18:12: 1 Piito 3.6 * 18:14: Luuk 1.37

kolooja. Iinonj koloonj seisei kondooro kanageso somata ku-usungyawo koloonj laligowuya. Noo kotumotuenanonj mono iwaajonj ama namowaa kanageso tuunja kuuya yonoo qagianonj uro oyanboyanj mokoloowuya.

¹⁹ Niinonj ii kokaembaajonj meweengonj muwe: Iinonj meraborauruta ano gbiliuruta iwaa gematanonj koloonj laligonj ubuti, ii mono Pombaanonj kana injisaama nanamemenj dindinja sokomakeji, ii otaawutiwaajonj jenj kotonj onoma laligowaa. Kaenj laligoro qaaya tenj koma otaanj laligowuti eenj, Ponj niinonj Aabrahambaajonj iwoi asugiwaatiwaajonj jenj somongoweti, iikanonj mono kuuya honjawo koloonjkebaa.”

²⁰ Pononj anodeenj kaenj jenj toroqenj Abraham kokaenj ijoro: “Sodom ano Gomora yonononj singisonjo lombotawo binjawo ama laligogi kakasililinj somata uuta asugiro mamaganonj iikawaajonj qama saamakeju. Kawaajonj yonoo singisongogiaa qaayanonj mono somariinj uuta totoonj kolooja.

²¹ Kawaajonj nii mono yonoononj kemenj kaniagia iimanja. Kakasililinj angitiwaajonj ama mamaganonj noo jaananonj qama saama laligogiti, ii kuuya onanonj anji me qaago, niinonj ii gosinj momambaajonj mojenj.”

²² Kaenj jero eja woiyanonj eleema Sodom baagenj kenito, Abrahamnonj toroqenj Pombaa jaasewananonj nano.

²³ Nama Pombaa kosianonj kema kokaenj qisinj muro: “Gii ejemba solanja ano ejemba angonjoragiawo ii motoonj tiwilaanj

oṅomambaajon jejan me?

²⁴ Taon iikanon ejemba solana 50 laligojuti een, gii ii onanon men kileen oṅomambaajon jejan me? Taon ii yonoojon ama injiima koboona me qaago?

²⁵ Gii mono kaen amambaajon amamaanaga. Ii yamagen! (qaago toton!) Giinon ejemba solana ii ejemba angonjoragiawo yonowo motoon mindirin ununa mende sokombabo. Iyonowo motoon komuwubo. Giinon namo ejemba kuya nonoo qaanana jen tegonkejani, iikawaajon mono geenгаа kanaga dindina otaana sokombaa.”

²⁶ Aabrahamnon kaen ijoro Ponon meleema kokaen jero: “Niinon Sodom taonon ejemba solana 50 mokolon onomanati een, iyonoojon ama taon kuuya ii saanon injiima koboomana.”

²⁷ Kaen jero Aabrahamnon mombo kokaen ijoro: “Pon, nii kikisi sububun omaya kaana koloojento, kilen qaa kotiga Ponna goonon kuun jejen. Ii mende sokonjato, ii kilen moma nomba.

²⁸ Taon iikanon ejemba solana 50 qaagoto, 45 laligowuyagati een, giinon ejemba 5 yonoojon ama taon kuuya ii kilen tiwilaan onombaga me qaago?” Kaen ijoro Ponon kokaen jero: “Niinon ejemba solana 45 iikanon mokolon onomanati een, taon ii mono mende men kileemana.”

²⁹ Aabrahamnon dunanon mombo qaa kokaen ijoro: “Ejemba solana 40 taon iikanon mokolon onombagati een, mono nomaen anaga?” Kaen ijoro kokaen meleeno: “Ejemba 40 yonoojon ama taon ii mende men kileemana.”

³⁰ Kaen ijoro jero: “Oo Pon, uuga waababoto, niinon mombo qaa gijomambaajon mojen. Ejemba solana 30 taon iikanon mokoloon onombagi een, mono nomaen anaga?” Kaen ijoro kokaen meleeno: “Ejemba solana 30 taon iikanon mokoloon onomanati een, niinon mono taon ii mende men kileemaŋa.”

³¹ Aabrahamnon toroŋen kokaen ijoro: “Pon, nii qaa kotiga Ponnaajon kuun jejen. Ii mende sokonjato, ii kilen moma nomba. Ejemba solana 20 ii taon kanon mokoloon onombagi een, gii mono nomaen anaga?” Kaen ijoro kokaen meleeno, “Ejemba 20 iyonoojon ama taon ii mende men kileemaŋa.”

³² Kaen jero Aabrahamnon mombo kokaen qisiro: “Oo Pon uuga waababoto, niinon mombo somaŋa motoonŋo koi qaa gijomambaajon mojen. Ejemba solana 10 iikanon mokoloon onombagi een, mono nomaen anaga?” Kaen ijoro kokaen meleeno, “Ejemba 10 iyonoojon ama taon ii mende men kileemaŋa.”

³³ Kaen amin mori tegoro Ponon Aabraham mesaon keno iinon mombo eleema mirianon karo. Kiaŋ.

19

Sodom ano Gomora yonoo anjonjora laaligogia

¹ Siwe gajoba woi ii Aabraham mesaon kema mare kolooro Sodom keuri. Keuri Lootnon taombaa kiropo naguyanon raro. Rama iriima waama joujolonŋara jen uruamambaajon kema namonon simin kuma usugon kemero.

² Kemeŋ kokaen jero: “Oo eja poŋwoina, oro saanon welenqegegara noo mirinon kaŋ kana-gara songbambe niwo motoon ewonja. Eŋ waama saanon umugawodeen kana toroqen kembao.” Kaen jeroto, yoronon kokaen ijori: “Qaago, noro saanon qenjaaro somben moŋnon kema ewota.”

³ Kaen ijorito, Lootnon kotiin kaparan koma uruama aŋaa mirianon kema ugi. Uma welenqeueuruta jeŋ koton onono bered yiistya qaa oogi. Kaŋagadeen nembanene naaŋawo meagon oon oronji neri.

⁴ Ii neŋ gaon ewowaa ani iikanondeen Sodom ejembanon kaŋ miri ii liligogi. Sodom taombaa bakaya kuuya iikanonja ejemba waŋa ano sagbili ii donon donon ambembo horon kougi.

⁵ * Kouma Lootwaajon kokaen qagi: “Eja woi mare goonon kajaoti, ii daenjen? Eja nono yorowo serowilin ambombaajon mojon. Kawaa-jon mono ii uruama nonoonon kamaawu.”

⁶ Kaen qagi Lootnon nagu metama yoŋoonon kemeŋ gematanon nagu kono.

⁷ Nagu koma kokaen injoro: “Alauruna, kaen qaago. Sili kilega ii mono mende ambu.

⁸ Mobu. Noo borawoina woi saran laligon kamban moŋnon ejawo mende eri. Ii saanon onoojon uruama kamaawe naa iwoiga ambombaajon mo-juti, ii saanon siingia metogowu. Kaento, noo miri waarenanon eja woi urualeema sopa somonjon oronji, iiga mono iwoi kilega moŋ mende toton ama orombu.”

* **19:5:** Poŋ 19.22-24

⁹ Kaen injijoroto, yononon kokaen meleema tereema qagi: “Mono togowa. Giinon koi kan wabaya laligon geengajon moroga jen mona uro nonoga pondan jen koton nonomambaajon mojan? Yoronon mende kamaawaoti een, mono geengo nonoonon kana kakasilili tokoronkota ama gombona.” Kaen jen Loot utanji gemagama keno uma miri naguya qosombombaajon ama nanji.

¹⁰ Kaen ama nangito, eja woi yoronon borogara boraama Loot horon giliri miri uutanon uro nagu koni.

¹¹ * Nagu koma nama eja somata melaa miri naguyanon seleenjen nangiti, ii qaagaranon jeri jaagia gooro jibujabu qen nagu mokoloowombaajon koromojoron ama mongama amamaagi. Kian.

Lootnon Sodom goman mesaoro.

¹² Eja woi yoronon Loot kokaen ijori: “Gii merauruga, qegaborauruga ano tinitosauruga tosaan kuuya taon kokanon laligojuti, ii mono unuana taon koi mesaon kembu.

¹³ Nono taon koi men kileen kondemondeembona. Kanageso koi yonoo kakasililimbaajon mamaganon Pombaa jaanon honona qaa qama saama laligogi. Kawaajon iinon wasin norono goman koi men kileen kondemondeembojon koi kajo.”

¹⁴ Kaen ijori moma Lootnon kema qega bunawoita borawoita orombaotiwaajon jero laligoriti, ii kokaen irijoro: “Oro mono alanza

* **19:11:** 2 Kin 6.18

waari goman koi mesaon kembonja. Ponon taon koi tiwilaan kondemondeemambaajon anja.” Kaen irijoro yoronon qaa ii mori gonjgeee tani kolooro.

¹⁵ Goman wenjeran suluro Siwe gajoba woi yoronon Loot horon kuun mun kokaen jeri: “Anutunon Sodom yonoo singisonogogiaa ironja meleema taongia kondemondeembaa. Giinon yonowo motoon tiwilaawabotiwaaajon mono uulanawo waama embaga ano borawoiga giwo rajaoti, ii unuama taon koi mesaowu.”

¹⁶ * Kaen jeri Lootnon toroqen ezelobezelo ano eja woi yoronon Lootwaa boria qelanjin men embia ano borawoita yonoo borogia kaanjadeen qelanjin men unuama taon seleengen kenji. Ponon kaen kiankomun onono.

¹⁷ Taon seleengen kenji eja woi iyoroononga monon qaa kokaen jero: “Laaligogia angon kombutiwaaajon onono mono uulanawo misingon kemaliwu. Gemagianon mende eleema uun dindinagadeen kema balon korianon endu keuma kanon kaanagadeen doron mende ambu. Tiwilaawubotiwaaajon mono baananon eu uma misingon kemaliwu.”

¹⁸ Kaen jeroto, Lootnon kokaen jero mori: “Oo Ponna, gii mono kaen ambombaajon mende jewa.

¹⁹ Gii wan taraana somonon kiankoomu somata qendena goo jaanon onanon kalen morian mokolon welenqeqega koloojento, moba, niinon

* **19:16:** 2 Piito 2.7

baañanon eu misingon kemalimambaañon amaamaaña. Kondemondéen koinon noo qananon uro komumambotiwaa toroko mojen.

²⁰ Moba, taon mela moñ endu ero iijani, iikanon koriga qaagoto, saanon kembonatiwaa so kolooja. Kawaañon saanon jena iikanon misingon kemalin qeañgon laligowonja. Gomañ melaada ii iina kosere ero iikanon saanon kema wañ taraanana somongwonja.”

²¹ Kaen jero moma moñnon kokaen meleeno: “Ii awaa! Qaa jejani, iikawaañon kaañagadeen saanon wambelaan gomaña. Taon mela iikawaañon jejani, ii mende meñ kileemaña.

²² Ii mende meñ kileemañato, onjo mono uu-lañawo iikanon misingon kemaliwu. Iikanon mende keugi kambañ batuya kokaamba niinon iwoi moñ amambaañon amamaaña. Onjo wala iikanon keugi iikawaa gematanon saanon jej kotowe kondemondéen asugiwaa.” Lootnon taombaañon ‘melaada’ jerotiwaañon ama taon iikawaa qata ii Zoar (melaada) qagita eja.

Ponñon Sodom ano Gomora kondemondéeno.

²³ Ween kouro Lootnon Zoar taonon keuro.

²⁴ * Keuro Ponñon jero sombinonja salfa jamo geriawonon ii kon kaña Sodom ano Gomora yonoo qagianon kamaañ turuñ onono.

²⁵ Turuñ onoma kanon taon woi ii ano gomañ koria kuuya kosogaranon eji, ejemba kuuya iikanon laligogiti ano gere kasa iwoi tongonja balon iikanon eroti, ii meñ kileen onondabororo.

* **19:24:** Mat 10.15; 11.23-24; Luuk 10.12; 17.29; 2 Piito 2.6; Juud 7

26 * Lootwaa embianonj loya otaanj kema mombo eleema gematanonj uunj iikanondeen letoma sii jamo koloonj tando kaanja nano.

27 Aabrahamnonj umugawodeen waama wala Pombaa jaasewanononj nama qaa aminj moriti, iikanonj keno.

28 Iikanonj kema nama Sodom, Gomora ano gomanj koria somata kuuya kaambaagenj uuro keno balonj iikanonj kaaso injana somatanonj kululuunj waaro iiro. Ii gere somata jenj kaaso somata waamakeji, iikawaa so kolooro.

29 Anutunonj balonj koria iikawaa taonja taonja menj kileenj kondemonddeenoti, kambanj iikanonj Aabraham romonjonj muro. Beeta Lootnonj taonj iikanonj laligoro ii meleeno kemebombaajonj anji Anutunonj kambanj iikanonjadenj jenj kotoro Loot kondemonddeenj iikawaa uutanonjga wama kagi. Kianj.

Moab ano Amon kanageso yonjoo kanagia

30 Lootnonj Zoar taononj laligomambaa toroko moro. Kawaajonj borawoita uruama Zoar mesaonj balonj baanawo kanonj kema raji. Borawoita woi yorowo kobaa uutanonj enj waama laligogi.

31 Iikanonj laligonj borata somatanonj kambanj monjonj kogaaajonj kokaenj jero: “Anaraa manjaranonj eja waja kolooja. Ejembanonj gomanj so agimij aonj merabora mokoloonj onjomakejuto, balonj kokanonj eja monj norombaatiwaaajonj mende laligoja.

32 Kawaajonj saanonj kana manjara wain apu muri nenj uuta enjkalolonj kolooro iwo enj koro

* 19:26: Luuk 17.32

ama gbili mokolori kanagesonananonj toroqen laligowuya.”

³³ Kaen jej gomantiinja iikanonjadeen mangara wain apu muri nero. Nejen uuta enkalolonj kolooro datanonj kema iwo ero. Naa kambanonj koorononj karoti ano naa kambanonj waaroti, ii mananonj mende moro.

³⁴ Enj waama borata somatanonj koga kokaen ijoro: “Niinonj woranj gomantiinja manawo ejenja. Saanonj kete gomantiinja kaanagadeen wain apu mombo muri nejen uuta enkalolonj kolooro giinonj mono kema iwo ewao. Kaen enj mannaraanonja koro ama gbili mokolori kanagesonananonj toroqen laligowuya.”

³⁵ Kaen jej gomantiinja iikanonj kaanagadeen mangara wain apu muri nero. Nejen uuta enkalolonj kolooro koganonj kema iwo ero. Naa kambanonj koorononj karoti ano naa kambanonj waaroti, ii mananonj mende moro.

³⁶ Kaen anitiwaajonj motoongara mangaraa koro ani.

³⁷ Borata somatanonj mera ejaga menj qata Moab (mannaanonja) qaro. Moab iwaa gbiliurutanonj koloonj seisei ama kougi kambanj kokaamba kaanagadeen qagia Moab kanageso qamakejonj.

³⁸ Borata gosoganonj kaanjadeenj mera ejaga menj qata Ben Ami (kanagesonaa meria) qaro. Eja iikawaa gbiliurutanonj koloonj seisei ama kougi kambanj kokaamba kaanagadeenj qagia Amon kanageso qamakejonj. Kianj.

20

Aabraham ano Abimelek.

¹ Aabrahamnon Mamre goman mesaon toroqen Saut waagen distrik qata Negew kanon kema goman qagara Kaades ano Sur iyoroo batugaranon laligoro. Kawaa gematanon toroqen taon qata Gerar kanon kema tawagadeen laligoro.

² * Kanon laligon ejemba ii kokaen injjoro mogi: “Saara ii naanaga.” Kaen injjoro Gerarwaa kinj Abimelek iinon qaa ano keno Saara wama jinjaron mirianon kagi.

³ Kaen angito, Anutunon gomantiinja monjon Abimelekwaanon kan gaonon kokaen ijoro: “Emba bunj qen aojani, ii eja mombaa embiaga. Kawaaon gii mono iwaajon ama koomuwaa bunjaga koloowaga.”

⁴ Kaen ijoroto, kin Abimeleknon Saara mende merotiwaajon ama kokaen jero: “Pon, nii singisongowaa qaana qaa. Kawaaon giinon nii ano kanagesouruna nono een totoon tiwilaan nonombabo.

⁵ Aabrahamnon mono anj kokaen nijoro: ‘Emba ii naanaga.’ Embanon kaanagadeen kokaen nijoro: ‘Aabraham ii naanaga.’ Kawaaon uunanon gbingbaon mende ero emba ii jewe karo boronanon kaamaa mon mende anjena.”

⁶ Kaen jero Anutunon gaonon kitia kokaen ijoro: “Qaa jejani, ii onjon. Goo uuganon gbingbaon mon mende ero goonon karoti, ii mojen. Kawaaon giinon emba ii oosirin noo

* **20:2:** Jen 12.13; 26.7

jaananonj singisonjo ambabotiwaajonj sopa somonjonj goma laligowe.

⁷ Kawaajonj emba ii mono mombo meleema loya muba. Eja ii gejatootoo ejaga. Ii saanonj goojonj qama kooliro mende komuwaga. Ii mombo mende mubagi eenj, qaa koi mono onanonj moba: Gii ano tinitosauruga onjo mono kuuya komuwuya.”

⁸ Qaa kaen ijoro kinjonj moma umugawodeen waama ponj jawinuruta kuuya onoono ajoroogi Ponjonj qaa kuuya jeroti, ii injoro moma aarunj lalananiinj toroko mamaga mogi.

⁹ Kaen moma kinj Abimeleknonj Aabrahambaajonj qaa ano uro kokaen jenj qisinj muro: “Gii mono naa terega ama nonona? Niinonj naa bologa monj ama gombe giinonj kondoono singisongowaa qaa lombotanonj mono nii ano kanagesona noo sopa totonj uutanonj laligojuti, nonoo qanananonj umambaajonj anja? Giinonj iwoi mende aanjaa so ii songo waleema ama nona.

¹⁰ Giinonj mono kania naambaajonj sili ii anjanj?” Kinj Abimeleknonj Aabraham kaen qisinj muro.

¹¹ Qisinj muro kokaen meleeno: “Niinonj qaa ii kokaen romonjonj jewe: ‘Balonj kokawaa kanageso onononj Anutuwaajeta uuguwubotiwaajonj toroko mende mobuyaga. Kawaajonj nii embanaajonj ama nugi komumambo.’

¹² Iinonj onanonj naanaga, mannaa borata kolooja. Nemunaa borata mende koloojiwaajonj ii embana mewe.

¹³ Anutunonj mannaanonj miri mesaonj mongenj kemañiwaajonj nijoroti, niinonj kambañ iikanonj

Saara kokaen ijowe: ‘Anara daen daen kemboti, iikanonj noojonj naanaga jewa. Kaenj ama iikanonj nii uujopa qendeema noma laligowa.’ ”

¹⁴ Kaenj ijoro moma Abimeleknonj Aabrahambaa embia Saara meleema muro. Kaanjiadeenj lama bulmakao ano welenjqeqe ejemba ii kaanjiadeenj muro.

¹⁵ Munj qaa kokaen jero: “Moba. Noononj balonj koi wosoganonj eji, iikanonj mono geengaa naangaa so laligowa.”

¹⁶ Kaenj jenj Saara kokaen ijoro: “Moba. Niinonj monenj silwa jamo 1000:baa so naanga mube kanonj tawaga kolooja. Tawa kanonj kaniaga qendeeno ejemba kuuya giwo laligojuti, iyonononj ii iima kokaen jenj moma yagowu, ‘Singisonjgowaa qaaya ii Saarawaanonj mende eja.’ ” Kaenj jero.

¹⁷⁻¹⁸ Aabrahambaa embia Saarawaajonj ama Ponjonj emba kuuya kinj Abimelekwaa miri uutanonj laligogiti, iyonoononj mera memewaa kania somonjgoro. Kawaajonj Aabrahamnonj Anutuwaajonj qama kooliro Abimelek menj qeangoro. Kaanagadeenj embia ano welenjqeqe embauruta menj qeangonj onono mombo meraboragiawo koloogi. Kianj.

21

Aisak kolooro.

¹ Ponjonj Saara kalenj morianj mumambaa qaaya jenj somonjgoro eroti, iikawaa so ii galenj koma muro laligoro. Qaa jeroti, iikawaa so ii kokaenj ama muro:

2 * Saaranonj koro ano Aabrahamnonj eja waŋa kolooro kilen iwaa meria ejaga mero. Anutunonj mera koloowaatiwaa qaaya walawala jenj so-monjgorotiwaa so ii mono kamban iikanonjadeen kolooro.

3 Saaranonj Aabrahambaa meria mero qata Aisak (jomoja) qaro.

4 * Qaro Aisaknonj weenja 8 kolooro kamban kanonj Anutuwaaw aiweseya selianonj kotooro. Anutunonj qaa jenj kotooro erotiwaa so ii kotooro.

5 Aabrahamnonj yambuya 100 kolooro meria Aisak kolooro.

6 Kolooro Saaranonj qaa kokaen jero: “Anutunonj jomo mokolonj nono. Kawaaonj daen yonononj noo sunduna mobuyati, iyonononj mono niima jomowuya.”

7 Kaen jenj toroqenj kokaen jero: “Saaranonj mera galenjonkonjaga koloowaati, morononj qaa ii walawala moma Aabrahambaaonj jenaga? Kaen qaagoto, kambanj kokaamba iinonj eja waŋa kolooro niinonj kilen iwaa meria mejenj.” Kianj.

8 Aisaknonj somariinj aju mesaoro weemboria iikanonjadeen Aabrahamnonj nene lombanj somata ano.

Saaranonj Haagar ano Ismael konjoma orono.

9 Iijipt emba Haagarnonj Aabrahambaa meria Ismael meroti, iinonj kamban mononj koga Aisak mepaegonj gonjgeegee ama muro Saaranonj ii iiro.

10 * Kaen iima Abraham kokaen ijoro: “Welenj embawaa merianonj mono noo merana Aisakwo goononj ilawoila ii mende mendeema buja qen

* 21:2: Hib 11.11

* 21:4: Jen 17.12; Apo 7.8

* 21:10: Gal

aowaota. Welenj emba ii ano meria ii mono konjona kembao.”

¹¹ Saaranonj qaa ii jeroti, iikanonj Aabahambaa uuta qero Ismael ii meria koloorotiwaajonj ama uukamakamaa moro uuta kaambogawo kolooro.

¹²* Kaenj kolooro Anutunonj ii qaa kokaenj ijoro: “Meraga ano welenj embaga Haagar yoroojonj mono uugoojonj somata mende moba. Aisakwaa gbiliuruta yononondeenj mono goo qabunaga bosima laligowuya. Kawaajonj Saaranonj qaa gijoji, ii kuuya mono moma tenj komba.

¹³ Welenj embagaa merianonj goo gbiliga koloojiwaajonj niinonj ii kaanjadeenj koloonj seisei mube gbiliurutanonj kanageso somata koloowuya.”

¹⁴ Kaenj jero moma Aabahamnonj enj go maamba totoonanonj waama nene tosia menj apu jua lama selianonj memeta kanonj apu kosonj kanj Haagarwaa sawinjonj ama meriawo wasinj orono mesaonj keni. Kema Beerseba balonj qararanjonjonjonj keuma liligonj laligori.

¹⁵ Laligori lama selianonj apu menj kenoti, iikanonj qaono meria ii bambanj mombaa baatanonj ano ero.

¹⁶ Ano ero nama kokaenj romongoro: “Merananonj jaana qaganonj komuwaati, ii iimambaajonj amamaanj doomorona mojenj.” Kaenj romongonj mou motogi kenjiwaa so sigensigenj kema rama silama saaro.

¹⁷ Mera saaroti, ii Anutunonj moro gajobayanonj siwenongaj Haagarwaajonj qama kokaenj jero: “Haagar, gii naa lombowaa uutanonj laligojan?

* **21:12:** Room 9.7; Hib 11.18

Keega mono mende moba. Meranonj endu en saaji, Anutunonj saaya ii moja.

¹⁸ Mono waama meraga balononja kobibiina waaro borianonj menj migigiinj muba. Niinonj ii kanagenj koloonjseisei mube gbiliurutanonj seinj kanageso somata qabuŋagiawo koloowuya.”

¹⁹ Siwe gajobanonj kaenj jero Anutunonj jaaya metooro uunj apu ronja monj iiro. Ii iima lama selia menj kema kanonj apu kosonj kanj meria muro nero.

²⁰ Anutunonj Ismaelwo nano somariinj balonj qararanjonkonjononj laligonj idonj nene ejaga kolooro.

²¹ Balonj gbanjbarasia qata Paran kanonj laligoro nemunjononj Iijipt kantrinonja emba monj menj embiaga muro. Kianj.

Aabraham ano Abimelek yorononj uusoomonjo ani.

²² * Kambanj kanonj Abimelek ano iwaa manjageqe tuunja kawali galeja qata Fikol yorononj Aabrahambaajonj kokaenj jeri: “Giinonj ilawoila kuuya ama menjkejanj, Anutunonj mono iikanonj giwo namakeja.

²³ Kawaajonj giinonj mono kete kokaamba Anutuwaa jaanonj jojopanj qaa kokaenj jenggo jenj kotiiwa: ‘Niinonj gii, merauruga ano gbiliuruga onjowo osonjakale monj mende ama laligomanja.’ Kaenj jenj kotiinj niinonj kiankomunj goma laligoweti, iikawaa so giinonj mono kaanjadeenj balonj koi ano nii kiankoomu noroma laligowa. Gii gomanj kokanonj wabaga koloonj laligojanj.”

* 21:22: Jen 26.26

²⁴ Kaen jeri Aabrahamnon kokaen jero: “Niinon jojopan qaa ii saanon jengo jen kotiimanja.”

²⁵ Kaen jeroto, Abimelek waa welenqe qeurutanon apu ron mon iyangiaajon anjon kongiti, Aabrahamnon iikawaajon Abimelek jen muro.

²⁶ Jen muroto, Abimeleknon kokaen meleema jero: “Moronon sili ii anoti, ii niinon mende mojen. Geengo iikawaa qaaya mon wala mende jena moma laligon keteda koi qaa ii mojen.”

²⁷ Kaen meleema jero Aabrahamnon kema lama ano bulmakao men kan Abimelek muro kamban iikanondeen batugaranon soomongo ani.

²⁸ Iikaen ama Aabrahamnon lama tuungianongaga lama embia melaa 7 metogon mendeema onono yangiodeen nanji.

²⁹ Kaen nanji Abimeleknon Aabraham kokaen qisin muro: “Lama embia melaa 7 gosin endu ama onona yangiodeen nanjuti, ii kania naam-baajonja?”

³⁰ Qisin muro kokaen meleeno: “Niinon apu ronja koi osoweti waa qaaya jeweti, ii moma laarijan i een, lama melaa 7 koi mono noo borononga bunja qen aona noo qaanaa dangunuya koloowaa.”

³¹ Kaen meleema eja woi ii balon kanon nama jojopan qaagara jengo jen somongon aori. Kawaaajon goman iikawaa qata Beerseba qa-makeju.*

* **21:31:** Beerseba: qaa iikawaa kania woi: jango sewembaa apu ronja ano jojopan qaawaa apu ronja.

³² Beerseba gomanonj soomonjo kaenj ani tegoro Abimelek ano iwaa manjaqeqe tuunaa kawali galeña Fikol yorononj waama eleema Filistin yonoo balononj keni.

³³ Keni Aabrahamnonj berenj gere monj Beerseba gomanj iikanonj komoma Ponj Anutu benj kombombaña iwaa qata qama kooliro.

³⁴ Qama koolinj nama Filistin yonoo balononj kambanj koriga wabaga koloonj laligoro. Kianj.

22

Anutunonj Aabraham angotete menj muro.

¹ * Iwoi ii kolooro kambanj tosia tegoro Anutunonj Aabraham angotete menj muro. Qata “Aabraham!” qaro iinonj “Nii koi nanjenj,” jenj meleeno.

² * Kaenj meleeno kokaenj ijoro: “Motoonj mera soroga Aisak uganonj jopagonj munkejani, ii mono wama Moorria balononj kema baanja monj gendeema gomanjati, iikanonj uma ii noo simolonj oowa.”

³ Kaenj ijoro Aabrahamnonj enj gomaamba totoonjanonj waama donji qaganonj dunj raraya meagonj welenqeqeya woi ano meria Aisak unjano. Siimolombaa geria soyanonj kondaboronj boranjonj ama unjama Anutunonj balonj ijoroti, iikanonj keno.

⁴ Kema laligonj weemboria karonja kanonj jaayanonj unj waama balonj ii iiro koriganonj ero.

⁵ Ii iima welenqeqewoita ii kokaenj irijoro: “Oro donjiwo koi rari nii ano mera norononj

* 22:1: Hib 11.17-19 * 22:2: 2 Kor 3.1

endu kema Anutu waeya menj mepeseenj mombo eleema oroononj kawota.”

⁶ Aabrahamnonj kaenj irijonj siimolonj oonjoombaa gere boranawo menj meria Aisakwaa sawinanonj ano uro anjo gere jo ano soo mero. Kaenj mero motoongara keni.

⁷ Kaenj kema Aisaknonj doronj ama manja Aabraham kokaenj ijoro: “Ama!” Kaenj ijoro kokaenj meleeno: “Wae, merana naama?” Kaenj meleeno kokaenj qisiro: “Gere jeta ano gere ii koi menj kajoto, siimolonj oonjoombaa lamaya ii dakanonj?”

⁸ Kaenj qisiro manjanonj kokaenj meleeno: “Merana, Anutu anjo mono siimolonj oonjoombaa lamaya monj mokolonj norombaa.” Kaenj meleeno toroqenj motoongara keni.

⁹* Kema Anutunonj balonj jeroti, iikanonj keuma nama siimolonj oonjoombaa alataya monj menj gere iikawaa qaganonj ama arengoro. Arengonj meria Aisak somonjonj alatanonj gere qaganonj ano.

¹⁰ Ama meria uumambaajonj boria boraama soo kopinanonja horomambaajonj ano.

¹¹ Soo horomambaajonj ano iikanondeenj Pombaa gajobanonj Siwenonja Aabrahambaajonj kokaenj qaro: “Aabraham, Aabraham!” Kaenj qaro “Nii koi nanjenj,” jenj meleeno.

¹² Kaenj meleeno kokaenj ijoro: “Boroga mono merawaa qaganonj mende amba. Iwaa qaganonj iwoi monj mende amba. Giinonj meraga motoonggo soro ii noojonj mende anjonj konjanjwaajonj kanaga kete kokaenj

* 22:9: Jei 2.21

moma yagojen: Gii Anutuwaa qaa jeta uuguwabotiwaajon keega momakejan.”

¹³ Kaen ijoro iikanondeen ataama uun iiro lama ejia mon ilianon gere bambanawonon giliro kemero nano. Ii iima kema men kan meriaa kitianon lama iikanon siimolon ooro.

¹⁴ Kawaajon Aabrahamnon balon iikawaa qata ii ‘Ponnon mokolon norombaa,’ jen qaro. Kamban kokaamba kaanideen qaa kokaen qamakeju: “Ponnon ii baananon mokolon norombaa.”

¹⁵ Pombaa gajobanon Aabrahambaajon Siwenonja mombo kokaen qaro indinja woi kolooro:

¹⁶ * “Pon niinon kokaen jejen: Neeno neenaa qananon qama jojopan qaa kokaen jengo jen kotiijen: Giinon sili koi ama meraga motoondago ii noojon mende anjon konjani,

¹⁷ * iikawaajon niinon onanon gii kotuegon goma kolonseisei gombe gbiliuruga yononon honombononja qaa seiwuya. Seigi jangogianon mono sombin kanakeewambaa senjelaoya kaanja koloowaa ano kowe goraayanon sakasin en kenjuti, iikawaa so koloowaa. Goo gbiliuruga yononon mono kotiin kereurugia unun haamo ama siti balonja unuama anjon koma laligowuya.

¹⁸ * Giinon noo qaana ten konjani, iikawaajon goo gbiliuruga yonoononja mombaajon ama noo kotumotuenanon mono namowaa kanageso tuun kuuya yonoo qagianon uro oyanboyan mokoloowuya.”

* 22:16: Hib 6.13-14 * 22:17: Hib 11.12 * 22:18: Apo 3.25

19 Pombaa gajobanonj kaenj ijoro Aabraham meriawo eleema welenqeqewoita yoroononj kema aitonjonj motoonj Beerseba gomanonj kenji. Aabrahamnonj Beerseba gomanj kanonj opo sel kuunja mororonjonj laligoro. Kianj.

Naahorwaa gbiliuruta

20 Kambanj tosia tegoro buzu qaa monj kokaenj anji Aabrahambaanonj karo: “Milkanonj kaanjiadeenj nemunga koloaja. Iinonj koga Naahorwaa merauruta tosaanja onono.”

21 Meria mutuyaa qata ii Uz, iwaa koga Buz ano iwaa kanianonj Kemuel, Arambaa manja.

22 Kemuelwaa kanianonj Kesed, Hazo, Pildas, Jidlaf ano Betuel.

23 Betuelnonj Rebekawaa manjaga kolooro. Milkanonj Aabrahambaa koga Naahorwaa merauruta 8 ii onono.

24 Naahorwaa embia sewanja mende memeta qata Reuma iinonj kaanjiadeenj merauruta tosaanja onono. Yonoo qagia ii Tebe, Gaham, Tahas ano Maaka. Kianj.

23

Saaranonj komuro.

1 Saaranonj laligonj uro yambuya 127 kolooro. Saaranonj yambu iikawaa so laligoro.

2 Laligonj Keinan balononj gomanj qata Kiriati Arba, qata alia Hebron qamakejuti, iikanonj komuro. Komuro Aabrahamnonj iikanondeenj embiaajonj jinjenj qama saamambaajonj keno.

³ Kema saaro tegoro waama embiaa qamoya mesaonj kema nama Hit ejemba ii qaa kokaenjinjoro:

⁴ * “Nii onoo batugianonj waba kanj tawatawa laligojenj. Kawaajonj onjo mono balongiaa bakaya monj kokaamba nongji sewanja mewe qasirina kolooro alauruna yonoo qamogia iikanonj amaronj koma onjomakemana.”

⁵ Qaa kaenjinjoro Hit yonononj meleema kokaenj jegi:

⁶ “Oo eja ponj, gii saanonj nonoononj qaa koi moba. Gii nonoo batunananonj Anutuwaa eja jawina laligojanjwaajonj ama qasiriga ainganonj daenkaya iima sororogonj mewaatiwaajonj mojanj, iikanonj mono saanonj qamoga ronj komba. Giinonj qamoga osonj ronj komanja jena nonoononga mononj ii mende angonj koma gombaa.”

⁷ Kaenj jegi Aabrahamnonj waama balonj toya Hit ejemba yonoo wosogianonj kemenj usugonj onono.

⁸ Usugonj onoma nama yonoojonj qaa kokaenj jero: “Niinonj qamona osonj ronj komanjwaajonj saanonj jewuti eenj, mono noononj qaa koi moma Zoharwaa meria Efron iwaanonj kema qaa jena koi toroqenjenj kuuj mubu.

⁹ Kuuj mugij moma kobaa qata Makpela iwaabuna koloonj gawonjaa jaanjaagenj eji, mono ii jenj tegoro sewanja memanja. Mono qisigij sewanja dawi jenj tegoro sewanja kuuya mewe noononj qasirina onoo batugianonj ewaa.”

* **23:4:** Hib 11.9, 13; Apo 7.16

10 Kaen jero Efronon alauruta Hit kanageso kuuya taongiaa kiropo naguyanon kan sombenon ajoroogiti, iyonoo batugianon raro qaa geja ama mogi Efronon Aabraham kokaen meleema muro:

11 “Oo eja ponna, kaen qaagoto, mono jewe geja ama moba. Niinon balon koria ii ano kobaa iikanon nanji, ii kalenaga gonjen. Neenaa kanagesouruna yonoo jaagianon nama ii gombe iiju. Qamoga ii saanon iikanon oson ron komba.”

12 Kaen jero Aabrahamnon balon toya yonoo wosogianon mombo kemen usugon onono.

13 Usugon onoma nama yonoo jaagianon Efron kokaen ijoro mogi: “Noonon qaa koi mono geja ama moba. Giinon saanon kaen anagato, niinon mono balon koria iikawaa sewanja ii gomanja. Ii saanon jen tawa mena niinon qamona iikanon oson ron komanja.”

14 Kaen ijoro mogi Efronon Aabraham kokaen meleema muro:

15 “Oo eja ponna, noonon qaa koi mono geja ama moba. Balon iikawaa sewanja ii 400 silwa kota (50 kilogram). Ala-ala koloojotiwaajon ama kanon mono anaraa batunaranon iwoi omaya kolooja. Kawaaajon qamoga saanon iikanon oson ron komba.”

16 Kaen meleema muro moma Aabrahamnon balon sewanja jangoya Efronon Hit kanageso yonoo jaagianon jero mogiti, iikawaa uumotoon ano. Jangoya silwa kota 400 ii konkororo ejembanon kamban kanon sewanja soya jegi eroti, iikawaa so monen ii gosin muro.

17 Kaen muro Efrombaanon balon koria Mamre kosianon Makpela kanon eroti, kobaa iikanon

nanoti ano gere kuuya balon kawaa jawo uutanon nanjiti, iikawaa qaaya jen tegoro.

¹⁸ Qaaya jen tegoro Aabrahambaa bunja kolooro. Hit kanageso kuuya taonjiaa kiropo naguyanon kan sombenon ajoroogiti, iyononon tawa ii iigi bunjaya kolooro.

¹⁹ Kawaa gematanon Aabrahamnon embia Saarawaa qamoya ii Keinan balombaa kobaayanon oson ron kono. Kobaa ii Mamre qata alia Hebron kawaa kosianon balon koria qata Makpela kanon eja.

²⁰ Kaen kolooro balon koria ano kobaa iikanon nanji, ii Hit kanageso yononon Aabrahambaa bunja qen mugi qasiria kolooro. Kian.

24

Aisakwaa embia Rebeka ii wama kagi.

¹ Aabrahamnon eja wanja kolooro Anutunon iwoi kuuya ama meroti, iikanon ii kotuegon muro laligon kouro.

² Kaen ama kamban monnon miriaa welenqege jawina wanja, miria uutanon ilawoila en muroti, iikawaa galeja iwaajon qaa kokaen jero, “Gii mono qaaga jen kotiiwaatiwaajon boroga noo tawonaa baatanon amba.

³ Kaen ama Pon, Siwe ano namo yoroo Anutugaraa qatanon jojopan qaa kokaen jewa: Niinon Keinan kanageso yonoo batugianon koi laligojento, giinon mono meranaa embia ii yonoo naan boragiaga mon mende men muba.

4 Kaen qaagoto, gii mono neenaa kantrinoḡ kema tinitosauruna yoḡoonoḡga merana Aisak-waa embiaga wama kawa.”

5 Kaen jero welenqeḡe jawiḡanoḡ kokaen qisiḡ muro: “Kema jewe emba kanoḡ niwo baloḡ kokanoḡ kamambaajoḡ togowaati een, niinoḡ mono nomaen amaḡa? Meraga Aisak wama kantri kanati, iikanoḡ mombo eleema kembota me qaago?”

6 Kaen qisiḡ muro Aabrahamnoḡ kokaen meleeno: “Qaago totooḡ! Gii noo merana wama kanoḡ mombo mende kembao.

7 Siwewaa Poḡa Anutunoḡ nii maḡḡaa mirinoḡ ano kolokoloo kantrinanoḡga qaa kokaen jero mobe jojopaḡ qaanonoḡ somoḡoḡ nuano kawee: ‘Niinoḡ baloḡ koi mono goo gbiliuruga yoḡoo buḡa qeḡ oḡomaḡa.’ Kawaajoḡ iinoḡ mono Siwe gajobaya wasiro wala keno giinoḡ saanoḡ merana emba ii iikanoḡga wama kawa.

8 Kema jena emba kanoḡ giwo kamambaa togowaati een, jojopaḡ qaaga koi kanoḡ mono mende toroqeoḡ somoḡoḡ gombaa. Noo merana ii mono mende totooḡ wama iikanoḡ eleema kempaota.”

9 Kaen jero welenqeḡe jawiḡanoḡ qaa ii jeḡ somoḡoḡ muḡ jojopaḡ qaanonoḡ jeḡ kotiimambaajoḡ boria somataya Aabrahambaa tawo baatanonoḡ ano.

10 Kaen jeḡ kotiḡ nama somatayaanoḡ kamel 10 ano iwaa kowianoḡga iwoi akadamugiawo kania kania motooḡ mero. Ii meḡ mesaonoḡ Noot

Mesopotemia (Aram Naharaim)* kantrinonj kema Naahornonj taonj laligoroti, iikanonj keuro.

¹¹ Keuma taonj seleengenj apu ronja eroti, iikawaa kosianonj kameluruta onjono simingia misigonj kemenj haamo megj. Weenj jaaya kememambaajonj ano taononja emba yonononj apu kosowombaajonj apu ronjanonj kaka kambangia ii kolooro.

¹² Iikanonj nama kokaenj qama kooliro: “Oo Ponj, somatana Aabrahambaa Anutuya, gii mono kete toomorijan noma somatana Aabrahambaajonj qaa jenj somonjonati, iikawaa honjanonj asugi-waa.

¹³ Moba, nii apu ronj kosianonj kokanonj nambe taombaa emba saraņurugia yonononj apu kosowombaajonj kawuya.

¹⁴ Kagi kokaenj koloowaatiwaajonj qama koolijenj: Niinonj emba saraņ mombaajonj kokaenj jemaņa: ‘Gii saanonj koworaņengga meerangona apu newenaga.’ Kaenj jewe iinonj kokaenj meleema nijowaa: ‘Saanonj nena kameluruga kaanagadeen apu unuagimaņa.’ Kaenj nijowaati, emba saraņ iikaya giinonj welenqeqe ejaga Aisakwaa buņa qenati, iinonj mono ii koloowaa. Kaenj kolooro giinonj somatanaajonj qaa jenj somonjonati, iikanonj honjowo kolooja, kaenj mo-maņa.”

¹⁵ Qamakooli ii qama kooliro mende tegoro iikanondeen emba monj qata Rebeka iinonj koworaņenj sawiņanonj anjonj apu ronjanonj

* **24:10:** Aram: qa ii kambaņ kokaamba Siria qamakeju. Naharaim = apu gowoya woi (Yufreitis ano Taigris) iyoroo batugaranonj.

karo. Iinoŋ Aabrahambaa koga Naahor ano embia Milka, yoroo meragara qata Betuel iwaa borataga.

¹⁶ Emba iikawaa kaitania ii iima-aiŋaiŋawo to-toonŋ kolooro emba saraŋ jumunŋ ejanonŋ mende memetaga laligoro. Iinoŋ kamaanŋ apu roŋnonŋ kemenŋ apu kosonŋ kouro.

¹⁷ Kouro iikanondeenŋ welenqeŋeŋe jawiŋanonŋ uulaŋawo iwaa kosianonŋ kema kokaenŋ jero: “Gii saanonŋ koworaŋenŋanonŋa apu monŋ nona newe-naga.”

¹⁸ Kaenŋ jero kokaenŋ meleeno: “Oo poŋna, saanonŋ newa.” Kaenŋ jeŋ uulaŋawo koworaŋenŋa borianonŋ meŋ kamaanŋ meeranŋoro apu nero.

¹⁹ Ii nero kokaenŋ jero: “Niinoŋ kameluruga yoŋoojonŋ kaanŋagadeenŋ apu kosonŋ oŋombe neŋ kema negi unŋuro mesaowu.”

²⁰ Kaenŋ jeŋ uulaŋawo koworaŋenŋanonŋa apu molaaro kuuya juunonŋ kemero mombo qikqigonŋ kema apu roŋnonŋ apu kosomambaajonŋ kemenŋ kameluruta kuuya yoŋoojonŋ apu sogianonŋ kosoro.

²¹ Kaenŋ ano welenqeŋeŋe jawiŋanonŋ goronŋ nama ii tororo iima kokaenŋ moma romonŋoro: “Onŋanonŋ, Poŋnonŋ kana koriga koi kajeŋatiwaa moriaŋa ii mono kokaenŋ kondooro asugija me nomaenŋ?”

²² Kaenŋ romonŋonŋ nano kamel yoŋononŋ apu nedaborogi welenqeŋeŋe jawiŋanonŋ moponŋ (pinjonŋ) goulnoŋ memeta monŋ lombota 5 gram ii meŋ emba sarambaa sewanŋanonŋ ama borojenŋenŋ goulnoŋ memeta woi lombogara 110 gram ii borianonŋ kotogoro uro.

²³ Kotogoro uro kokaen qisin muro: “Gii morowaa borataga? Mangaa miri uutanon nononon gomantiina ewonagatiwaa titina mon nanja me qaago, ii saanon jena mobenaga.”

²⁴ Kaen qisin muro kokaen meleema muro: “Nii Betuelwaa borataga. Au asana qagara Milka ano Naahor.”

²⁵ Kaen jen toroqen kokaen jero: “Nonoonon lolo hai ano kamel yonoo loloo qaqanon neneya ii mamaga raja ano gomantiina gaon ewutiwaa titina ii kaanagadeen saanon nanja.”

²⁶ Kaen jero welenqege jawinanon namonon kemen usugon Pombaa waeya men mepeseero.

²⁷ Mepeseen kokaen jero: “Oo Anutu, somatana Aabrahambaa Ponja, niinon gii mepeseen gonjen. Giinon somatanaajon kalen moriambaa qaaga jen somongonati, ii tororo otaana mende looriro. Iikawaa so Pon giinon nuana kana koriga koi kan laligon somatanaa tinitosauruta yonoo mirinon koujen.”

²⁸ Kaen asugiro emba sarañon uulanawo qiqigon kema iikawaa sunduya ii nemunaa sumanjuruta mirinon laligogiti, ii injoro mogi.

²⁹ Rebekawaa naanja qata Laban laligoro. Iinon ii moma Aabrahambaa welenqege jawina iimambaajon uulanawo seleengen apu ronanon qiqigon keno.

³⁰ Naanja borianon goul borojenjen ano sewananon goul mopon raro iiro naanja Rebekanon welenqege jawinanon qaa jero moroti, iikawaa sunduya jero moma iwaanon keno. Kema apu ronanon keuma eja ii iiro kanon kameluruta yonoo kooronjianon nano.

31 Nano kokaen jero: “Poŋnon kotuegon gono laligojanj, gii mono kana mirinon kembo. Seleengen kokanon mende namba. Niinon onjoangia ewutiwaa miria ano kameluruga yonoo dun kaanjadeen meweengojen.”

32 Kaen jero welenqege jawinanon mirinon karo kamel qagianon esuhina raroti, ii Labanon mesuma mero kamaaro jero kamel yonoojon loloo hai ano qaqanon nene men kan onongi. Welenqege jawin ano iwaa ejaurutanon kangaia songbambutiwaa apuya ii kaanjadeen motoon koson kan onongi.

33 Kawaa gematanon nene welenqege jawim-baa batanon kongito, iinon kokaen jero: “Wala qaa men kajeŋi, ii jewe mogigo mono nene koi nemaŋa.” Kaen jero Labanon kokaen jero: “Ii saanon jena mobonŋa.”

34 Kaen jero kokaen injoro: “Niinon Aabrahambaa welenqege ejaga koloojen.

35 Poŋnon somatana hononŋa qaa kotuegon muro eja uuta esuhinawo koloon laligoja. Poŋnon lama ano bulmakao, silwa ano goul, welenqege eja ano emba ano kamel, dongi ii mamaga muro laligoja.

36 Somatanaa embia Saara iinon emba waŋa toton koloon kamban kanon somatanaajon meria mon mero. Maŋanon esuhinaya kuuya ii meriaajon bunŋa qen muro laligoja.

37 “Somatananon niinon jojopan qaa kokaen jemambaajon jen koton nono: ‘Niinon Keinan yonoo balonon koi laligojento, giinon mono meranaa embia ii Keinan yonoo naamboragiaga mon

mende menj muba.

³⁸ Kaenj qaagoto, gii mono mannaa gomanj mirinoj neenaa tinitosauruna yoŋoonoŋ kema meranaa emba ii iikanonja wama kawa.’

³⁹ “Kaenj nijoro somatana ii kokaenj qisij mube, ‘Niinoj kema jewe emba kanonj niwo mende kawaati eenj, niinoj mono nomaenj amanja?’

⁴⁰ Kaenj qisij mube kokaenj meleeno: ‘Niinoj Pombaa jaanoj kema kanj ama menj laligoweti, iinoj mono Siwe gajobaya wasiro giwo keno kana kembagi, iikanonj toomorianjowo koloowaa. Kaenj neenaa mannaa gomanj mirinoj kema tinitosauruna yoŋoononja meranaa emba ii menj kawa.

⁴¹ Noo tinitosauruna yoŋoonoŋ kema jojopanj qaa noojonj jenati, iikanonj mono kawaa gematanonj mende toroqenj somonjonj gombaa. Emba monj mende gombuti eenj, giinoj kilenj jojopanj qaa iikawaa kasanonja loloowaga.’

⁴² “Kaenj jero kete apu roŋanonj kouma nama kokaenj qama koolijenj: ‘Oo Anutu, somatana Aabrahambaa Poŋa, nii kana koriga kajeni, ii mono uuainjaa so mona toomorianjowo koloowaa.

⁴³ Iiba, niinoj apu roŋ kokawaa kosianonj nanjenj. Kokaenj nambe emba saraŋ monjonj apu kosomambaajonj karo niinoj ii kokaenj ijomanja: “Gii saanonj koworanenjanonja apu melaa monj nona newenaga?”

⁴⁴ Kaenj jewe iinoj kokaenj meleema jewaa: “Saanonj nena kameluruga yoŋoo apu kaanjadeenj kosonj onomanja.” Kaenj meleema jewaati eenj, niinoj iikawaajonj kokaenj momanja:

Pon giinon ii somatanaa meriaa embiaga koloowaatiwaajon meweengojan.’

⁴⁵ Uunanonga qamakooli ii mende qama kool-idaborowe iikanondeen Rebeke iinon koworanen sawinanon angon iikanon kajaa. Kan apu ronanon kemen apu kosoro niinon iwaajon kokaen jejenā: ‘Saanon apu mon nona newe-naga.’

⁴⁶ “Kaen jewe iinon uulanawo koworanen sawinanonga mero kamaaro kokaen jejaa: ‘Saanon nena kameluruga yonoo apu kaaniadeen onombe newuya.’ Kaen jero newe kameluruna ii kaanagadeen apu unuagija.

⁴⁷ Unuagiwo kokaen qisin mujen, ‘Gii morowaa borataga?’ Qisin mube kokaen meleenja: ‘Nii Betuelwaa borataga. Au asana qagara Milka ano Naahor.’ Kaen meleenon niinon mopon sawanon mondon borojenjen borianon mewe uja.

⁴⁸ Kamban iikanondeen namonon kemen usugon Pombaa waeya men mepeseenja. Anutu somatana Aabrahambaa Ponanon mono kana dindiņa nuano somatanaa kogaa mirinon kan esia meriaa embiaga koloowaatiwaajon mokoolojen. Kawaajon Pon mepeseen mujen.

⁴⁹ “Kaen kan koi nanjen. Kawaajon onon somatana isosoron sakitiuruta koloojutiwaa qaaya pondan otaan kiankomun mujuti een, ii mono qendeema jegi momaņa. Kaen mende ambuti een, qaa ii kaaniadeen jegi momaņa. Ii moma mongen eleema kemambaajon romongomaņa.”

⁵⁰ Kaen jedabororo Laban ano Betuel yoronon kokaen meleema jeri, “Qaa koi Pombaanonga kaja. Kawaajon noronon qaa kaen me kaen jewotiwaa so qaago.

⁵¹ Moba, Rebekanon koi nanja. Ponon jenmindin anjiwaa so saanon ii wama kema somatagaa meria muna embia koloowaa.”

⁵² Kaen jeri qaagara moma Aabrahambaa welenqege jawinanon kamaan Pombaa jaanon namonon kemen usugoro.

⁵³ Usugoro tegoro waama gesianonga goul ano silwa akadamyua iima-ainaingiawo ano opo maleku teregiawo unjuma Rebeka muro. Kaanjadeen kalen iwoi tosia sewangia somata ii nemun naanja orono.

⁵⁴ Oroma ii ano ejauruta iwo kagiti, iyononon nene qaan nen rama rama goman tiro egi. Egi goman ano waagi welenqege jawinanon kokaen jero: “Saanon wasin nongi somatanaanon kemaņa.”

⁵⁵ Kaen jeroto, nemun naanja yoronon kokaen meeleni, “Saanon naamboranara mesaona toroqen kamban tosaanja weemboria ten kaen nonowo laligowaa. Kawaa gematanon saanon ii wama kembu.”

⁵⁶ Kaen meleenito, welenqege jawinanon kokaen meleema jero mogi, “Welen kanana kajeņi, ii Ponon kotuegoro toomorianjowo kolooja. Kawaajon kambana mono mende qen koriiwu. Mono wasin nongi saanon eleema kema somatanaanon keumaņa.”

⁵⁷ Kaen jero moma kokaen jeri, “Saanon emba saran ii qaji karo iyanja qisin mubonja.”

58 Kaen jenj Rebeqa qari karo kokaen qisinj muri,
 “Gii eja kokawo kemambaa mojanj me qaago?”

Qisinj muri “Saanoj kemaŋa,” jero.

59 Kaen jero nama naamboragara ii welenj
 embiawo wasinj oronji Aabrahambaa welenqege
 jawinj ano iwaa ejauruta yonononj ii uruama kem-
 bombaa anji.

60 Kembombaa anji kanonj nemunmanj naan
 koanurutanonj Rebeqa kotuegonj munj kokaen jegi,
 “Oo naan boranana, Ponononj saanoj koloonseisei
 gono giinonj
 gbiliuruga milyonja milyonja yonoo bemunjale-
 giaga koloowa.

Yonononj mono kotiinj kereurugia unuj haamo
 ama
 siti balonjia unuama anjonj koma laligowu.”

61 Kaen jegi tegoro Rebekanonj welenqege em-
 bauruta yonowo waama kamel qagianonj uma
 rama welenqege jawinja otaanj kenji. Jawinj iinonj
 Rebeqa wama galenj kono eleema kana kenji.

62 Kema kema Keinan balononj kougi. Aisaknonj
 balonj kawaa Saut leegenj distrik qata Negew
 kanonj laligonj kamanj iikanondeenj apu
 ronj qata Ber Lahai Roi † ii mesaonj balonj
 qararanjonjononj kanj laligoro.

63 Kanj laligonj gomanj tiimambaa ano kanonj
 kuunja mesaonj balonj koria somata kanonj kema
 liligonj qaa romonjonj jaa rinj waama iiro tosianonj
 kamel qagianonj rama iwaa kosianonj kawombaa-
 jonj kagi.

† 24:62: Apu ronj: Laaligoyawo laligonj niimakejiwaa apu ronja

⁶⁴ Kaen kagi Rebekanon jaa rin waama Aisak iima kamel qaganon raroti, iikanonadeen uulanawo lugun namonon kamaaro.

⁶⁵ Kamaan welenqege jawinaajon qisin kokaen jero, “Eja balon korianon endu nama jaasewan qen nonoma kaji, ii moronon?” Kaen jero kokaen meleeno, “Iinon mono somatanaa meriaga.” Kaen meleeno moma wan kawasenja horon jaasewanja esuuro.

⁶⁶ Esuuro aitonjon welenqege jawinanon iwoi kuuya ama men laligoroti, iikawaa sunduya ii Aisak jero moro.

⁶⁷ Moro tegoro Aisaknon Rebeka wano nemunja Saarawaa opo sel kuunanon uma laligoro kangen mero embia kolooro uutanon jopagon mun laligoro. Aisakwaa nemunanon komuro wosobiri uutanon laligorotiwaajon ama ulunkoleja kaen mokolooro. Kiaj.

25

Aabahambaa esa ambouruta tosaanja

1 Hist 1.32-33

¹ Aisaknon emba mero manja Aabrahamnon embia mon qata Ketura mero.

² Mero Keturanon Aabahambaa merauruta kokaen onono: Zimran, Joksan, Medan, Midian, Isbak ano Suua.

³ Joksanon merawoita qagara Seba ano Dedan yoroo manjaraga kolooro. Dedan iinon Asur kanageso, Letus kanageso ano Leum kanageso yonoo benisigiaga kolooro.

⁴ Midiambaa merauruta ii Efa, Efer, Hanok, Abida ano Elda. Ii kuuya Keturawaa esauruta koloon laligogi. Kianj.

⁵ Aabrahamnonj esuhinaya kuuya ii meria Aisak bunja qen muro.

⁶ Ii muroto, embauruta wanjia mende memeta yonoo meraurugia yonoojonj kalenj iwoi janj qen mendeema onono. Mendeema onoma jaawo laligonj wasinj onono dagia Aisak mesaonj balonj monj weenj koukoutanonj baagenj kanonj kenji. Kianj.

Aabrahamnonj komuro ronj kongi.

⁷ Aabrahamnonj laligonj kouro mindimindiri yambuya 175 kolooro komuro.

⁸ Laaligo yambuyaa jangoyanonj uuta koloon sokono waziinj eja wanja koloon sewanj aasonj konoga horonj goronj qen komuro Anutunonj wano tinitosauruta komugiti, iyonoononj kema toroqero.

⁹ Komuro merawoita Aisak ano Ismael yorononj mangaraa qamoya menj kema Makpela kobaanonj ronj koni. Kobaa ii Hit eja Efron Zoharwaa meria iwaa balonj korianonj Mamre gomanj mirinonja weenj koukoutanonj baagenj eja.

¹⁰ * Aabrahamnonj balonj korია ii Hit kanageso yonoononja sewanja meroti, iikanonj ii ano embia Saara ii ronj koma oronji.

¹¹ Aabrahamnonj komuro Anutunonj meria Aisak kotuegonj munj laligoro. Iinonj Negew balononj apu ronj qata Ber Lahai Roi (Laaligoyawo

* **25:10:** Jen 23.3-16

laligon niimakejiwaa apu ronja) iikawaa kosianon rama laligoro. Kianj.

Ismaelwaa kanagesouruta

1 Hist 1.28-31

¹² Iijipt emba Haagar iinon Saarawaa welen embia laligoro Aabrahamnon mero koro ama meria Ismael mero. Ismaelwaa merauruta yonoo qa arengia kokaen:

¹³ Ismaelwaa merauruta yonoo qagia ano koloogitiwaa arengia ii kokaen: Meria mutuya qata Nebaiot. Iwaa gematanon Kedar, Adbel, Mibsam,

¹⁴ toroqen Misma, Duma ano Masa,

¹⁵ Hadad, Tema, Jetur, Nafis ano Kedema.

¹⁶ Ismaelwaa meraurutanon kaen koloon asa tuungia 12 koloon laligon kougi. Asa qagia qagiti, iikawaa so opo kuun tambogia ano jigo mirigia kaanagadeen qama men laligon kougi.

¹⁷ Ismaelnon laligon kouro yambuya mindirin 137 kolooro komuro. Kaen eja wanja koloon sewan aason konoga horon goron qen komuro Anuntunon wano tinitosauruta komugiti, iyonoonon kema toroqero.

¹⁸ Ismaelwaa gbiliuruta yononon koriganon koriganon deema kema laligon balon qagara Hawila ano Suur yoroo batugaranon goman men laligogi. Gomanjia ii Iijipt kanriwaa jawoyanonga kanain ween koukoutanon Assiria waagen kenjiti, kana iikawaa kosianon kanon eja. Ismaelwaa gbiliuruta yononon Aabrahambaa gbiliuruta tosaanja kuuya ii kerekere ama onjoma laligogi. Kianj.

Iisoo ano Jeikob yorononj koloori.

¹⁹ Aabahambaa meria Aisak iwaa gbiliuruta yonoo qa arengia ii kokaenj: Aabahambaa meria Aisak.

²⁰ Aisaknonj yambuya 40 kolooro Mesopotemia (Padan Aram) kantrinonja Aram eja qata Betuel-waa borata Rebeka embia mero. Rebekawaa naanja ii Aram eja qata Laban.

²¹ Aisakwaa embianonj arunja laligorotiwaajon ama Ponj qama koolinj muro. Qama koolinj muro qamakoolia moro Rebekanonj koro ano.

²² Koro ano merawoi yorononj nemungaraa goronj uutanonj utama aori. Ii moma kokaenj jero: “Iwoi koi kaanja ii mono naambaajonj asuginj nonja?” Kaenj jenj kema iikawaajonj Ponj qisinj muro.

²³ * Qisinj muro kokaenj ijoro:
“Goo goronj uuganonj tuunj woi yonoo benisigiaga ejao.

Iyoroononja kanageso woi asuginj deema laligowuya.

Ejemba tuunj monononj tuunj alia unjuugunj kusunja kotakota koloowuya.

Datanonj koga welenj qenj munj laligowaa.”

²⁴ Mera meme kambananonj kanj kuuro goronj uutanonj mera sunesune woi eri.

²⁵ Wala goronjanonja asugiroti, iwaa selianonj jejegbili kolooro sele juyanonj selia kuuya sokoma ero. Kawaaajonj qata Iisoo (juyawo) qagi.

²⁶ Iwaa kanianonj koganonj Iisoowaa kana gbakoyanonj borianonj menj asugiro. Kawaaajonj iwaa qata Jeikob qagi. (Jeikob qaa kawaa kania

* **25:23:** Room 9.12

woi: gbako ano tiligoja.) Aisaknoŋ yambuya 60 kolooro kambaŋ kanoŋ Rebekanoŋ merawoita woi ii orono. Kianŋ.

Iisoonoŋ borosamo mewaatiwaa qabuŋaya qewagoro.

²⁷ Mera woi iyorononŋ asuginŋ somariiri Iisoononŋ borojaŋ gawombaa kania tororo moma yagonŋ pondanŋ jolononŋ laligomambaajonŋ moroto, koganoŋ eja bonjoŋa koloonŋ kaparanŋ koma mirinonŋ laligoro.

²⁸ Aisaknoŋ duuyaa oroya nemambaa moma laligoro. Kawaajonŋ uutanonŋ Iisoo mamaga jopagonŋ muŋ laligoroto, Rebekanoŋ uu womboyanonŋ Jeikob mamaga jopagonŋ muŋ laligoro.

²⁹ Kambaŋ moŋnoŋ Jeikobnoŋ koziŋ meŋ iyaŋaajonŋ nene qaanŋ oonŋ raro datanonŋ jolononŋga kanŋ selia bimooro wosoya mamaga kiro.

³⁰ Kaenŋ kiro Jeikob kokaenŋ ijoro: “Selena bimooro wosona mamaga nijiwaajonŋ mono uu-lanawo koziŋ qaana nejongbala ii nona nemaŋa.” Kawaajonŋ qata Edom (nejongbala) qagi.

³¹ Kaenŋ ijoro Jeikobnoŋ jero: “Dana, gii wala asuginagi, qabuŋaga ii mono wala togonŋ nona nene qaanŋ ii saanonŋ gombe newa.” *

³² Kaenŋ jero qaa kokaenŋ meleema muro: “Kona moba, nii komumambaajonŋ anjeŋ. Kawaajonŋ

* **25:31:** Mutu mera ii wanŋia: Wala kolooroti, iinonŋ kou-ruta yoŋoo batugianonŋ wanŋia kolooro goda qeŋ qabuŋa muŋ kalena kalena muŋ laligogi. Nemunŋ manŋianonŋ komuri buŋagara mendeengiti, kambaŋ iikanonŋ wala koloorotiwaa borosamoya ii somaŋa woi toroqenŋ mugii.

wala asugiwetiwaa qabunananon j mono nomaen ilaan nonaga?”

33 * Kaen meleema muro kokaen ijoro: “Iikawaa qaaya ii mono wala jojopon qaanon jen kotiina momaᅇa.” Kaen ijoro ii jojopon qaanon jen kotiin mun wala asugirotiwaa qabunaya ii Jeikob togon muro nenenon sewana mero.

34 Sewana menj bered ano kozin qaana Iisoo muro nen waama nama mesaon keno. Iisoonon wala asugirotiwaa qabunaya ii iikawaajon moro kamakamaata kolooro. Kian.

26

Aisaknon Gerar taonon laligoro.

1 Wala Aabahambaa kambanonodi bodi kolooro. Kaanagadeen Aisakwaa kambanonodi bodi mombo koloon goman sokoma ero. Bodi kolooro Aisaknon mesaon Filistin yonoo kin pongia qata Abimelek iwaa gomanon Gerar kanon keno.

2 Kema laligoro Pononon asugin mun kokaen jero: “Gii Iijipt balonon mende kema. Goman koi bunaga koloowaatiwaajon jen kotoweti, mono kokanon rama laligowa.

3 * Niinon manga Aabahambaajon soomonoo qaa mun ii jojopon qaanon jen kotiiweti, ii mono galen kombe honawo koloowaa. Niinon balon kuuya koi ii gii ano goo gbiliuruga onoo bunaga qen onomaᅇa. Kawaaajon saanon balon kokanon rama waba laligona niinon giwo laligon kotuegon gombe laligowaga.

* 25:33: Hib 12.16 * 26:3: Jen 22.16-18

4 Niinon gbiliuruga koloonseisei onombe jangogianon sombinon sengelao rama kenjuti, mono iikawaa so koloowuya. Kaen anji balon kuuya koi ii onoo bunaga qen onomaŋa. Goo gbiliuruga yonoononga mombaajon ama noo kotumotuenanon mono namowaa kanageso tuuŋ kuuya yonoo qagianon uro oyanboyan mokoloowuya.

5 Niinon kokaembaajon kaen amaŋa: Aabrahamnon noo qaana teŋ koma laligoro. Jojopaŋ qaana, jeŋkooto qaana ano kana qaana muweti, iinon ii kuuya otaaŋ laligoro.”

6 Anutunon kaen jero Aisaknon toroqen Gerartaonon rama laligoro.

7* Laligoro gomaŋ iikawaa ejia yononon embiaajon qisin mugi kokaen jero, “Ii naanaga.” Kaen jeŋ uutanon kokaen romongoro: “Rebekawaa kaitanianon iima-ainainawo koloojiwaajon eja iyononon mono iwaajon ama nii nugi komumambo.” Kaen romongon “Ii embanaga,” kaen jemambaajon keeta moma laligoro.

8 Aisaknon iikanon kambaŋ koriga laligon kouma kambaŋ monon embiawo suuŋon angon aori Filistin yonoo kingia Abimelek iinon jengenanonga seleenŋen jaa riro kemero ii iriiri.

9 Iriima Aisak oono karo kokaen ijoro moro: “Moba, iinon mono goo embaga kolooja. Mono naambaajon ‘Ii naanaga,’ jena?” Kaen moma kokaen meleema muro: “Nii iwaajon ama nugi komumambotiwaajon romongon kaen jewe.”

10 Meleema muro kin Abimeleknon kokaen

* 26:7: Jen 12.13; 20.2

ijoro: “Gii mono naa terega ama nononjaᅇa? Noo ejauruna yoᅇoonoᅇa moᅇnoᅇ mono afaangoᅇ goo embagawo enaga. Kaen kolooro giinoᅇ kondoona singisoᅇgowaa qaa lombotanoᅇ mono nonoo qanananoᅇ unaga.”

¹¹ Kaen jeᅇ kanageso tuuᅇa kuuya yoᅇoojoᅇ jeᅇkooto kokaen ama oᅇono: “Moᅇnoᅇ moᅇ eja koi me iwaa embia meᅇ bolioᅇ orombaati, ii mono koomuwaa buᅇaga jeᅇ tegonoᅇ komuwaa.” Kian.

¹² Aisaknoᅇ baloᅇ iikanoᅇ nene gawoᅇ koma komoro Poᅇnoᅇ kotuegoᅇ muro yambu iikanoᅇ hoᅇa komoroti, ii 100:waa so seiᅇ kolooro.

¹³ Kaen kolooro toomoriaᅇ somasomata mokoloᅇ laligoᅇ esuhinayanoᅇ toroᅇeᅇ somariioᅇ uro kindioᅇbiri eja qaqabuᅇayoᅇawo kolooro.

¹⁴ Iwaanonoᅇ lama, meme (nonioᅇ) ano bulmakao tuuᅇa tuuᅇa ii koloᅇ seigi. Kaenideeᅇ weloᅇqeoᅇuruta mamaga oᅇono laligogi. Kawaa-joᅇ Filistin yoᅇonoᅇ ii iima kanaiᅇ goroᅇkiki ama gemaqeoᅇ qaa jeᅇi.

¹⁵ Gemaqeoᅇ qaa jeᅇ maᅇa Aabahambaa weloᅇqeoᅇurutanoᅇ apu roᅇ iwaa kambanoᅇ osogiti, ii kuuya balonoᅇ qeᅇ turudaborogi.

¹⁶ Kaen kolooro kiᅇ Abimeleknonoᅇ Aisak kokaen ijoro: “Gii ku-usuᅇgawo koloᅇ mamaga nunuuguaᅇiwaajoᅇ mono kololoᅇ nonomesaᅇ moᅇgeᅇ kema.”

¹⁷ Kaen jero moma baloᅇ ii mesaᅇ Gerardoᅇanoᅇ kema kemeᅇ opo sel kuuoᅇ mororoᅇgoᅇ kuuoᅇ kanoᅇ rama laligogi.

¹⁸ Rama laligoᅇ apu roᅇ maᅇa Aabahambaa kambanoᅇ osogito, Aabaham komuro Filistin

yoŋonoŋ qeŋ turugiti, ii Aisaknoŋ jero mombo oson luluuma meagogi. Meagogi maŋanoŋ apu roŋ qagia qaroti, Aisaknoŋ ii iikayadeeŋ mombo qaro.

¹⁹ Kaeŋ qaro welenqequeurutanon dondoonanon apu roŋ oson laligon apu roŋ moŋ apuya soraaya ujuŋgoŋ kouroti, ii mokoloogi.

²⁰ Ii mokoloogito, Gerar yoŋoo lama bulmakao galenjianon Aisakwaa lama bulmakao galenjuruta yoŋowo kanain angowowo ama qaa kokaen jegi, “Oo ii nonoonoŋa!” Iyaŋawo angowowo qaa kaen jegitiwaaŋon ama Aisaknoŋ apu roŋ iikawaa qata Esek (Angowowo) qaro.

²¹ Iikawaa gematanon apu roŋ moŋ mombo osogi iikawaajon kaanagadeeŋ angowowo angi. Kaen angitwaaŋon ama apu roŋ iikawaa qata Sitna (Kerekere) qaro.

²² Kaen qama balon ii mesaon kema apu roŋ moŋ mombo jero osogi. Apu roŋ iikawaajon angowowo qaa mende kolooro kawaajon qata Rehobot (Tintiŋa awaa) qama qaa kokaen jero: “Kete Poŋnon tintiŋa awaa nonono saanon balon kokanon laligonkoloon seisei ambona.”

²³ Kaen jeŋ kanon laligon mesaon Beerseba gomanon keno.

²⁴ Beerseba keno gomantiŋa iikanon Poŋnon asugin muŋ kokaen ijoro: “Niinon maŋga Aabrahambaa Anutuya koloojeŋ. Niinon giwo laligon kotuegoŋ goma laligomaŋa. Kawaajon toroko mende moba. Niinon gawon ejana Aabrahambaajon ama goo gbiliuruga koloonseisei onombe janngianon uuta koloowaa.”

²⁵ Kaen ijoro Aisaknon siimolon alata mon iikanon menj Pombaa qata qamago qama kooliro. Qama koolin opo kuunja mororongon menj rama laligogi. Laligon jero welen ejaurutanon apu ron mon iikanon osogi. Kiañ.

Aisak ano Abimelek yoronon batugaranon soomonjo ani.

²⁶ * Aisaknon Beerseba laligoro kambañ monnon kin Abimelek iinon Gerar taon mesaon iwaanon karo. Goro qaa jeje alia Ahuzat ano manjaqeqe tuunja kawali galeña Fikol yoronon iwo motoon kagi.

²⁷ Kagi Aisaknon kokaen qisin onono: “Ono kere moma noma balongianonga konjoma nongito, kilen mono naambaajonja noonon koi kaju?”

²⁸ Qisin onono kokaen meleengi: “Ponnon giwo nanji, nono ii asuganon iima moma kotonjon. Kawaajon kokaen romonjojon: ‘Nononon giwo soomonjo ambombaaajon ainana mojon. Saanon gii ano nonoo batunananon soomonjo ama ii jojopañ qaanon jen kotiinin kokaen ewaa:

²⁹ Nono kakasililin mon mende ama goninto, kambañ so awaa ama goma gomesaonin luaenon miriga mesaon kema kañ laligona. Iikawaa so giinon kaanjadeen nono iwoi bologa mon mende ama nonoma laligowa.’ Kambañ kokaamba Ponnon kotuegon gono laligojan.”

³⁰ Kaen jegi Aisaknon jejelombañ mozozongon oon ano nene qaan nen ragi.

* 26:26: Jen 21.22

31 Rama enj gomaamba umugawo waama soomongogia somongonj aonj ii jojopanj qaanonj jenj kotiigi. Jenj kotiigi Aisaknonj ii wasinj onjono luae qaganonj mesaonj kenji.

32 Kenji weenj iikanonjadeenj Aisakwaa welenj eja yonononj kanj apu ronj monj osogiti, iikawaa sunduya kokaenj ijogi:

33 “Nono apu mokooloojonj.” Kaenj ijogi moma apu ronj iikawaa qata Siba qaror. * Kawaajonj taonj iikawaa qata ii kambanj kokaamba kaanjagadeenj toroqenj Beerseba qamakejonj. Kianj.

Iisoononj waba emba woi orono.

34 Iisoononj yambuya 40 kolooro Hit emba woi orono. Qagara Judit, manja qata Beerri ano Basemat, manja qata Elon.

35 Emba iyorononj Aisak ano Rebeka uukondunj ano wosobiri somata totonj mokoolooj oroma laligori. Kianj.

27

Aisaknonj Jeikob kotuegonj muro.

1 Aisaknonj laligonj kouma eja wanja kolooro jaaya umunj kono iwoi mombo iima kotomambaajonj amamaaro. Kaenj amamaanj mutu meria Iisoo koma horonj muro karo kokaenj ijoro: “Merana moba.” Ii moma kokaenj meleema muro: “Amana, nii koi nanjenj.”

2 Meleema muro kokaenj ijoro: “Moba, nii eja wanja koloojenj. Naa kambanonj komumanjati, ii mende mojenj.

* **26:33:** Siba qaa: iikawaa kania woi: jojopanj qaa ano jango sewen. Jen 21: 31

³ Kawaajon gii saanon tiwo wasaga ano kisare gesoga men jolonon kema orowaa borojan men qen noonon kawa.

⁴ Kan nene naanjawo aijnaa so oon mozonon men kan nona nemaña. Ii neñ nama kotumotue gomaña. Ii wala gombe tegoro niinon iikawaa gematanon saanon komumaña.”

⁵ Aisaknon meria Iisoowaajon qaa kaen jero Rebekanon ii geja ama moro. Moro Iisoonon mesaon tiwojun men oro qen maña mumambaa-jon junon keno.

⁶ Keno Rebekanon meria Jeikob qaa kokaen ijoro: “Merana moba, manganon daga Iisoo qaa kokaen ijoro mojenja:

⁷ ‘Gii mono oro men kan noma nene naanjawo oon mozonon nona nemaña. Nenjo Pom-baa jaasewanon kotumotue gomaña. Ii wala gombe tegoro iikawaa gematanon saanon komumaña.’

⁸ Kawaajon merana, mono geja awaagadeen ama moba. Qaa dologo koi jen koton gomañati, gii mono iikawaa so amba.

⁹ Mono meme tuunon kema iikanon meme (nonin) donja kelegawo woi men kan nona niinon iikanon mangaa aijnaa so nembanene naanjawo oon mozonon gomaña.

¹⁰ Oon mozonon gowe men kema amaga muna neñ kotumotue gonaga. Iikawaa gematanon saanon komuwaa.”

¹¹ Kaen jero Jeikobnon moma nemuña Rebeka kokaen ijoro: “Nemuna moba, dana Iisoonon sele juyawo koloojato, noo selenanon solanja kolooja.

12 Mañnanonj nii noosirinj monagati eenj, nii iwaa jaasewananonj tiliqili eja kaña koloowe moma nombabo. Kaenj moma nono kotumotue qaagoto, qasumasuaa horowe neenaa qananonj ubabo.”

13 Kaenj ijoro nemunanonj kokaenj jero moro: “Merana, qasuaanj gonagati eenj, iikanonj mono saanonj noo qananonj ubaa. Giinonj mono kilenj qaa jejenj, ii moma tej koma kema iwoi ii menj kawa.”

14 Kaenj jero kema meme (noninj) woi menj kanj nemuja muro. Muro nene ainjawa manjanonj naanja moroti, iikawaa so onj mozozongoro.

15 Oonj mutu meria Iisoowaa opoqiisi malekuya awaa totoonj opo kowianonj galeñ konoti, ii menj meria kanaganja Jeikob muro mouro.

16 Mouro meme (noninj) selia ii menj boria kokosiinj aroya solanja esuuro.

17 Esuunj nene ainjawa ano bered ooroti, ii menj Jeikobwaa borianonj ano.

18 Ano menj manjaanonj kema “Ama!” jero.

Jero kokaenj meleeno: “Oo merana, gii morononj?”

19 Kaenj meleeno manja kokaenj ijoro: “Nii mutu meraga Iisoo. Jenj kotonj nonjani, nii mono iikawaa so andaborojenj. Saanonj waama rama orona menj kajenji, ii nenj kotuegonj nomba.”

20 Kaenj ijoro moma meria kokaenj qisinj muro: “Merana, ii mono nomaenj uulanjawa mokoloojana?” Qisinj muro kokaenj meleeno:

“Anutu, goo Ponjanonj mono ilaanj nono ii uulanjawa mokoloojena?”

21 Kaen meleeno Aisaknon Jeikob kokaen ijoro: “Merana, gii onanon merana Iisoo koloojan me qaago, ii momambaajon mono saanon kosonanon koi kana goosirimaŋa.”

22 Kaen ijoro maŋa Aisakwaa kosianon keno oosirin moma kokaen jero: “Qaa arogonon Jeikobwaa aroya koloojato, boroganon Iisoowaa boria kaanŋa.”

23 Boria juyawo data Iisoowaa boro tani kaanŋa koloorotiwaajon Aisaknon ii mende moma koton mun kotuegon mumambaajon ano.

24 Kilen mombo kokaen qisin muro: “Gii onanon merana Iisooga me qaago?”

Qisin muro kokaen meleeno: “Nii mono Iisooga.”

25 Kaen meleeno kokaen ijoro: “Merana saanon oroga tosaanŋa nona neŋ kotumotuena gomaŋa.” Kaen ijoro ii muro nero. Nero wain apu tosaanŋa motoon maama muro nero.

26 Neŋ nama meria kokaen ijoro: “Gii saanon kosonanon kan buuna kiton newa.”

27 * Kaen ijoro kosianon kema buuta kiton nero. Nero opoqiisi malekuyaa moronŋa moma kotuegon mun kokaen jero:

“Aha merana, Poŋnon jun kotuegoro eji, noo meranaa selianon unkoowa awaa soro kaanŋa kolooro mojen.

28 Anutunon mono siwewaa bedu unjjiya ano namowaa toomorianŋa togon gono yaka lo-goyaga,

* 27:27: Hib 11.20

yagon dumun kota ano wain apu iwoiga ii hononja qaa asuginj seiwu.

29 * Kantria kantria yonononj mono welenj qen goma laligowu.

Kanageso tuunja tuunja yonononj mono siminj kuma goma laligowu.

Giinonj mono geenjaa daremunuruga yonoo eja pongia koloonj laligowa.

Nemunjaa merauruta yonononj mono siminj kuma goma laligowu.

Monononj qasuaanj gombaati, qasumasuaanonj mono iwaa qaganonj ubaa.

Monononj kotuegonj gombaati, kotumotuenonj mono iwaa qaganonj ubaa.” Kianj.

Iisoononj manjanonj kotuegonj mubiwaajonj weleno.

30 Aisaknonj Jeikob kotuegonj mudabororo manjaanonj miri uuta mesaonj seleenjenj keno alanzanj iikanonjadeenj data Iisoononj tiwojunj laligoro tegoro mirinonj karo.

31 Kanj iinonj kaanagadeenj nene naanawo oonj mozozonjonj menj kanj manja munj kokaenj ijoro: “Amana, saanonj waama rama orona tosaanja nenj kotumotuega nomba.”

32 Kaenj ijoro manja Aisaknonj kokaenj qisinj muro: “Gii morononj?” Qisinj muro kokaenj meleema ijoro: “Nii mutu meraga Iisoo.”

33 Kaenj iJOROTIWAAJONJ Aisaknonj aarunj lalananinj jenenja mamaga ororo kokaenj ijoro: “Gii mende kana iikanonj tiwojunj eja monononj oro menj kanj nonjaati, ii mono morononj? Iinonj

* 27:29: Jen 12.3

ii nono nen kotumotuenta mono mudaborojena. Ii mudaborojenatiwaajon iikanon mono onon iwaa qaganon en ubaa.”

³⁴ Iisoanon manaa qaa jeta ii moma uukondun ama amburerej men silama sama manaaajon kokaen weleno: “Amana, nii mono kaanagadeen kotuegon nomba.”

³⁵ Kaen welenoto, mananon meleema ijoro: “Koganon mono tiliqili qaganon kan goonon kotumotue tagon men kenja.”

³⁶ * Kaen ijoro Iisoanon kokaen jero: “Konanon mono indina woi tiligon nono laligojen: Iinon wala asugiwetiwaa qabunaya ii wala nuandabororo ano kete noonon kotumotue ii kaanagadeen tagon nuama meja. Kawaaajon qata Jeikob (tiliqili eja) qamakejoni, ii mono soyanon kolooja. Kotumotue mon mono noojon en gonja me qaago?”

³⁷ Kaen jero mananon Iisoowaajon kokaen meleeno: “Moba, niinon koga goo eja ponga laligowaatiwaajon kuun mujen. Tinitosauruta kuuya yononon ii welen qen mun laligowutiwaajon jen koton ononjen. Yaka logoya, yagon dumun kota ano wain apu iwoi ii mono jedaborojena Anutunon ii mun laligowaa. Oo merana, naa kotumotuenta mon torogon en nonagi, ii gombenaga? Ii mono amamaajen.”

³⁸ * Kaen meleeno manaaajon kokaen jero: “Oo amana, kotumotue motoongo iigadeen mono en gonja me nomaen? Oo amana, mono nii mon kotuegon nomba.” Kaen jen kanain silama saaro.

* **27:36:** Jen 25.29-34 * **27:38:** Hib 12.17

39 * Saaro mañanon kokaen meleema ijoro:
 “Moba, giinon mono balon toomorianawo
 mesaon koriganon kema laligowa.

Iikanon sombimbaa bedu unjijiya ii kanakee-
 wanğa mende kamaankebaa.

40 * Gii manjawaa soo somatanon ejemba lan
 unun

laaligoga anğon koma kogaa welenqeqeya ka-
 makamaata koloon laligowa.

Kaen laligowagato, kanawaen qen koga utama
 mun kambañ iikanon

karen moton iwaa galen konkonğa unun
 yakarin geengaa nanan laligowa.”

41 Mañanon Jeikob kotumotueya muroti,
 Iisoonon iikawaajon ama kanain koga uukazi
 moma mun laligoro. Anğa uutanon kaen
 moma alia mombaajon kokaen jero: “Mañnaraa
 koomuyaa kambañanon mono torija. Iinon
 komuro jinğen qama saama kambañ iikanon
 saanon kona Jeikob qewe komuwaa.”

42 Iisoowaa momoyanon kaanğa kolooro
 mononon iikawaa buzuya moma Rebekawaanon
 kema jero moma meria kanagenğa Jeikobwaajon
 qaa ano kema wama karo kokaen ijoro: “Moba,
 daga Iisoonon mono ironğa meleeno qaganon uro
 guro komuwagatiwaajon romonğoja.

43 Kawaajon merana, niinon qaa gijomanati,
 ii mono teñ komba. Mono keteda koi waama
 olon koma Haran gomanon naana Labambaanon
 kamba.

* 27:39: Hib 11.20 * 27:40: Jen 36.8; 2 Kin 8.20

⁴⁴ Kema iwo kambaŋ tosaana toroqen laligona dagaa uuduuduuyanon olomoowaa.

⁴⁵ Uuduuduuya olomoon kamaaro iwoi ama munati, ii duduurogo niinon kawaa gematanon goojon qaa ambe karo guama kawu. Iinon guro komuna moŋonon ii qero komuwabo. Mono naambaajon kambaŋ motoonngo iikanondeen ororon qaoni oromesaon saamambo.” Kiaŋ.

Aisaknon Jeikob wasiro Labambaanon keno.

⁴⁶ Rebekanon loya Aisakwaanon kema kokaen ijoro: “Niinon enarowoina Hit emba yoroojon ama toroqen laligomambaajon mojona tiiro siimbobolo momakejen. Jeikobnon kaanagadeen Hit yonoo boraurugia yonoononga mon enarowoinara kaana embiaga mewabo. Balon kokanon koloogiti, iyonoo siligia mono kaanagadeen eja. Kaana mon men kawaboti een, niinon mono laaligona naambaajon toroqen laligowenaga? Siimbobolonanon mono toroqen honona qaa koloowabo.” Rebekanon kaen jero.

28

¹ Kaen jero Aisaknon Jeikob koma hororo karo kotuegon kokaen jen koton muro: “Merana, gii Keinan yonoo naamboragia yonoononga mon embaga mende mewa.

² Kaen qaagoto, mono waama Mesopotemia (Padan Aram) balonon kema nemungaa mana Betuelwaa mirinon keuma owaga Labambaa borauruta yonoononga mon embaga mewa.

³ Embaga mena Anutu, ku-usun kuuyaa Toy-anon mono gii kotuegon koloonseisei gono gbiliuruga yonoo jangogianon seiro kanageso tuun mamaga yonoo man bengiaga koloowa.

⁴ * Anutunon mono gii ano gbiliuruga onjo Aabrahambaa kotumotueya ii toroqen onjombaa. Kaanagadeen balon asaga Abraham muro ginon iikanon waba koloon laligojani, ii bunq qen aowaga.”

⁵ Kaen jen Jeikob wasiro mesaon Mesopotemia (Padan Aram) balonon Labambaanon kemambaajon keno. Laban ii Aram eja Betuelwaa meriaga, Jeikob ano Iisoo yoroo nemunqara Rebekawaa naanaga. Kian.

Iisoonon ala-ala emba mon mero.

⁶ Aisaknon Jeikob kotuegon mun embia mewiwaajon Mesopotemia balonon wasiroti, ii Iisoonon moro. Kotuegon mun kokaen jen koton muro: “Gii Keinan yonoo naamboragia yonoononga mon embaga mende mewa.”

⁷ Kaen jen kotoro nemunmanq yoroo qaa jegara ten koma mesaon Mesopotemia (Padan Aram) balonon kenoti, Iisoonon ii kaanagadeen moro.

⁸ Ii moma manq Aisaknon Keinan emba togon moma bolin aon laligoroti, Iisoonon ii iima moma kotoro.

⁹ Ii moma koton manqaa jaanon sokombaati-waajon asia Aabrahambaa meria Ismaelon komuro iwaa mirinon kema borata Malahat, Nebaiotwaa naanq ii mero embauruta karoon koloogi. Kian.

* 28:4: Jen 17.4-8

Jeikobnonj Siwewaa doya gaononj iiro.

¹⁰ Jeikobnonj Beerseba gomanj mesaonj Haran gomanonj kemambaajonj keno.

¹¹ Kema laligonj balonj monjonj keuma ween jaaya kemerotiwaajonj ama iikanonj jamo ragiti, iikanonja monj menj waj qembonja qen goman-tiinanonj gaonj ero.

¹² * Gaonj enj iikanonj gaonj kuku monj kokaen iiro: Do mombaa kitia namononj kuugi kema qaga ii Siwenonj uma kuunj nano Anutuwaaw gajobauruta yonononj iikanonj riinj uma kamaanj anji.

¹³ * Kaen anji Ponjonj iwaa kosianonj nama qaa kokaen ijoro: “Niinonj Ponj, asaga Aabrahambaa Anutuya ano manja Aisakwaa Anutuya koloojen. Balonj koi ejanj, niinonj ii gii ano goo gbiliuruga onoo bunaga qen onomanja.

¹⁴ * Goo gbiliuruga yonononj koloonj seisei anji jangogianonj namowaa sububunj kaanja koloowaa. Kaen kolooro juma deema balonj ween koukoutanonj ano kemekemetanonj, Saut ano Noot lee lee, eu ano emu iikanonj baagenj sokoma kema laligowu. Goojonj ama goo gbiliuruga yonononja mombaajonj ama noo kotumotue-nanonj mono namowaa kanageso tuunj kuuya yonoo qagianonj uro oyanboyonj mokoloowuya.

¹⁵ Moba, niinonj giwo laligonj daen daen kema kanj laligowagati, iikawaa so mono sopa somonjonj goma laligonj uma guambe balonj kokanonj mombo eleema kawaga. Niinonj gii

* **28:12:** Jon 1.51 * **28:13:** Jen 13.14-15 * **28:14:** Jen 12.3; 22.18

mende gomesaon qaa jenj somonjon gombeti, iikawaa so ambe honja koloodaborowaa.”

16 Kaenj ijoro Jeikobnonj gaonj uutanonga uuta tooro moma waama kokaenj jero: “Ponjonj mono onjanonj balonj koi kanonj laligojato, niinonj ii wala mende mojenja.”

17 Kaenj jero jenenja ororo qaa kokaenj jero: “Balonj koi mono kowoga ano keemomoyawo kolooja. Koi kanonj mono onjanonj Anutuwaanonj dunj raraya ano Siwewaa naguya kolooja.”

18 Kaenj jenj gomanj ano umugawodeenj waama jamo qembonja qenj eroti, ii menj waama jawo toonj osonj kuunj qaganonj kele apuya maama moriro.

19 Morinj gomanj iikawaa qata Betel (Anutuwaa miri) qaro. Wala taonj iikawaa qata ii Luz qama laligogi.

20 Jeikobnonj balonj iikawaa qata donjgoga Betel qama qaa kokaenj jenj somonjonj jojopanj qaanonj jenj kotiiro: “Oo Anutu, giinonj niwo laligonj kana koi kemañati, iikanonj nii galenj koma noma nem-banenena ano selenaa esuya mokolonj nona

21 saanonj luae qaganonj mañnaa mirinonj mombo eleema kemañati eenj, niinonj mono goo uuaingja tenj koma laligowe giinonj noo Ponj Anutuna koloonj laligowa.

22 Jamo koi menj waama jawo toonj osonj ku-ujenj, iikanonj mono goo dunj raraga ero iwoi kuuya togonj noma laligowagi, niinonj ii onjanonj mendeembe tuunj 10 koloogi iikanonja motomotoonj menj leunj goma laligomanja.” Kianj.

29

Jeikobnon Labambaa mirinon keuro.

¹ Jeikobnon kaen jen mesaon kana toroqen kema ween koukoutaa kanageso yonoo balonon keuro.

² Kanon keuma balon korianon apu ron mon iiro. Miri toya yononon lama tuungia unuama iikanon apu onoma laligogi. Kamban kanon apu ron kawaa kosianon lama tuun karoon egi apu ron qaa ootanon jamo somata ii mende metangi.

³ Lama galen yononon wala lama tuungia kuuya iikanon men kululuun onoma jamo ii apu ron qaa ootanonga gbililingogi kenogo lamaurugia apu onongi negi jamo ii mombo dunanon komakegi.

⁴ Jeikobnon lama galen ii kokaen qisin onono: “Eja alauruna, ono dakaya?” Qisin onono “Nono Harambaajona,” kaen meleema mugi.

⁵ Meleema mugi kokaen qisin onono: “Ono Naahorwaa esia Laban moma muju me qaago?” Qisin onono “Saanon moma mujon,” jegi.

⁶ Jegi kokaen qisin onoma jero: “Ii saanon laligoja me qaago?”

Kaen jero kokaen ijogi: “Ii saanon laligoja. Iiba, iwaa borata Reizelnon mono endu lama unuama kaja.”

⁷ Kaen ijogi Jeikobnon jero: “Iibu, ween somata ero lama ii gomantiinaajon kululuun onombombaa kambananon mende torija. Kawaa-jon saanon lamagia apu onongi negi mombo unuama laaligogianon kema onoongi nenegia newu.”

⁸ Kaen jero kokaen meleengi: “Kaen saanon mende ambona. Wala lama tuun kuuya kuluun onoma jamo ii apu ron qaa ootanon ga gbililingonin kenogo mono lamaurunana apu ononin newuya.”

⁹ Jeikobnon yonowo qaa kaen amin moma nanji ikanonadeen Reizelnon manaanon lama tuun unuama karo. Reizel iinon lama galen gawon men laligoro.

¹⁰ Karo Jeikobnon owayaa borata Reizel ano owayaanon lama tuun injiima apu ron qaa ootanon kema jamo ii metaama owaya Labambaanon lamauruta apu unuagi.

¹¹ Unuagidaboron Jeikobnon Reizel buuta kiton neñ kanain kotakota qama saaro.

¹² Saama Reizelwaajon jero: “Nii goo mangaa tinitosaya koloijen. Nii Rebekawaa meriaga.” Kaen jero Reizelnon moma uulanawo bobogarin manaanon kema buzu ii jero moro.

¹³ Labanon naanaa meria Jeikobwaa buzuya moma ii uulanawo mokoloomambajaan keno. Kema mokolon iima suunjon angomon buuta kiton neñ wama mirianon uri. Uma iwoi kuuya koloroti, Jeikobnon iikawaa sunduya jero moro.

¹⁴ Ii moma kokaen jero: “Saanon, giinon neenaa sakitina kolojan.” Kaen jero koin motongowaa so iwo rama laligoro. Kian.

Jeikobnon Lea ano Reizel embawoitaga orono.

¹⁵ Kaen laligoro Labanon Jeikob kokaen ijoro: “Gii tinitosana laligojanwaajon tawaga qaa een welen qen nombabo. Ii mende sokombaa.

Kawaajon tawaga dawi mewagiwaajon mojanj, ii saanon jena momanja.”

¹⁶ Labambaa borawoita woi laligori. Somataa qata Lea. Kogaa qata Reizel.

¹⁷ Leawaa jaayanon iima-ainjainjowo kolooroto, Reizel seliaa kaitania ano jaasewanja ii kuuya iima-ainjainjowo totoon kolooro.

¹⁸ Jeikobwaa uunaanja ii Reizelwaanon eroti-waajon ama qaa kokaen jero: “Niinon boraga kanagenja Reizel memambaajon saanon yambu 7 welen qen goma laligomanja.”

¹⁹ Kaen jero kokaen ijoro: “Ii eja morota mon mube mende sokombaboto, gii gombe sokombaa. Kawaajon saanon niwo koi laligowa.”

²⁰ Kaen jero Reizel memambaajon yambu 7 welen qen mun laligoro. Uunaanjon Reizelwaa-jon eroti-waajon ama yambu iikawaajon moro ween qen afaanja tani kolooro. Kianj.

²¹ Yambu 7 tegoro Jeikobnon owaya Laban kokaen ijoro: “Noo gawon meme kambananon mono tegojiwaajon saanon embana Reizel nona iwo en laligomanja.”

²² Labanon qaa ii moma miri toya kuuya horon kululuun onoma lomban ano nen korisoro angi.

²³ Ii angi tegoro gomanj tiiro Labanon borata Lea wama kema Jeikob muro miri uutanon uma motoon eri.

²⁴ Labanon welen embia qata Zilpa ii borata Leawaa welenqeqeyaga laligowaatiwaajon muro.

²⁵ Motoon eri gomanj ano Jeikobnon embia iima moro Reizel qaagoto, ii Lea kolooro yooy-aanon kema kokaen jen muro: “Gii mono naa

terega ama nonjanate? Nii Reizel memambaajon welen qen goma laligoweto, gii mono naambaajon tiligon nonjan?”

²⁶ Ii moma meleema kokaen ijoro: “Goman kokanon data een laligoro koganon eja mewaatiwaa nanamemenja ii nonoonon mende eja.

²⁷ Kawaajon saanon maran korisoro ii Leawo sonda motoongowaa so laligon aisoona tegoro koga kaanagadeen gomanja. Ii mewaatiwaaajon mono kaanagadeen yambu 7 toroqen welen qen noma laligowa.”

²⁸ Kaen ijoro uumotoongo ama Leawo maran korisoro kamban ii sonda motoongowaa so laligoro tegoro Labanon borata Reizel kaanagadeen embia koloowaatiwaaajon muro.

²⁹ Labanon welen embia qata Bilha ii borata Reizelwaa welenqeqeyaga laligowaatiwaaajon muro.

³⁰ Jeikobnon Reizel ii kaanagadeen embiaga mero. Uunaananon Reizelwaaajon erotiwaajon ama Reizel ii Lea ugun jopagon mun laligoro. Kawaajon yambu 7 toroqen Laban welenja qen mun laligoro. Kian.

Jeikobwaa merauruta koloogi.

³¹ Jeikobwaa uutanon Leawaajon mamaga mende ero zizi togoro Pononon iiro mende sokono Lea koro ambaatiwaaajon ilaan muroto, koga Reizelnon arunja laligoro.

³² Leanon korowo koloon laligon mera ejaga men qaa kokaen jero, “Pononon tapekokorona iiro lonanon saanon kanain jopagon noma

lalignowaa.” Kaen jen qata iikawaa so Ruuben qaro. (Ruuben = Tapekokorona iiro.)

³³ Kanagen mombo koro ama mera eja mon men qaa kokaen jero: “Lonanon melaada jopagon nono Ponon ii moma mera koi kaanagadeen nonja.” Kaen jen qata iikawaa so Simeon qaro. (Simeon = Gejianon moro.)

³⁴ Kawaa gematanon mombo koro ama mera eja mon men qaa kokaen jero: “Nii merauruta karoon lonaajon ononjenywaajon iinon mono kanain uuta niwo somongowaa.” Kaen jen qata iikawaa so Liwai qaro. (Liwai = Uuta somongowaa.)

³⁵ Kawaa gematanon dunanon mombo koro ama mera eja mon men qaa kokaen jero: “Nii kamba kokaamba Pon mepesejen.” Kawaa-jon qata iikawaa so Juuda (mepemepese) qaro. Kawaa gematanon mera mombo mende mero. Kiaj.

30

¹ Reizelon aruna laligon Jeikobwaajon merabora mon mende men iyanaa kania kaen iima data Lea gema qen uutanon motoqoto moma Jeikobwaajon qaa kokaen jero: “Gii mono mera mokoloowa. Ii mende mokoloona niinon mono laligomambaajon amamaan komumana.”

² Kaen jero Jeikobnon irina soono uuduuduu moma muj kokaen ijoro: “Nii mono mera nomaen mokoloowenaga? Anutunon gii mera mewagatiwaajon somongon goma laligojanto, ninon Anutuga qaago.”

3 Kaen jero Reizelnoŋ kokaen ijoro: “Noo welen embana Bilha ii koi. Saanoŋ iwo ena noo mera moŋ mewaa. Iinoŋ nemuŋ kono niinoŋ kaanagadeen iwaanonga merabora mokoloon oŋoma nemungia koloon laligomaŋa.”

4 Kaen jen welen embia Bilha muro embiaga meŋ iwo ero.

5 Ero Bilhanonŋ koro ama Jeikobwaa meria mero.

6 Meria mero Reizelnoŋ kokaen jero: “Anu-tunoŋ gosiŋ nono sokombe qamakooli qaana moma mera ejaga nonja.” Kawaajoŋ qata Dan qaro. (Dan = Gosiŋ nono sokonjen.)

7 Reizelwaa welen embia Bilhanonŋ mombo koro ama Jeikobwaa meria moŋ mero woi kolooro.

8 Kaen mero Reizelnoŋ kokaen jero: “Danawo mamaga aonoroŋ haamo anjen.” Kaen jen iikawaa so mera qata Naftali (Aonorowe) qaro.

9 Leanonŋ mombo koro mende ama ii iima kawaajoŋ iyaŋaa welen embia qata Zilpa meŋ Jeikob muro embiaga kolooro.

10 Embiaga koloon Jeikobwaa mera ejaga mero.

11 Mero Leanonŋ “Simbawoŋawo!” jen qata Gad (simbawoŋawo) qaro.

12 Zilpa, Leawaa welen embia kanonŋ Jeikobwaa meria moŋ mombo mero woi kolooro.

13 Kaen kolooro Leanonŋ qaa kokaen jero: “Niinoŋ keraqeeanŋo somata mojen. Emba yoŋonoŋ mono nooŋonŋ oyaŋboyaŋ qama laligowuya.” Kaen jen iikawaa so mera qata Aser qaro. (Aser = Oyaŋboyaŋ qabu.)

14 Wiitnonj masu qero kooto kambananonj so-
manja monjonj Ruubenonj seleengenj kema balonj
korianonj asagbalej hamo * mokolooro. Hamo
ii mokoloonj menj kanj nemunja Lea muro. Muro
Reizelonj data kokaenj ijoro: “Goo meraganonj
hamo menj kaji, iikawaa tosaanja mono nona
nemanja.”

15 Kaenj ijoro Leanonj kokaenj jero: “Giinonj
lona nuana sokombaatiwaajonj romongoweto,
gii mono meranaanonj asagbalej hamo koi ii
kaanjadeenj nuamambaajonj mojanj. Ii mende
sokonja.” Kaenj jero Reizelonj kokaenj ijoro:
“Saanonj! Meragaanonj hamo ii nombaati eenj,
mono saanonj Jeikobwo gomantiinja koi ewao.”

16 Kaenj jero Jeikobnonj mare iikanonj gawonj
mesaonj karo Leanonj kema mokoloonj munj
kokaenj ijoro: “Niinonj meranaanonj asagbalej
hamo kanonj mono goo sewanja mejenja. Kawaa-
jonj mono niwo ewota.” Kaenj ijoro Jeikobnonj
gomantiinja iikanonj iwo eri.

17 Iwo eri Anutunonj Leawaanonj qaa qamakoo-
lia moro koro ama Jeikobwaa meria 5:ya mero.

18 Ii menj qaa kokaenj jero: “Niinonj welenj em-
bana ii lona muwetiwaajonj Anutunonj iikawaa
tawaya koi nonja.” Kaenj jenj iikawaa so qata
Aiskar (tawa) qaro.

19 Kawaa gematanonj Leanonj mombo koro ama
Jeikobwaa meria 6:ya mero.

20 Ii menj qaa kokaenj jero: “Anutunonj kalenj
awaa soro nonja. Lona Jeikobwaa merauruta 6

* **30:14:** Asagbalej: Emba yonononj asagbalej hamo nenj
afaanjonj koro ambombaajonj angiti, iikaanj moma laarigi.

mewetiwaajon iinon mono pondan niwo laligon qabuŋa noma laligowaa.” Kaen jen iikawaa so mera qata Zebulun qaro. (Zebulun = qabuŋa)

²¹ Kamban tosia tegoro Leanon bora men qata Daina qaro.

²² Anutunon mombo Reizel kaanagadeen romongon mun qaa qamakoolia moma koro ambiwaajon ilaan muro.

²³ Ilaan muro koro ama mera mon men qaa kokaen jero: “Anutunon gamuna metogoja.”

²⁴ Kaen jen toroqen kokaen jero: “Ponon mono merana mon toroqen nombaa.” Kaen jen iikawaa so mera qata Joosef (= Toroqen nombaa.) qaro. Kian.

Jeikobwaanon lama tuunanon seiro.

²⁵ Reizelnon meria Joosef mero iikawaa gematanon Jeikobnon Laban kokaen ijoro: “Nii neenaa goman mirinanon kemambaajon mojen. Kawaajon saanon wasin nona eleema kemaŋa.

²⁶ Emba meraanuruna koi yonoojon ama goo welenŋa qen laligoweti, mono ii nona motoon kembonŋa. Nii gawon somata totoon men laligoweti, ii geenŋo saanon mojan.”

²⁷ Kaen ijoro Labanon kokaen jero: “Gii moma qeangon nonjan eeŋ, mono saanon koi laligowa. Ponon goojon ama nii kotuegon noma laligoroti, nii unju qewe qaa kaen kolooro mojen.”

²⁸ Kaen jen toroqen kokaen jero: “Mono gawonŋaa tawayaa janŋoya jena sewanŋa ii saanon gomaŋa.”

²⁹ Kaen jero Jeikobnon kokaen ijoro: “Nii goo welen nomaen qen laligon goo gomanon miriwaa

oro tuuᅇa tuuᅇa galen koma oᅇombe somariigiti, ii geenᅇo saanonᅇ mojanᅇ.

³⁰ Wala nii koi mende kawe iikanonᅇ oro iwoiga mamaga mende eᅇ gonoto, iikanonᅇ mono nii kawe kambaᅇ kanaᅇ seiᅇ jaasoonᅇo kolooju. Nii daenᅇenᅇ daenᅇenᅇ kema kaweti, iikanonᅇ Poᅇᅇonᅇ kotueᅇonᅇ gono laligona. Kaenᅇ laligonato, nii mono naa kambaᅇonᅇ saanonᅇ neenaa kanagesou-runaa nanᅇonᅇ oᅇomambaajonᅇ ama gawonᅇ iwoi kanainᅇ mewenaga?”

³¹ Kaenᅇ ijoro Labanonᅇ kokaenᅇ qisiro: “Nii mono naama gombenaga?” Kaenᅇ qisiro Jeikobonᅇ meleema kokaenᅇ jero: “Iwoi monᅇ mende nombato, iwoi motoonᅇo koigadeenᅇ noojonᅇ ambagati eeᅇ, nii saanonᅇ toroᅇenᅇ goononᅇ lama tuuᅇa tuuᅇa ii kalaᅇ koma jaagalenᅇ meᅇ oᅇoma laligomaᅇa.

³² Nii saanonᅇ goononᅇ lama ano meme tuuᅇa kuuya ii kete injiima gosimaᅇa. Ii gosinᅇ lama meria baronᅇ kuuya ano meme (noninᅇ) donᅇa titogiawo ano teregia diriweᅇ, soᅇojinjiri me korombonᅇgi ii kuuya mendeema iyanᅇia meᅇ kululuunᅇ oᅇomba. Iyoᅇononᅇ saanonᅇ gawonᅇ meᅇ laligowetiwaa tawana koloowu.

³³ Kanageᅇ gawonaa tawana, lama ano meme ii injiima gosimambaajonᅇ kawagati, kambaᅇ iikanonᅇ uuna dindinᅇaa kania ii afaanᅇonᅇ kokaenᅇ mokoloowa: Meme (noninᅇ) titogia qaa ano diriweᅇ, soᅇojinjiri me korombonᅇgia qaa ii kuuya ano lama baronᅇa qaago kuuya noo tuuᅇanonᅇ nambutu, ii niinonᅇ yoᅇgoro mejeᅇ, kaenᅇ moma kotowa.”

³⁴ Kaenᅇ jero Labanonᅇ kokaenᅇ meleeno: “Nii

saanonj uumotoonjo anjen. Qaa jejanj iikaan kana ii ewaa.”

³⁵ Kaenj meleema weemboria iikanondeen Labanonj meme (nonin) ejia teregia jirinjooronj ano diriwenj sojojinjiri me korombongia ano meme embia kuuya teregia titogiawo ano diriwenj sojojinjiri me korombongi me sele jugianonj iwoi taanja raroti, ii kuuya ano lama meria baronj kuuya ii gosinj metogonj onoma anjaa merauruta yonoo borogianonj ama onoono.

³⁶ Labanonj ii ama onooma yonowo Jeikobwaanonj lama ano meme tuunj ii unuama weemboria karoonj kekembaa so kema kanonj laligogi. Koriganonj kaenj laligogi Jeikobnonj toroqenj Labambaanonj lama ano meme tuunja tuunja ii galenj koma onoma laligoro.

³⁷ Kaenj laligonj komonj, wakato ano gou gere iikawaa boria gbiligbili kotonj menj selegia jinjororonj kombolatiro biiwianonj taaliro jirinjooronj kolooro. †

³⁸ Kaenj kolooro gere borogia koombolatia ii menj oro yonoo apu juugia kuuya kanonj ano apu newombaajonj kagi wosogianondeen ero. Kaenj ero lama ano meme tuunj yonononj ejianonj unualeembutiwaa ainj geriawo moma apu newombaajonj kanj mokolonj iigi.

³⁹ Kaenj iima meme ejia yonononj gere boria iikawaa kosogianonj embia unualeenji. Kaenj

† **30:37:** Gere boria: ii sopawaajonj mende ano. Kaanagadeen tiriqoonjonj me jenanj amambaajonj qaago. Anutunonj nja yawenj ano owenjenanj ambombaajonj mende jeroto, Jeikobwaa uutanonj dingoro tenj koma laligorotiwaajonj toomoriambaa kania kaenj kuma muro.

unqualeengi koro ama laligogitiwaajon meraboraurugia kawentetere, titogiawo ano diriwen, sojojinjiri me korombongi ii onoma laligogi.

⁴⁰ Kaen laligogi Jeikobnon lama ano meme (nonin) meria kaanja ii gosin mendeema onoma anja anja tuungia so ononoto, oro somata ii arengon onono jaagia Labambanon oro baron ano teregia titogiawo yonoonon baagen un nanji. Kaen ama anjaajon lama ano meme (nonin) tuunja tuunja metogon mokolon onono. Ii mokolon somongon onono Labambaa lama tuunanon mende kema toroqen onongi.

⁴¹ Oro embia kotakota yononon ejianon unqualeembutiwaa ain geriawo mogi Jeikobnon kamban so iikanon gere boria ii apu juunon ano. Kawaajon oro ejia yononon kan ii wosogianon mokolon iima kosianon kanon embia ii unqualeema laligogi.

⁴² Kaen laligogito, oro embianon esungia kamaanqeqeta koloogiti een, iinon gere boria ii iyonoo wosogianon mende ama laligoro. Kaen ama laligoro oro esungia kamakamaata yononon Labambaa tuunanon toroqegi esungia kotakota yononon Jeikobwaa tuunanon kema toroqegi.

⁴³ Jeikobnon kaen ama kindinjiri eja qaqabunayawo kolon toomorian mokoloo. Lama ano meme tuun mamaga bun qen aon welenqeqe ejemba unuano kamel ano dongi tuunja tuunja asugin seigi togia kolooro. Kian.

31

Jeikobnon Laban mesaon olon koma keno.

1 Labambaa meraurutanon qaa kokaen jegi Jeikobwaa gejianon kemero moro: “Maḡnananon iwoi buḡa qeḡ laligoroti, Jeikobnon ii kuuya kaluḡon konjoratiḡ anḡon kono. Maḡnanaa es-uhinaya galen koma iikawanonḡa hinaya kuuya ii iyaḡaajon mokolon kindiḡbiri kolooja.”

2 Qaa ii moro ano looyaa jaasewaḡa iima kokaen moma asariro: “Labanon wala ala awaa kolon noma laligon kouroto, kaḡa mende toro-qeḡ ama laligoja.”

3 Kaen moma asariro Poḡnon Jeikob kokaen ijoro: “Gii mono eleema maḡasauruḡa yoḡoo balonon kema tinitosauruḡa yoḡowo laligowa. Kema laligona niinon giwo nama laligomaḡa.”

4 Jeikobnon qaa ii moma Reizel ano Lea yoroojon qaa ano keno balon korianon lama tuḡa tuḡa galen koma ononoti, iikanon kari.

5 Kari kokaen irijoro: “Niinon maḡaraa jaasewaḡa iima kokaen moma asarijen: Iinon wala ala awaa ama noma laligon kouroto, iikaḡa mombo mende ama laligoja. Maḡnaa Anutuyanon mono kilen niwo nama laligon kouro.

6 Nii ku-usuna kuuya kululuuḡ iikawaa so maḡara welen qeḡ muḡ laligon koubeti, oro ii saanon moḡao.

7 “Kaen laligoweto, iinon anḡomokolon qaganon ama noma laligon gawonaa tawaya ii somaḡa 10:baa so utequte ama laligoro. Kaen ama noma laligoroto, Poḡnon anḡon koma muro tiwitiwilaa moḡ mende ama nono laligowe.

8 Kambaḡ moḡnon kokaen jero, ‘Lama ano meme (nonin) titogiawo kolooḡuti, ii mono

goo gawon tawaga koloowu.’ Kaen jero oro tuun kuuya yononon meraboraangia titogiawo onongi. Kamban mononon kokaen jero, ‘Lama ano meme (nonin) kawentetere koloowuti, ii mono goo gawon tawaga koloowu.’ Kaen jero oro tuun kuuya yononon meraboraangia kawentetere onongi.

⁹ Anutunon kaen ano asugiro mangaraa tuunanonga oro konjoratin unuama nono seigi.

¹⁰ “Oro ejianon embia unualeema laligogiti, kamban iikanon gaon iima jaana uun waama iibe meme (nonin) ejianon embia unualeema nangiti, iyonoo selegia ii kawentetere, titogiawo ano diriwen, sojojinjiri me korombongi kuuya koloogi.

¹¹ Nii gaon iibe kanon Anutuwaa gajoba mononon noojon ‘Jeikob!’ qar. Kaen qar ‘Koi nanjen,’ jen meleembe.

¹² Meleembe kokaen toroqen nijoro: ‘Labanon iwoi kuuya ama gomakeji, niinon ii iima mojen. Kawaajon saanon jaaga otaama uun iiba: Meme (nonin) ejia kuuya embia unualeema nanjuti, iyonoo selegianon kawentetere, titogiawo ano diriwen, sojojinjiri me korombongi kolooja.

¹³ * Niinon Betel kanon asugin gombe jamo dangunu mon kuun kele morin niwo qaa somongon jojopon qaanon jen kotiina. Niinon Anutu ii ano goojon qaa kokaen jejen: Gii mono keteda koi waama kantri koi mesaon geengaa kolokoloo gomanganon mombo eleema kamba.’ ”

¹⁴ Jeikobnon qaaya kaen jero Reizel ano Lea yoronon kokaen meleema mun ijori: “Mannaraa

* **31:13:** Jen 28.18-22

mirinon borosamowaa bakaya mon ii noroonon mende toroqen raja.

¹⁵ Iinon eja norono sewanaranon karo ii anaajongadeen men gilidabororo. Kawaajon noro mono waba tani ama norono laligon kouri.

¹⁶ Kawaajon Anutunon mannaa tuunanona esuhina ilawoila konjoratin wano seiroti, ii kuuya mono onanon anana ano meraboraurunana ananaa bunaga kolooja. Kawaajon Anutunon jen koton gonoti, giinon mono ii kuuya ten koma otaawa.”

¹⁷ Kaen ijori waama men mozozongon men embamerauruta kobibiin onono kamel qagianon ugi.

¹⁸ Miriwaa oro tuuna kuuya konjoma onono wala kengi. Eshina iwoiya kuuya Mesopotemia (Padan Aram) balonon laligon mokoloo seiroti, ii korebore kololon manna Aisakwaanon kembombajon Keinan balonon baagen kengi.

¹⁹ Kamban kanon Labanon lama jugia motomambajon keno Reizelon manna mirinon donlopion bubuga yongoro mero.

²⁰ Yongoro mero Jeikobnon toroqen looya Aram eja Laban ii kokaen tiligon muro: Kembombaa qaaya ii mende jero moroto, mono olon mesaon kengi.

²¹ Kaen olon kengi kamel yononon ilawoilaya kuuya men bosinji. Kema Yufreitis apu gowoya koton Gilead balon baanawo iikanon baagen kengi. Kian.

Labanon Jeikob otaan keno.

²² Kenjito, weemboria karoŋa kolooro kanon qaa kokaen jegi Labanon moro, “Jeikobnon mono togon oloŋ koma keno.”

²³ Ii moma waama tinitosa ejauruta unuama weemboria 7:baa so oŋotaan kema kema Gilead balon baanawo kanon mokoloŋ oŋonji.

²⁴ Oŋonjiti, gomantiina iikanon Anutunon Aram eja Laban ii gaonon asugin qaa kokaen ijoro: “Gii Jeikobwaajon kotumotue me qasumasua qaa mon jewabotiwaajon mono moma koton galen men aowa.”

²⁵ Unuanji Jeikobnon opo sel kuunja Gilead balon baanawonon mororonon kuuro Laban ano ejauruta yononon kaanagadeen opo sel kuungia iikanon kuun egi.

²⁶ En waama qegia Jeikobwaanon kema kokaen jero moro: “Gii mono naa terega ama nona? Gii tiligon nonjan. Kere yononon manja qen emba yongoro horonkejuti, mono iikawaa tani noo borawoina oloŋ uruama koi kana.

²⁷ Gii naambaajon anjomokolon ama noma uulanawo oloŋ koma nomesaon kana? Gii mono naambaajon qaa mon mende jena mobe lan kana? Ii mobenagati een, nii saanon rii gbawe ambe koman koma gita kulele qegi korisoro qaganon oŋoombe kawuyaga.

²⁸ “Ii mobenagati een, mono saanon esauruna ano borawoina buugia kiton nen yeizozogia jewenaga. Gii mono uuga qaawaa tere kaanja anjana.

²⁹ Niinon ku-usunawo kan saanon tiwilaan gombenagato, gomantiina ewe mangaa Anutyanon qaa kokaen nijojaa: ‘Gii Jeikobwaajon

kotumotue me qasumasuaa qaa mon jewaboti-waajon mono moma koton galen menj aowa.'

³⁰ Kawaajon mesaowa, geengaa mangaa goman mirinon eleemambaa uuainga somata moma laligonjo mesaodaboron kananon kanj laligojan. Kawaajon saanon kembato, noonon donjlopionuruna ii mono naambaajon yongoro menj kana?"

³¹ Labanon kaen ijoro Jeikobnon kokaen meleema muro: "Giinon borawoiga manjajeqe ku-usun qaganon nuambabotiwaaajon romonjon keena moma oloj koma kanin.

³² Kaninto, monjon donjlopion bubuga mero mokoloowagi, ii saanon qena komuwaa. Ilawoila kuuya menj laligojenj, ii saanon tinitosaurunara yonoo jaanon iima gosin nama goonon iwoiga monj mokolon iima ii saanon mewa." Jeikobnon kaen ijoroto, embia Reizelnon donjlopion ii yongoro meroti, loyanon ii mende morotiwaaajon ii hanqan qen jero.

³³ Kaen jero qegia Jeikobwaa opo sel kuunanon uma qengama mongama Leawaa opo sel kuunanon uma toroqen welen embawoi yoroo opo sel kuungaranon uma qengama mongama iwoi monj mende mokoloro. Leawaanon kuun mesaon kawaa gematanon Reizelwaa kuunanon uro.

³⁴ Uroto, Reizelnon donjlopion bubuga ii menj gesonon mouma kamel qaganon dunj rarawaa uutanon ama qaganon uma qelanjinj raro. Kaen raro mananon opo kuunaa uuta kuuya qenganoto, ii mende mokoloro.

³⁵ Reizelnoŋ maŋa kokaen ijoro: “Somatana, nii koinoŋ niiro rajenjiwaajoŋ ama goo jaase-waŋanoŋ saanoŋ mende waamaŋa. Kawaa-joŋ uuduudu mende moma nomba.” Kaen ijoro miriwaa donlopion bubuga iikawaajoŋ monŋanoto, ii mende mokolooro.

³⁶ Mende mokolooro nama Jeikobnoŋ iriŋa soono temboma Laban kokaen jeŋ qisiŋ muro: “Niinoŋ naa kanaga ama soŋgiwe? Mono naa sili bologa ama gombetiwaajoŋ kakasililinoŋ ti-wowasanon tigoŋ nonjaŋ?

³⁷ Noo esuhinana kuuya qeŋgan daboroŋgo mono naa iwoiga moŋ mokoloona goo miri u-taa buŋaga koloonaga? Ii saanoŋ meŋ koi kaŋ tinitosaurunara yoŋoo jaagianon ana iigi batunaranon qaa lombo enagati, ii gosin jeŋ tegoŋ mindiŋgoŋ norombuya.

³⁸ “Niinoŋ giwo yambu 20 laligoŋ waabe. Kambaŋ iikawaa utanoŋ gawoŋga mewe goonoŋ lama ano meme (nonin) yoŋonoŋ mende jaŋgoŋ qaonŋgito, awaagadeen koloon seisei ama laligogi. Kaanagadeen lama ejia moŋ goo oro tuuŋnoŋa mende qeŋ newe.

³⁹ Kambaŋ tosaananoŋ oro kawalianon lama qeŋ kitomitoroti, ii mende meŋ kaŋ goma laligoweto, iikawaa kitia ii neenaa tuuŋnoŋga meŋ kitianoŋ ama laligowe. Lamaga gomantiinanon me asasaganon yoŋgoro meŋ laligowuyagati, kilen iikawaa kitia amambaajoŋ jeŋkooto ana ii otaan laligowe.

⁴⁰ “Weeŋ biiwianoŋ gomaŋ gerianoŋ nooro gomantiinanon memetotoŋanoŋ nuro saŋgoŋa

moma laligowe. Kamban mamaga gaon gbiligbili laligowe.

⁴¹ Yambu 20:waa so iikaan goo gomanon laligon waabe tegoja. Yambu 14 ii borawoiga oromambaajon welen qen goma laligowe. Iikawaa gematanon yambu 6 ii lama bulmakao mokoloomambaajon goonon gawon men laligowe. Kaen laligoweto, giinon gawon memewaa tawana ii somaṅa 10:baa so utequte ama laligona.

⁴² “Asana Aabahambaa Anutuya amana Aisaknon waeya men mepeseṅkeji, iinon gemananon aworo kolon mende kotinon nonagi eṅ, giinon mono bobora wasin nona kawenaga. Kaen ama nonagato, Anutunon noonon siimbobolo kakasililin iiro gawon boronanon selegeqe ama men laligoweti, ii iima kete gomantiṅanon noo qaana gosin jen tegoro mojan.” Kian.

Jeikob ano Laban yoronon soomonṅo ani.

⁴³ Jeikobnon kaen jero Labanon kokaen meleema muro: “Emba woi koi mono noo borawoinaga. Yoro meraboraurugara ii noononṅa. Lama bulmakao tuṅa tuṅa koi ii noononṅa. Iwoi kuuya koi iijanṅi, ii kuuya noo bunagadeṅ kolooja. Kaento, mesaowa niinon kete borawoina koi ano meraboraurugara ononiti, yononon kembutiwaa qaagia jegi ii qewagomambaajon moma bimoojen.

⁴⁴ Kawaajon saanon kan gou koma aon baturananon soomonṅo ambo. Ii qendeembotiwaajon

romonjon noroma dangunu kaanja batunaranon ewaa.”

⁴⁵ Kaen jero Jeikobnon jamo mon menj kuuro moroalimban dangunu kaanja sodogara koloon nano.

⁴⁶ Iikanon nano Jeikobnon tinitosauruta yonoojon jamo menj kululuuwutiwaajon jero. Kaen jero jamo menj qanon qanon ama kululuugi uro iikawaa kosianon nene lomban oon negi.

⁴⁷ Labanon jamo tuun kawaa qata Jegar Sahaduta qaro Jeikobnon qata Galed qaro. *

⁴⁸ Kaen qama looyanon qegia Jeikob kokaen ijoro: “Jamo tuun koi mono kete anaraa batunaranon moroalimban dangununaraga ewaa.” Kawaaajon Jeikobnon iikawaa qata Galed qaro.

⁴⁹ Labanon qaa toroqen kokaen jero: “Ponjon deema laligowoti, kamban iikanon batunaranon jaayanon niriima riin galen menj noroma laligowaa.” Kawaa so balon iikawaa qata mon Mizpa qaro. (Mizpa = Galen meme miri koriga.)

⁵⁰ Labanon qaa ii toroqen kokaen ijoro: “Giinon borawoina horon ureen aon ama oromba me toroqen emba tosaanja onombagati een, mono qaa koi moma laligowa: Balon eja monjon kosonaranon mende laligon niriiro Anutunon mono kilen saanon niriima batunaranon soomonjo ejiwaa qaaya ii nanjon jen laligowaa.”

⁵¹ Kaen ijon mombo toroqen kokaen jero: “Qegana moba, jamo tuun koi ano toon koi kuu-

* **31:47:** Dangunu jamo tuun: ii Hibruu qaanon Galed ano Arameik qaanon Jegar Sahaduta.

jeni, iikanonj mono anaraa batunaranonj dangunu kaanja rama ubao.

⁵² Jamo tuuj koi mono dangununara koloonj rama ubaa ano toonj koi ii kaanjaadeen dangununara koloonj rama ubaa. Iikanonj soomonjonaraajonj kokaen romonjonj noroma rama ubao: Niinonj menj bolinj gomambaajonj moma jamo tuuj koi mende uugunj goononj kamaņa. Giinonj kaanjaadeen menj bolinj nomambaajonj moma jamo tuuj ano toonj koi mende uruugunj noononj kawa.

⁵³ Aabraham, Naahor ano yoroo mangaraa bengia Anutu iinonj mono qaa batunaranonj kolooro ii gosinj jenj tegonj norombaa.” Labanonj kaen ijoro Jeikobnonj qaa ii somonjonj Anutu waa qanonj jojopanj qaanonj jenj kotiiro. Maņa Aisaknonj Anutu iikawaa waeya menj mepeseenjaligoro.

⁵⁴ Jeikobnonj kaen ama balonj baananonj oro qenj iikanonj siimolonj oonj tinitosauruta horonj onono lombanonj kagi. Kanj nene nenj gomantiinanonj rii oronj baananonj kanonj egi.

⁵⁵ Egi gomanj asariro Labanonj umugawodeen waama esauruta ano borawoita buugia kitonj nenj kotuegonj onoma yeizozogia jero. Ii jenj onomesaonj eleema gomanjanonj keno. Kianj.

32

*Jeikobnonj
joronj qoronj ano.*

Iisoowo

aitonjgowowaajonj

¹ Looyanon kenon Jeikobnon kaanagadeen kananon kenon Anutuwaa gajobauruta tosonianon mokolon mugin.

² Mokolon mugin iniima kokaen jeron: “Ti Anutuwaanon manjaqeqe tuun kolooju.” Kawaa so goman iikawaa qata Mahanaim (manjaqeqe tuun woi) qaro.

³ Jeikobnon kananon kema laligon qele ejauruta tosaan wala wasin onono Edom kantrinon balon qata Seir kanon data Iisoo iibombajaan kengi.

⁴ Wasin onoma kokaen jen koton onono: “Ono mono kema da ponna Iisoo kokaen jegin moba: ‘Somatana moba, nii welen ejaga Jeikob. Nii owanara Labambo laligon kouma laligodaboron kamban kokaamba ii mesaon kajein.

⁵ Iikanon laligon bulmakao, dongi, lama, meme (nonin) tuun tuun ano welenqeqe ejemba mokolon unuama kananon kajein. Oo eja ponna, niinon goo jaanon kiankoomu mokoloomambajaan moma qaa buzuna koi wala ambe goonon kaja.’”

⁶ Kaen jen koton onono kema eleema kan kokaen jegin moro: “Nono daga Iisoowaanon keniin. Iinon mono ejauruta 400 unuama kananon kan giwo aitongowombajaan jorin laligoju.”

⁷ Kaen jegin moma awawalin konjilin somata moro. Kaen moma nama kanagesouruta iwo kagiti, ii ano lama meme tuun tuun, bulmakao tuun tuun ano kameluruta ii mendeema onono tuun woi koloogi.

⁸ Kokaen romonjon kaen ano: “Iisoonon kan manja qen tuun mon unun tiwilaawaati een, tuun mon yononon mono saanon olon koma kembuyaga.”

⁹ Kaen romonjon kokaen jen qama kooliro: “Oo Anutu, asana Abraham ano manja Aisak yoroo bengara, gii saanon moma nomba. Pon, gii geengo qaa kokaen nijona mobe: ‘Gii mono waama geengaa balonon eleema geengaa tinitosauruga yonoonon kema. Endu kena niinon toomorian gombe laligowa.’ Kaen nijona mobe.

¹⁰ Wala eenanon neena taa gbarunanondeen men Jordan apu gowoya koi koton kembeto, saanon koloon sein kete eleema tuun woi koloon koi kaje. Nii welen ejaga kamaanqeqeta koloon laligoweto, giinon kilen qaaga pondan otaan kiankoomuga kuuya qendeema noma laligona. Nii kamakamaata koloon uujopaga ii buna qen aomambaa so mende koloon laligowe.

¹¹ “Dana Iisoonon kananon kan neena, nemun ano meraboraurunana nono nunun tiwilaan nonombabotiwaajon nii keena mojen. Kawaa-jon giinon mono ilaan nonoma iwaa borianonga metogon nonomba.

¹² * Gii geengo qaa kokaen nijona: ‘Niinon toomorian goma gbiliuruga koloonseisei onombe jangogianon somariiro kowewaa sakasiŋa ejiwaa so koloowu. Ii kelemalelen ewaatiwaajon ama weenweengoyaa so qaago. Qaa ii onanon.’ ”

¹³ Kaen qama koolin gomantiŋa ii balon iikanon ero. Engo oro tuun tuun yonoononga

* **32:12:** Jen 22.17

data Iisoo kalen mumambaajon oro kokaen gosin mendeema onoma anjatitiga onoono:

¹⁴ Meme (nonin) embia 200, ejia 20, lama embia 200, ejia 20,

¹⁵ kamel 30 meraboraurugia ajunon, bulmakao embia 40, ejia 10, dongi embia 20, ejia 10.

¹⁶ Tuun kaen kaen gosin mendeema tuun an a an a ii welenqeuruta yonoo borogianon ama onoma kokaen injoro: “Ono saanon wala kema oro tuuna tuuna koi yonoo batugianon tirin koton unuama awanjon kembu.”

¹⁷ Kaen injon tuun mutuya kembutiwaa galena kokaen jen koton muro: “Kananon kengi dana Iisoonon mokolon onoma kokaen qisin gombaa: ‘Gii morowaa welenqeqe ejaga koloojan? Gii dakanon keman jen kajan? Oro baganon kajuti, ii morowaanon?’”

¹⁸ Kaen qisin gono kokaen jewa: ‘Ii welen ejaga Jeikobwaanonga. Ii somataya Iisoo kalen mumambaajon ano kaju. Anjo mono gemanananon kananon kaja.’”

¹⁹ Kaen jen koton mun oro tuun 2:ya, tuun 3:na ano oro tuun tosia kuuya yonoo galengia gemagianon kagiti, ii kaanagadeen jen koton onono mogi: “Ono dana Iisoo mokoloowuti, mono qaa tania iikayadeen jegi mobaa.”

²⁰ Kaen jen koton onoma kokaen romongoro: “Niinon batogon uuta men kamaan ala kalen mumambaajon oro tuuna tuuna wasin onombe wala kembu. Dananon ii injiima uuta bonjon kono olomoonaga. Uuta olomoro saanon neeno iwaa jaasewanon onon keube singisononga mesaon

ala menj nonaga.” Kaen romonjon toroqen kokaen jegi mobaatiwaajon jero: “Goo welen ejaga Jeikobnon mono gemanananon sosooda kaja.”

²¹ Kaen jen kalenja onono wala kananon kenqito, anjo gomantiinja ii opo kuunjon ramanja jen iikanon raro. Kian.

Jeikobnon Siwe gajobawo aon orori.

²² Gomantiinja kanon Jeikobnon waama emba-woita, welen embawoita ano merauruta 11 ii unuano kema Jabok apu sakasinja qeleqeleeya ii kotowombaajon anji.

²³ Unuano apu koton kema esuhina iwoiya kuuya bunaya eroti, ii kaanagadeen menj kendaborogi.

²⁴ * Kendaborogito, Jeikobnon anodeen apu leegen kanon mombo raro. Anodeen raro eja monjon karo iwo gomantiinanon aon oron nani goman ano.

²⁵ Eja iikanon haamo ama mumambaajon amaan iima kawaajon Jeikob ii kupu siitanon qero. Qero motoon aon oron laligori iikanon Jeikobwaa kupu siitanon suno.

²⁶ Siitanon suno eja iikanon kokaen ijoro: “Goman amambaajon anjiwaajon mono saanon nomesaona kema.” Kaen ijoroto,

Jeikobnon kokaen meleema muro: “Nii mende kotuegon nombagi een, nii mono mende gomesaowe kembaga.”

²⁷ Kaen meleema muro “Gii qaga moro?” jen qisin muro “Jeikob,” jero.

* **32:24:** Hoos 12.3-4

28 * Kaen jero qaa kokaen ijoro: “Gii Anutu ano ejemba nonowo aon oron laligon haamo ama nonona. Kawaajon goo qaga mono toroqen Jeikob qaagoto, Israel qabu.” (Israel = Anutuwo aonororo.)

29 * Kaen ijoro kokaen jero: “Gii saanon qaga qana momaŋa.” Kaen jeroto, gajobanon kokaen meleema muro: “Gii nomaembaajon noo qanaajon qisijan?” Kaen meleema mun iikanon nama kotuegon muro.

30 Kotuegon muro Jeikobnon kokaen jero: “Nii Anutuwo jaasewan qen aon jaaya tororo iijento, kilen niima kobooro jaawo laligojen.” Kaen jen kawaajon balon iikawaa qata Penuel qaro. (Penuel = Anutuwaawo jaasewana)

31 Ween jaayanon kouro Jeikobnon Penuel goman ii mesaon uugun kan kupu siita sunotiwaajon ama riinj korinkorinj keno.

32 Eja kanon Jeikobwaa kupu sii toroqeqetaa tokotokoyanon qerotiwaajon ama Israel kanaturu yononon kaman kokaamba kaanagadeen oro nen kanon kupu sii toroqeqetaa tokotokoya ii togon mende nenkeju. Kian.

33

Jeikobnon Iisoowo aitongori.

¹ Jeikobnon jaaya uun waama Iisoonon ejauruta 400 yonowo motoon kananon kagiti, ii injiuro. Kawaajon meraborauruta mendeema onoma Lea, Reizel ano welen embawoita yonoo borogianon onono.

* 32:28: Jen 35.10 * 32:29: Pon 13.17-18

² Kaen ama onoma kokaen arenjon onono: Welen embawoita yoronon meraboraurugara unuama wala kenji. Yonoo gemagianon Leanon meraborauruta yonowo kenji Reizel ano meria Joosef yoronon daandaan keni.

³ Sumana kaen arenjon onoma ano yonoo wosogianon wala kema simin kuma namonon usugon waaro indina 7 kolooro kema dataa jaasewanon keuro.

⁴ Keuroto, Iisoonon koga iimambaajon uulanawo bobogarin kan suunjon mun borianon aroyanon giliro kemero buuta kiton nero urusaan aori.

⁵ Iisoonon jaaya unj waama Jeikobwaa embamerauruta injiima koga qisin muro: “Koi daen yononon giwo kaju?” Qisin muro kokaen meleeno: “Anutunon kalen moriana qaganon merabora koi welen ejaga nii nonota kajon.”

⁶ Kaen meleeno welen embawoita yoronon meraboraurugara yonowo kosere kouma simin kuma namonon usugogi.

⁷ Kawaa gematanon Lea ano meraborauruta yononon kaanjadeen kosere kouma simin kuma namonon usugogi. Tetegoyanon Joosef ano Reizel yoronon kosere kouma simin kuma namonon usugori.

⁸ Kaen анги Iisoonon kokaen qisin muro: “Eja ano oro tuun kuuya kananon mokolon ononjeni, ii kania naata wasin onona kajuya?” Kaen qisin muro kokaen ijoro: “Oo eja ponna, niinon ii goo jaaganon kiankoomu mokoloomambaajon ama wasin onombe.”

⁹ Kaen jeroto, Iisoonon qaa kokaen ijoro: “Oo kona, ii noonon mamaga sonanon raju. Kawaa-
jon ii saanon toroqen geengaa bunja koloon
ewaa.”

¹⁰ Kaen ijoro Jeikobnon kokaen jero: “Kaen
qaago. Giinon niimanaan ama ala awaa men
nona goo jaasewanga iibe Anutuwaa jaasewana
kaanja koloaja. Kawaajon nii goo jaaganon
kiankoomu mokoloojeni een, mono kalena koi
saanon bunja qen aowa.

¹¹ Anutunon kalen morian qendeema nono
laligon kouben iwoi kuuya amamaankejen, ii ku-
uya saanon en nonja. Kawaajon keraqeeango
kalena men kagiti, ii saanon mewa.” Kaen
ijon kaparan koma nanotiwaajon Iisoonon ker-
aqeeango kalena ii bunja qen aoro.

¹² Bunja qen aon kokaen jero: “Mono saanon
toroqen kembonja. Niinon koipugia koloowe on
saanon niwo kagi kembonja.”

¹³ Kaen jeroto, Jeikobnon kokaen ijoro: “Eja
ponna, moba. Meraborauruna yononon esungia
kamakamaata koloaju ano lama nemuna ano
bulmakao nemuna meraboragia aju onomakejuti,
niinon ii kalan koma onomakejen. Kaen kolooro ii
kana kembuwaajon weemboria motoongowaa so
molan kota onotaawonagati een, yononon mono
esungia kamaaro korebore komuwuyaga.

¹⁴ Kawaajon eja ponna, gii saanon wala kena
welen ejaga niinon sosooda gemaganon gotaan
kamaña. Oro onotaawe wosonanon wala kem-
buti ano meraborauruna esungiaa so osononon
kan kan era Seir gomanon somatana goonon
koubonja.”

¹⁵ Kaen ijoro Iisoonon kokaen jero: “Kaen kolooro nii saanon ejauruna tosaana onjomesaowe giwo oson kawu.” Kaen jero Jeikobnon kokaen qisiro: “Gii mono naambaajon kaen anaga? Oo eja ponna, nii goo jaanon kiankoomu mokoloowe mono sokoma nono tegoja.”

¹⁶ Kaen jero Iisoonon weemboria iikanonadeen eleema kema Seir gomanon keuro.

¹⁷ Jeikobnon Sukot gomanon kema iikanon anaa miria oson orouruta yonoojon kuunja kuunja mero. Kawaajon goman miri iikawaa qata Sukot (Halihali) qamakeju. Kian.

¹⁸ Jeikobnon tani kaananon Mesopotemia (Padan Aram) balon mesaoro. Mesaon kan Keinan balombaa taon qata Sekem kanon awaagadeen kouro. Kouma opo sel kuunja taon kosianon balon korianon mororongon kuunj ragi.

¹⁹ * Opo sel kuunja balon korianon kuuroti, iinon goman kitia ii Sekembaa manja Hamor iwaa merauruta yonoononga silwa kota 100 kanon sewanja mero.

²⁰ Sewanja men kanon jiwowon alata mon men qata “El, Israelwaa ben Anutuya,” kaen qaro. (El = ben)

34

Sekem yononon Daina men bolij mug.

¹ Leanon Jeikobwaa borata Daina meroti, iinon kaban monon Keinan emba saran injimambaajon keno.

* **33:19:** Joos 24.32; Jon 4.5

² Keno balon̄ iikawaa eja pon̄a Hamor iinon̄ Hiwi kanagesowaa ejaga laligoro. Iwaa meria Sekem iinon̄ Daina iima iikanondeen̄ iimanaañnaañ moma horon̄ men̄ kileen̄ muro.

³ Sekemnon̄ wombota Jeikobwaa borata Dainawaajon̄ pororogon̄ somon̄gon̄ uukalen̄an̄on̄ jopagon̄ mun̄ kele qaayan̄on̄ jen̄ tutugon̄ mun̄ laligoro.

⁴ Tutugon̄ mun̄ laligon̄ maña Hamor kokaen̄ ijoro: “Ama, gii saanon̄ emba saran̄ koi noo embanaga koloowaatiwaaajon̄ qaa gawon̄ mewa.”

⁵ Kamban̄ kanon̄ Jeikobwaa meraañuruta yon̄onon̄ balon̄ korianon̄ kema miriwaa orourugia galen̄ koma on̄oma laligogi Sekemnon̄ Daina men̄ kileero maña Jeikobnon̄ borataa buzu qaa ii kaen̄ moro. Ii moroto, ii mesan̄gon̄ merauruta mirinon̄ koubutiwaaajon̄ qaaya bogoro mamboma raro.

⁶ Mamboma raro Sekembaa maña Hamor iinon̄ qaa gawon̄ memambaajon̄ Jeikobwaan̄on̄ karo.

⁷ Kan̄ raro Jeikobwaa meraurutanon̄ balon̄ korianon̄ga kougi. Kouma iikanondeen̄ iwoi asugirotiwaa sunduya ii kokaen̄ mogi: Sekemnon̄ Jeikobwaa borata men̄ kileero Israel kanatuuru batugianon̄ sili gamuyawo kolooro. Sili ii mende añaa so kolooro. Ii moma uugianon̄ kobooro wosobiri moma goroñooso añgi.

⁸ Goroñooso mokoloogito, Hamornon̄ kokaen̄ injjoro: “Merana Sekembaa uuwombotaa naañ̄a ii on̄oo naamboragiaajon̄ mokotaan̄ raja. Kawaa-jon̄ saanon̄ jen̄ tegogi Dainanon̄ iwaa embia koloonaga.

⁹ Saanon nonowo naamboraurunana utequte ama aonij kema karo laligowonja. Kaen saanon qenaqena koloon laligowonja.

¹⁰ Kaen ama saanon nonoo batunananon rama laligowu. Nono balonana koi ii mende anjon kombonato, onjo saanon iikanon lanj kema kan aingiaa so balon kitia kitia bunja qen aon mirigia menj nonowo angunen-qangunen ama laligowonja.”

¹¹ Kaen jero Sekemnonj Dainawaa mannaanuruta ii kokaen injoro: “Niinon onoo jaanon kiankoomu mokoloomambaajon moma qisin ononjen. Kawaajon ii me woiwaa qisin nombuti, nii saanon ii onomanja.

¹² Emba sewanja ano kalen menj kan onomanjati, iikawaa jangoya ii saanon aingiaa so menj ubu. Ii me woiwaa qisin nombuyagati, niinon ii saanon onomanja. Qaana kota koi: Onononj mono jen tegon naamboragia nonji noo embanaga koloowaa.”

¹³ Sekemnonj naangia Daina menj kileerotiwaajon ama Jeikobwaa merauruta yonononj osonkakale qaganonj Sekem ano manja Hamor meleema oroma

¹⁴ qaa kokaen jegi mori: “Eja mombaa selianonj Anutuwaa aiweseya mende kotogiti, nono naamboranana eja iikaanja saanon mende mubonja. Kaen anij gamugamu qanananonj ubabo. Kawaajon nono ii mubombaajon amamaajon.

¹⁵ Onjo sili motoonggo kokaen anji nono uumotoonggo ambonja: Wala Anutuwaa aiweseya ii ejaurugia kuuya onoo selegianonj kotogi tegoro

nono laligojoni kaan̄a koloowuti een̄, mono naamboranana saanon̄ on̄omboᅇa.

¹⁶ Kaen̄ an̄gi saanon̄ on̄owo naamboraurunana utequte ama aon̄iᅇ kema karo laligowon̄a. Kaen̄ saanon̄ on̄oo batugianon̄ rama kanageso tuun̄ motoon̄go koloon̄ laligowon̄a.

¹⁷ Kaen̄ laligowon̄ato, Anutuwaa aiweseya selegianon̄ kotowombaaᅇon̄ uumotoon̄go mendeambut̄i een̄, nono mono naamboranana wama mon̄gen̄ kembon̄a.”

¹⁸ Qaa kaen̄ jegi Hamor ano meria Sekem yoronon̄ qaa kaan̄a kawaaᅇon̄ mori sokono.

¹⁹ Kaen̄ mori eja gbaworo Sekemnon̄ man̄aa suman̄uruta yon̄oo batugianon̄ tosaan̄a un̄uugun̄ qabun̄a somata meᅇ laligoro. Iwaa uunaan̄an̄on̄ Jeikobwaa borataaᅇon̄ mamaga erotiwaᅇon̄ ama qaa jegiti, ii otaamambaᅇon̄ isinabisina mende ama kamban̄ mende qeᅇ koriro uro.

²⁰ Kaen̄ kolooro Hamor ano meria Sekem yoronon̄ Sekem taombaa eja alauruta yon̄owo qaa jewombaaᅇon̄ taombaa nagu kosianon̄ ajoa-joroo somben̄gianon̄ kema kokaen̄ jeri:

²¹ “Eja koi yon̄onon̄ ananawo ala awaa meᅇ aon̄keju. Kawaaᅇon̄ anana saanon̄ jeᅇ tegon̄iᅇ yon̄onon̄ ananaa balonon̄ rama lansan̄ kema kan̄ mirigia meᅇ ananawo an̄gun̄eᅇ-qan̄gun̄eᅇ ama laligowon̄a. Yon̄onon̄ balon̄ kitia mewuwaaᅇon̄ titiᅇa mamaga eja. Anana saanon̄ yon̄owo naamboraurunana utequte ama aon̄iᅇ kema karo laligowon̄a.

²² Anana sili motoon̄go kokaen̄ anin̄ eja yon̄onon̄ ananawo laligowombaaᅇon̄

uumotoonjo ambu: Anutuwaa aiweseya ii eja iyonoo selegianon kotogi eji, iikawaa so ii wala kuuya ananaa selenananon kaanagadeen kotonin tegoro anana saanon yonowo kanageso tuun motoonjo koloon laligowona.

²³ “Kaen anin yonoonon miriwaa oro tuungia ano esuhina iwoigia kuuya ii mono ananaa bunu koloowuya. Kawaaon qaa ninijogiti, ii saanon moma wambelaanin yononon ananaa batunananon rara dundungia mokoloon laligowu.”

²⁴ Kaen injiori taombaa kiropo naguyanon kan ajoroogiti, iyononon kuuya Hamor ano meria Sekem yoroo qaawaajon uumotoonjo ama jegi Anutuwaa aiweseya ii Sekem taombaa eja kuuya yonoo selegianon kotodaborogi.

²⁵ Kotodaborogi weemboria 3:a kolooro kanon wijigiaa siimboboloya ii kaanjadeen toroqen moma ragi Jeikobwaa merawoita woi Simeon ano Liwai, Dainawaa naanwoita yoronon manjawaa soogara somata men taon iikanon sangabanga kema toogia mende moma ragi alanza manja qen eja kuuya japalelen unuri komudaborogi.

²⁶ Hamor ano meria Sekem ii kaanjadeen manjawaa soo somatanon ururi komuri. Komuri Sekembaa mirinonga naangara Daina ii horon kamaan wama keni.

²⁷ Kaen ani Jeikobwaa meraurutanon Sekemnon naangia men kileen murotiwaajon ama taonon sararagon kema eja qamogia injiima taombaa esuhina iwoiya luluuma qen yongoro megii.

28 Lama, meme, bulmakao ano dongi tuuᅇa tuuᅇa ano ilawoilagia kuuya taonᅇ uutanonᅇ ano balonᅇ korianonᅇ egiti, ii kuuya kalugonᅇ med-aborogi.

29 Esuhina iwoigia kuuya korama emba mer-aboraurugia kuuya unᅇuama mirigianonᅇ iwoigia tosaanᅇ eroti, ii kololoonᅇ luluuma qeᅇ yonᅇgoro meᅇ togonᅇ keᅇgi.

30 Kaenᅇ anᅇgi Jeikobnonᅇ Simeon ano Liwai kokaenᅇ irijoro: “Oro kaenᅇ ani kakasililinᅇ somataa qaayanonᅇ mono noo qananonᅇ uro laligomanᅇa. Balonᅇ kokawaa toya Keinan kanageso ano Periz kanageso yonᅇnonᅇ mono kazi moma noma laligowu. Nii onᅇoo kanatuuruna nono afaanᅇnonᅇ laligojonᅇ. Kawaajonᅇ yonᅇnonᅇ manjaqeqe ejaurugia kululuunᅇ onᅇoma qotogonᅇ nonoma manja qeᅇ nombuti eeᅇ, yonᅇnonᅇ mono saanonᅇ japaleleᅇn nunᅇ nii ano kanatuuruna tiwilaanᅇ nonombuya.”

31 Jeikobnonᅇ kaenᅇ irijoroto, iyorononᅇ qaa kokaenᅇ ijori: “Monᅇnonᅇ nonoo naanᅇnana kana somata emba tani ama muroti, nono mono iikawaa ironᅇa meleema onᅇonᅇ sokonja.” Kianᅇ.

35

Jeikobnonᅇ Betel keno Anutunonᅇ kotuegonᅇ muro.

1 * Anutunonᅇ Jeikob qaa kokaenᅇ ijoro: “Gii mono waama Betel gomanonᅇ kema rara dunᅇunᅇa mokoloonᅇ kanonᅇ Anutuwaajonᅇ siimolonᅇ alata monᅇ mewa. Daga Iisoowaajonᅇ olonᅇ koma kena Anutunonᅇ kambanᅇ iikanonᅇ asuginᅇ gonoti, mono iwaajonᅇ alata ii mewa.”

* 35:1: Jen 28.11-17

² Kaen ijoro Jeikobnon sumana ano ejemba kuuya iwo laligogiti, ii kokaen jen koton onono: “Ben donlopion iwoi towoya batugianon ejuti, ii mono qetegon giligi keno koma konjoratin men aon selegia songbama opo malekugia utegowu.

³ Nii konajilin uutanon laligon Anutu qama kooliwe meleema nono ano daen daen kema kan laligoweti, iinon iikanon niwo laligon kouro. Kawaajon ono mono kagi Betel gomanon kemonon. Nii iikanon Anutuwaajon siimolon alata mon memana.”

⁴ Kaen jen koton onono borogianon donlopion iwoi towoya kuuya egiti ano gejagianon mangu sulugiti, ii qetegon kololon Jeikob mugi. Mugi kema jujuu gere mon Sekem gomanon nanoti, iikawaa kanianon namonon oson ron kono.

⁵ Kaen ama waama kengi taona taona liligon ragiti, Anutunon kanaturugia iyonoo uugia kuuro sombugia kanjanawo moma elengia kamaaro Jeikob ano merauruta ii mende onotaagi.

⁶ Kaen kema laligon Jeikobnon ano kanaturuya kuuya iwo laligogiti, ii unuama Luz gomanon keugi. Luz qata mon Betel ii Keinan balonon eja.

⁷ Kanon keuma Jeikobnon siimolon alata mon mero. Dataajon olon koma kenoti, kamban iikanon Anutunon balon iikanon asugin muro. Kawaajon Jeikobnon goman miri iikawaa qata El Betel qaro. (El Betel = Betelwaa Benja)

⁸ Betel kanon laligogi Rebekawaa welen embia Debora ii komuro. Komuro Betel goman baatanon jujuu gere mombaa kanianon ron

konji. Jingen qama saagitiwaajon ama jujuu gere iikawaa qata 'Jingen saawaa jujuu' kaen qagi.

⁹ Jeikobnon Mesopotemia (Padan Aram) balonon eleema karo Anutunon mombo asugin mun kotuegon muro.

¹⁰ * Kotuegon mun kokaen jero moro: "Goo qaga Jeikob (tiliqili eja) qamakejuto, iikaan toroqen mende qama laligowu. Kete kanain uma qaga mono Israel ewaa." Ponon kaen jen qata Israel qaro. (Israel = Anutuwo aon orori.)

¹¹ * Qata kaen qama toroqen Jeikob kokaen ijoro: "Nii Anutu ku-usun kuuyaa Toya koloojen. Gii saanon koloon seisei ana gbiliuruga yonoo jangogianon somariin ubaa. Goonon kanaturu mamaga koloon kanageso tuun tuun asugiwu. Gii kin kin yonoo bemunjalegiaga koloowaga.

¹² Niinon balon Abraham ano Aisak bun qen orombeti, ii mono goo bun qemaan ano goo gemaganon gbiliuruga yonoo bunagia kaanagadeen koloowaatiwaajon ii qemaan."

¹³ Anutunon qaa kaen ijon Jeikob mesaon goman miri iikanon kanakeewan uro.

¹⁴ * Anutunon qaaya ijoro moroti, Jeikobnon balon iikanon jamo mon men waama toon kuun ii wain ooyanon mamatewooya men morin iikawaa qaganon oil gerewaa kelega maaro kero.

¹⁵ Anutunon qaa ijoroti, Jeikobnon goman miri iikawaa qata Betel (Anutuwa miri) qaro. Kian.

* **35:10:** Jen 32.28 * **35:11:** Jen 17.4-8 * **35:14:** Jen 28.18-19

Reizelnoŋ komuro.

¹⁶ Kawaa gematanonŋ Jeikobnoŋ sumanŋuruta unŋuama Betel gomanŋ mesaonŋ kema laligonŋ Efrata gomanŋ dodowigi Reizelnoŋ mera meme kambanŋonŋ kaŋ kuuro masu jekania booronŋgia qero.

¹⁷ Masu qenjenŋ-mamjenŋawo somata qeroti, kambanŋ iikanonŋ koipu embanonŋ qaa kokaenŋ jero moro: “Oo Reizel, toroko mende moba. Gii mono kambanŋ kokaamba kaanŋagadeenŋ mera ejaga monŋ mombo mewaga.”

¹⁸ Kaenŋ jero mera menŋ komumambaajonŋ ama tomoya menŋ kuuro enŋ qata iikawaaajonŋ Benoni qarō. (Benoni = siimbobolonaa merana) Kaenŋ qaroto, manŋanonŋ qata Benjamin qarō. (Benjamin = Simbawonŋ merana)

¹⁹ Reizelnoŋ kaenŋ komuro Efrata kana goraayanonŋ Betlehem kanonŋ ronŋ konŋgi.

²⁰ Ronŋ konŋgi Jeikobnoŋ toonŋ jamo monŋ menŋ Reizelwaa qasirinonŋ kuuro. Reizelwaanonŋ toonŋ jamo ii kambanŋ kokaamba kaanŋagadeenŋ toroqenŋ nanja.

²¹ Kaenŋ kolooro Israelnoŋ gomanŋ ii mesaonŋ toroqenŋ kema laligonŋ Eder miri * korigaa teegenŋ keuma opo sel kuunŋa iikanonŋ mororonŋgonŋ kuuro. Kianŋ.

²² Jeikobwaa sumanŋuruta yonŋononŋ balonŋ iikanonŋ rama laligonŋ mutu meria Ruuben iinonŋ manŋaa embia sewanŋa mende memeta Bilha iwaanonŋ kema motoonŋ eri manŋa Israelnoŋ iikawaa buzuya moro. *

* **35:21:** Eder: = lama tuumbaa jaagalenŋ meme miri koriga

* **35:22:** Jen 49.4

*Jeikobwaa merauruta**1 Hist 2.1-2*

²³ Jeikobwaa merauruta 12 ii kokaen: Leawaa merauruta Ruuben ii Jeikobwaa meria mutuya. Iwaa gematanon Simeon, Liwai, Juuda, Aiskar ano Sebulun.

²⁴ Reizelwaa merawoita qagara Joosef ano Benjamin.

²⁵ Bilha Reizelwaa welen embawaa merawoita ii Dan ano Naftali.

²⁶ Zilpa Leawaa welen embawaa merawoita ii Gad ano Aser. Jeikobwaa merauruta kaan̄a ii Mesopotemia (Padan Aram) balonon koloogi. Kian̄.

Aisaknon komuro.

²⁷ * Jeikobnon kema laligon Kiriati Arba (qata mon̄ Hebron) kawaa kosianon Mamre gomanon man̄a Aisakwaanon keuro. Asia Aabraham ano man̄a Aisak yoronon wala balon̄ iikanon waba koloon̄ laligori.

²⁸ Man̄a Aisakwaa laaligo kamban̄a ii yambu 180 kolooro komuro.

²⁹ Eja wan̄a kolooro yambuyanon momogoro goron̄ qen̄ komun̄ ambosakonuruta yon̄oonon toroqero. Merawoita Iisoo (Eesau) ano Jeikob yoronon qamoya ii ron̄ koni. Kian̄.

36*Iisoowaa gbiliuruta**1 Hist 1.34-37*

* 35:27: Jen 13.18

¹ Iisoo qata monj Edom iwaa gbiliuruta yonoo qa arengia ii kokaenj:

² * Iisoononj Keinan emba karoonj ononoti, iyonoo qagia ii kokaenj: Ada ii Hit eja Elon iwaa borataga, Oholibama ii Hiwi eja Zibeombaa meria Ana iwaa borataga.

³ * Basemat ii Ismaelwaa borata Nebaiotwaa naanja.

⁴ Adanonj Iisoo waa meria Elifaz mero Basematnonj iwaa meria Reuel mero.

⁵ Oholibamanonj Jeus, Jalam ano Kora onono. Iisoo waa merauruta kaenj ii Keinan balononj koloogi.

⁶⁻⁷ Jeikob ano Iisoo yoroononj miriwaa oro tuunja tuunja mamaga egitiwaaajonj balonj wabaga laligoriti, iikanonj mende sokono. Eshinagaranonj somata totonj kolooro motonj rama laligowombaaajonj amamaagi. (6) Kawaajonj Iisoononj embauruta, meraborauruta ano kanagesouruta kuuya iwaa mirinonj laligogiti, ii unuano. Ii unuama lama bulmakao tuunja tuunja, donji kameluruta ano esuhina iwoiya kuuya Keinan balononj laligonj mokoloroti, ii menj koga Jeikob mesaonj balonj mononj keno.

⁸ Iisoo qata monj Edom iinonj kaenj ama Seir balonj baanayawo kanonj kema laligogi.

⁹ Iisoononj Seir balonj baanayawo kanonj laligonj Edom kanageso yonoo bemunjalegia koloroti, iwaa gbiliuruta yonoo qa arengia ii kokaenj:

* **36:2:** Jen 26.34 * **36:3:** Jen 28.9

- 10 Iisoowaa merauruta yonoo qagia ii kokaen:
Embia Ada iwaa meria qata Elifaz. Embia
Basemat iwaa meria qata Reuel.
- 11 Elifazwaa merauruta 5 ii
Teman, Omar, Zefo, Gatam ano Kenaz.
- 12 Iisoowaa meria Elifaz iwaa embia se-
wanja mende memeta qata Timna iinon
Elifazwaa meria Amalek mero. Iisoowaa
embia Ada iwaa esa ejauruta ii kian.
- 13 Reuelwaa merauruta 4 ii
Nahat, Zera, Sama ano Miza. Iisoowaa embia
Basematwaa esauruta eja ii kian.
- 14 Iisoowaa embia Oholibama iinon Iisoowaa
merauruta
karoon ononoti, ii qagia Jeus, Jalamano Kora
qagi.
Oholibama ii Zibeombaa meria Ana iwaa
borata kolooro.
- 15 Iisoowaa gbiliuruta tuunja tuunja yonoo eja
pongja
ii kokaen: Iisoowaa meria mutuya Elifaz iwaa
merauruta
eja ponj koloogiti, ii qagia Teman, Omar, Zefo,
Kenaz,
- 16 Kora, Gatam ano Amalek. Elifazwaa gbili-
uruta eja ponj Edom balononj koloogiti, ii kian. Ii
Iisoowaa embia Ada iwaa esaurutaga koloogi.
- 17 Iisoowaa meria Reuel iwaa merauruta eja
ponj koloogiti,
ii qagia kokaen: Nahat, Zera, Sama ano Miza.
Reuelwaa gbiliuruta eja ponj Edom balononj
koloogiti, ii kian. Ii Iisoowaa embia Base-
mat iwaa esaurutaga koloogi.
- 18 Iisoowaa embia Oholibama iwaa merauruta
eja ponj koloogiti,

ii qagia kokaen: Jeus, Jalamano Kora. Eja ponj ii Iisoowaa embia Oholibama, Anawaa borata iwaa merauruta koloogi.

¹⁹ Iisoo (Esau) qata monj Edom iwaa merauruta kianj ano yonoo kanagesourugia ano eja ponjgia ii kianj.

Seir kanagesowaa qa arenja

1 Hist 1.38-42

²⁰ Hoor kanagesowaa eja Seir iwaa merauruta wala Edom balononj laligogiti, iyonoo qagia ii kokaen:

Lotan, Sobal, Zibeon, Ana,

²¹ Dison, Ezer ano Disan. Seirwaa merauruta ii wala Edom balononj Hoor kanageso yonoo eja ponjiaga laligogi Iisoononj kanagenj karo.

²² Lotambaa merawoita woi ii qagara

Hori ano Heman. Lotambaa naanja qata Timna.

²³ Sobalwaa merauruta qagia ii kokaen:

Alwan, Manahat, Ebal, Sefo ano Onam.

²⁴ Zibeon iwaa merawoita woi qagara Aiya ano Ana. Anawaa sunduya ii kokaen: Iiononj manja Zibeombaa dongia balonj qararanjkonjononj galej koma onono nene monjgama negi iikanonj apu jaaya jaaya geriawo mokolooro.

²⁵ Anawaa meraborawoita woi ii meria Dison ano borata Oholibama.

²⁶ Disombaa merauruta qagia ii kokaen:

Hemdan, Esban, Itran ano Keran.

²⁷ Ezerwaa merauruta qagia ii kokaen:

Bilhan, Zaawan ano Akan.

²⁸ Disambaa merawoita woi ii qagara

Uuz ano Aran.

29 Hoor kanagesoya kanagesoya yoŋoo eja ponjurugia yoŋoo qagia ii

Lotan, Sobal, Zibeon, Ana,

30 Dison, Ezer ano Diisan.

Hoor kanagesoya kanagesoya yoŋoo eja ponjurugia ii arenjiaa so Seir balonon kaen laligogi. Kian.

Edom yoŋoonon kin pon aren

1 Hist 1.43-54

31 Israel kanageso yoŋoonon kin pon mon mende galeŋ koma onono walawala kamban kanon kin pon kokaenonon Edom balon kanon galeŋ koma onoma laligogi:

32 Beorwaa meria Bela iinon Edom yoŋoo kin pongia kolooro. Iwaa sitiaa qata Dinhaba.

33 Belanon komuro Bozra gomambaa eja qata Jobab, Zerawaa meria iinon Belawaa duŋanon kin koloon laligoro.

34 Jobabnon komuro Teman balombaa eja qata Husam iinon duŋanon kin koloon laligoro.

35 Husam komuro Hadad, Bedadwaa meria iinon duŋanon kin koloon laligoro. Hadadnon Moab balonon kema Midian eja yoŋowo manja qen unuŋ haamo ano. Iwaa sitiaa qata ii Awit.

36 Hadadnon komuro Masreka gomambaa eja qata Samla iinon duŋanon kin koloon laligoro.

37 Samlanon komuro Saul iinon kitianon kin koloon laligoro. Iwaanon goman miri Rehobot ii Yufreitis apu gowoyaa kosianon ero.

38 Saulnon komuro Baalhanan, Akborwaa meria iinon Saulwaa kitianon kin koloon laligoro.

39 Akborwaa meria Baalhanan komuro Hadarnon kitianon kin koloon laligoro. Iwaa

sitiaa qata ii Pau. Embiaa qata Mehetabel. Ii Matredwaa borata ano Mezahabwaa esiaga laligoro.

⁴⁰ Iisoowaa gbiliuruta yonoo eja pon qa arengia ii isigiaa so ano goman miri balongiaa so kokaen kolooro:

Timna, Alwa, Jetet,

⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon,

⁴² Kenaz, Teman, Mibsar,

⁴³ Magdiel ano Iram. Eja ii Edom kanagesowaa eja ponurugiaga laligogi qagiaa so goman miri balongiaa qagia qagi.

Edom qata mon iisoo iinon wala balon men rama laligon Edom kanagesowaa bemunjaleya kolooro. Kian.

37

Joosef ano daremunuruta

¹ Aisaknon Keinan balonon waba koloon laligoro meria Jeikobnon iikanon toroqen laligoro.

² Jeikobwaa gbiliuruta iyonoo sundugia kokaen:

Joosefnon eja gbaworo yambuya 17 kolooro daremunuruta, manaa embawoita sewangara mende memeta Bilha ano Zilpa yoroo merauruta yonowo lama ano meme (nonin) tuunja tuunja galen koma onoma laligogi. Kaen laligon daremunurutanon sili angiti, iikawaa sunduya bologa bologa ii manja ijoro moma laligoro.

³ Jeikobnon eja wana kolooro meria Joosefnon kolooroti, iikawaajon mananon ii merauruta tosaana kuuya unjuugun uutanon jopagon mun

laligoro. Kamban monnon maleku koriga iima-ainjainawo boria koriga ii men Joosef muro.

⁴ Mananon ii daremunuruta kuuya unjuugun uutanon jopagon mun laligoroti, iwaa daremunurutanon ii iima kanain kazi ama mun iwo ala-alawaa qaaya mon mende amin moma laligogi.

⁵ Gomantiina monnon Joosefnon gaon mon iima iikawaa sunduya ii daremunuruta injoro mogi. Ii mogi uugianon waaro kazi mamaga moma mun laligogi.

⁶ Sunduya ii kokaen jero mogi: “Mobu, nii gaon mon iijenj, ii kokaen:

⁷ Anana gawonon laligon wiit padi boranana somongowombaa tani anjon. Kaen anin noonon wiit padi borana iikanon waama konanano onoonon boran kanon mono noonon boran liligon sigon nanjuya.”

⁸ Kaen injoro moma daremunurutanon Joosef kokaen ijogi: “Gii nonoonon kin ponga koloonaga me? Gii onanon galen koma nonomambaa-jon mojan me?” Joosefnon gaona iima kawaa sunduya injoroti, iikawaajon yonoo uugianon mombo toroqen waaro kazi somata totoon moma mun laligogi.

⁹ Kawaa gematanon gaon mon mombo iima iikawaa sunduya daremunuruta kokaen injoro mogi: “Niinon gaon mon iibe iikanon ween, koin ano senjelao 11 kanon noonon usugogi.”

¹⁰ Sunduya ii mananano daremunuruta injoro mogi mananon temboma kokaen jen muro: “Gii gaon tania kaana ii nomaembaajon iijana? Nii,

nemuŋga ano daremuŋuruga nono mono no-maenanoŋ goonoŋ kaŋ jaasewanŋanoŋ siminŋ kuma namonoŋ usugowonaga?”

11 * Kaenŋ kolooro daremuŋurutanonoŋ uugianoŋ motoqoto moma muŋ laligogito, maŋanoŋ qaa ii uu konoŋanoŋ ano ero romoŋgoŋ laligoro. Kianŋ.

Joosef sewanŋ meŋ wama Iijipt balonoŋ kenŋi.

12 Kambanŋ moŋonoŋ Joosefwaa daremuŋuruta yoŋonoŋ maŋgiaanoŋ lama tuuŋuruta galenŋ koma oŋombombaajoŋ Sekem gomaŋ kosianoŋ kema laligogi.

13 Iikanoŋ laligogi Israelonoŋ Joosef kokaenŋ ijoro: “Merana, goo daremuŋuruganoŋ Sekem kosianoŋ lama tuuŋnana galenŋ koma oŋoma laligojuti, ii mojanŋ. Saanoŋ koi kana wasinŋ gombe yoŋoonoŋ kema.” Kaenŋ ijoro “Saanoŋ kemaŋa,” jero.

14 Jero kokaenŋ ijoro: “Gii mono kema daremuŋuruga ano lama tuunana inŋiima nomaenŋ laligojuti, iikawaa qaa sunduya ii meŋ eleema kaŋ jena momaŋa.” Kaenŋ jero moro Hebron dondoonanoŋga wasinŋ muro kema kema Sekem balonoŋ keuro.

15 Sekem balonoŋ keuma baloŋ korianoŋ kana moŋgama lanŋ kema laligoro eja moŋonoŋ mokoloonŋ iima kokaenŋ qisinŋ muro: “Gii naa iwoiga moŋgama laligojanŋ?”

16 Qisinŋ muro kokaenŋ meleeno: “Nii daremuŋuruna yoŋoojoŋ moŋganjenŋ. Yoŋonoŋ dakanonoŋ liligoŋ lamaurugia galenŋ koma oŋonjuti, ii saanoŋ jena momaŋa.”

* 37:11: Apo 7.9

17 Kaen meleeno kokaen jero: “Yononon mono goman koi mesaon kenji. Dotan gomanon kembombaajon jegi mobe.” Kaen jero moma daremunuruta yonoo kanagianon onjotaan kema Dotan goman kosianon kema mokolon onono.

18 Mokolon onoma kosogianon mende keuroto, sigensigen endu karo daremunanon ii iima ajoroon Joosef qewombaajon angonan angji.

19 Angonan ama iyangiodeen kokaen amin mogi: “Iibu, gaon ii-ii eja iikanon mono endu kaja.

20 Ayo, mono kagi kema qenin komuro qamoya apu ron monon gilinin kemero kokaen jewona: ‘Oro kawalianon mono ii qero komuro.’ Gaonaa honanon nomaen koloowaati, ii mono iikawaa gematanon iibona.”

21 Kaen amin mogi Ruubenon ii moma Joosef borogianonga metogon laaligoya somongomambaajon moma kokaen jero: “Ii mono mende qenin komuwaa.”

22 Toroqen kokaen jero mogi: “Saya mono mende maabu. Balon qararankonkonan apu ron koi nanji, ii saanon iikanon giligi kemewaato, borogianon mono iwaa selianon mende oosirin qewu.” Ruubenon Joosef borogianonga metogon angon koma wama manaanon eleema kembojon moma qaa kaen jero.

23 Kaen jero moma nanji Joosefnon daremunuruta yonoonon kouro. Kouro malekuya koriga iima-ainainawo boria koriga mouma karoti, ii lan horon menjugenjurangi.

24 Ii menjurama kogia qelanjin menj kema apu ronjon giligi kemero. Apu ronj ii apuya qaa gbamenaga nano.

25 Kaen ama nene newombaajon kamaan ragi. Kamaan rama jaagia uugi keno Ismael kanagesowaa komahoro eja tosonian Gilead goman mesaon kamelgia donon donon kuun onoma awanao kagi injigi. Yononon kamel qagianon dane rombo, sele morimoriwaa kelega ano marasin gere tokoya qata mor bala ii angi bosima Iijipt kantrinon kembombaajon kagi.

26 Kaen injiima Juudanon daremunuruta kokaen injijoro: “Anana konana qenin komuro sayaa qaaya kolatin asangowonati een, iikanon mono nomaen ilaan nononaga?”

27 Iinon ananaa konana koloon ananaa sakitinana koloojiwaajon mono boronananon selianon mende oosirin qewonato, saanon kagi kema Ismael eja yononon ii sewanja mewutiwaajon onombona.” Kaen injijoro daremunurutanon ii moma uumotoonjo ama wambelaagi.

28 * Kaen angi Midian balombaa Ismael kanagesowaa komahoro eja yononon kan kouma unjuuguwombaajon angi. Kaen angi kogia Joosef ii apu ronnonga horogi kouro silwa kota 20:non sewanja mewutiwaajon onongi. Onongi Ismael eja yononon ii sewanja menj wama Iijipt kantrinon kengi.

29 Kengi Ruubenon mongenga eleema apu ronjon karo Joosef iikanon mombo mende nano

* 37:28: Apo 7.9

iima wosoya juno wosobiria qendeema malekuya menjurano.

³⁰ Malekuya menjurama kouruta yoŋoonoŋ eleema kaŋ kokaen injoro: “Mera gbaworonon mono daenŋen alin sooja? Yei, mangaa siita! Iikawaa qaaya ananaa qananon uro mono no-maen ambenaga?”

³¹ Kaen injoro meme (nonin) ejia moŋ men qegi komuro Joosefwaanon maleku men meme iikawaa sayanon qendunŋon men boligi.

³² Men bolin malekuya koriga iima-ainainawo boria koriga ii men mirinon kema maŋa qendeema kokaen ijogi: “Nono koi mokoolojoŋ. Ii meraga Joosefwaanonga me qaago, ii saanon iima gosiwa.”

³³ Kaen jegi iima gosin kokaen jero: “Koi ii meranaanon malekuga. Oro kawalia moŋnon mono japaleŋ qero komuro gogoro. Onanon, Joosef ii kitomitoro borombooron kolooro.”

³⁴ Kaen jen amburereŋ ama wosobiria qendeema malekuya menjurama selia namonon men bolin meriaaon kambaŋ koriga jinŋen qama saama laligoro.

³⁵ Kaen laligoro meraborauruta kuuya yoŋonon kaŋ ulunŋolen men mubombaajon anŋito, iinon ii qetama togoŋ uukondunŋadeen moma kokaen jero: “Qaago! Niinon mono jinŋen qama saama laligon komuŋ koomu gomanon meranaanon kememaŋa.” Kaen jen Joosefwaajon saama laligoro.

³⁶ Kaen laligoro kambaŋ kanon Midian balom-baa komahooro eja yoŋonon Joosef wama Iijipt

kantrinoŋ keuma sewaŋa mewutiwaajonŋ anŋi Faarao kimbaa jawiŋa monŋ qata Potifar, kimbaa laaligoyaa sikiriti yonŋoo kawali galenŋgiaga laligoroŋ, iinoŋ ii sewaŋa mero welenŋqeqeya omaya kolooro. Kiaŋ.

38

Juuda ano Taamar

¹ Kambaŋ kanonŋ Juudanoŋ daremunuruta onŋomesaonŋ yagomaŋanoŋ Adulam gomaŋonŋ kemenŋ eja monŋ qata Hira iwo rama laligoro.

² Kanonŋ laligoŋ Juudanoŋ Keinan eja monŋ qata Sua iwaa borata iima embiaga mero motoonŋ eri.

³ Motoonŋ eri embianoŋ koro ama mera menŋ qata Er qaro.

⁴ Kaenŋ qama mombo koro ama mera monŋ menŋ qata Oonan qaro.

⁵ Kawaa baatanoŋ mombo toroqenŋ mera monŋ iwaa qata Sela qaro. Mera ii Kezib gomaŋonŋ laligoŋ kanonŋ mero.

⁶ Kaenŋ laligogi Juudanoŋ meria mutuya Er iwaajonŋ emba monŋ qata Taamar muro embiaga kolooro.

⁷ Embiaga kolooroto, Juudawaa meria mutuya Er iinoŋ Pombaa jaanoŋ kilega meme koloonŋ laligoroti, iikawaajonŋ Poŋnoŋ jeŋ tegonŋ muro komuro.

⁸ Komuro Juudanoŋ meria Oonambaajonŋ kokaenŋ jero: “Gii saanoŋ dagaanoŋ malo menŋ qambota koloojaŋiwaa kana qaaya otaanŋ iwo enŋ dagaajonŋ gbili mekoloowa.”

⁹ Kaenŋ jeroto, Oonanoŋ gbili ii iwaa bunŋa mende koloowaati, kaenŋ moma sili kokaenŋ ama

laligoro: Dataajon gbili mekolooabotiwaaajon iwaa emba maloyawo enj laligoriti, kamban iikanonj kamban so mera mekomekoloowaa sele apuya ii eenj namononj maama laligoro.

¹⁰ Sili kaan ama laligoroti, ii Pombaa jaanon kilegamonj kolooro. Kawaajon Pononj ii kaanagadeen jenj tegonj muro komuro.

¹¹ Komuro Juudanonj enaroya Taamar kokaen ijoro: “Gii mono manjaa miri gomanonj eleema kema maloya laaligo laligona merana Selanon somariinj somata koloongo gii gombaa.” Keeta kokaen romonjon kaen ijoro: Selawaa dawoita komuri iinonj iikawaa so laligonj kaanagadeen komuwabo. Kaen romonjon Taamar ijoro manjaa gomanonj eleema kema kanonj rama laligoro.

¹² Kanonj rama laligoro kamban koriga tegoro Suawaa borata, Juudawaa embia iinonj komuro. Komuro jinjenj qama saama laligoro tegoro Juudanonj gomanj balonj qata Timna kanonj eja tosianonj iyanjaa lamauruta yonoo jugia motogiti, ii injimambaaajonj uro. Adulam gomambaa eja alia Hira iwo motoonj iikanonj uri.

¹³ Uri Taamar buzu qaa kokaen jegi moro: “Moba, goo eja enaroganonj mono lamauruta yonoo jugia motomambaaajonj ama Timna gomanj balononj kenja.”

¹⁴ Kaen jegi moro. Juudawaa meria Selanonj mono somariinj somata kolooro kilenj ii embia koloowaatiwaaajonj mende muro. Kawaajonj Taamarnonj malo laligomambaa malekuya qetegonj wanj kawosesenonj wanj jaaya esuunj turunj aoro. Kaen ama Timna kekembaa kananonj kema taonj

qata Enaim kanonj keuma kiropo nagu kosianon raro.

¹⁵ Raro Juudanonj kanj iima jaasewanja esurotiwaajonj ii mende iima kotonj ii kana somata embaga kaenj romongoro.

¹⁶ Enaroyaga raroti, ii mende moma kotorotiwaajonj ama kana goraayanonj iwaanonj kema kokaenj ijoro: “Saanonj kana niinonj giwo ewota.”

Kaenj ijoro moma kokaenj qisiro: “Niwo ewagatiwaa tawaya mono naa iwoiga nomba?”

¹⁷ Kaenj qisiro kokaenj ijoro: “Nii neenaa tuunnonja meme meria gbaworoya monj ambe goononj kawaa.” Kaenj ijoro kokaenj qisiro:

“Ii wala mende kanj kouro qaagaa honja koloowaatiwaa iwoi monj ii nomba me qaago?”

¹⁸ Kaenj qisiro kokaenj jero: “Noo qaanaa honja koloowaatiwaa iwoi monj ii mono naa iwoiga gombenaga?”

Kaenj jero kokaenj meleeno: “Mungenj aasoganonj qaga mokotaankejani, ii ano iikawaa kasa wota ano gbaruga boroganonj menj nanjani, mono ii nomba.” Kaenj meleeno iwoi ii munj iwo ero koro ano.

¹⁹ Iwo enj waama mirianonj kema wanj kawosesenja luluuma qetegonj malo laligomambaa malekuya ii mombo mouma laligoro.

²⁰ Kaenj laligoro Juudanonj kamban monjon Adulam gomambaa eja alia Hira wasinj kokaenj ijoro: “Gii mono meme (noninj) meria gbaworoya menj kema emba ii muna noo qaanaa honja koloowaatiwaa iwoi ii meleema gono menj kawa.” Gawonj kaenj mewaatiwaajonj Hira wasiro kenoto, Hiranonj emba ii mende mokolooro.

²¹ Mende mokoloon Enaim eja tosaanja kokaen qisin onjoma jero: “Siimolonj jigowaa kana somata embanonj Enaim kokaamba kana goraayanonj raroti, ii dakanonj?”

Kaen jero kokaen meleema ijogi: “Emba kaanja monj ii kokanonj mende laligoro.”

²² Kaen jegi Hiranonj eenj eleema Juudawaanonj kanj ijoro: “Niinonj kema emba ii mende iibe. Gomanj iikawaa toya yonononj kaanagadeenj qaa kokaen jegi mobe: ‘Siimolonj jigowaa kana somata embia monj ii kokanonj mende laligoro.’ ”

²³ Kaen ijoro Juudanonj kokaen jero: “Oo alana, mesaowa! Iinonj iwoi ii saanonj menj laligowaa. Iwoi monj amboraga, mono jomoma noronji gamunonj turunj norombabo. Niinonj meme meria gbaworoya koi ii saanonj ambe kenoto, giinonj emba ii mende mokoloona.”

²⁴ Kaen jero koinj karoombaa so tegoro tosianonj Juuda buzu qaa kokaen ijogi moro: “Goo enaroga Taamarnonj mono serowilinj ama koro ama laligoja.”

Kaen ijogi Juudanonj ii moma Mooseswaa kana qaawaa so jenjkooto kokaen ano: “Ii mono wama ororaanjen gerenonj giligi kemenj jewaa.”

²⁵ Ii wama ororaanjen kenjen enaroyanonjen Juudawaajonjen qaa kokaen ano keno: “Oo enarona, iwoi kokawaa toyanonjen mono nono koro ama laligojenjen. Kawaaajonjen munjen aaso koi, iikawaa kasa wota ano gbaru koi mono iima gosinjen toya mokoloowa.”

²⁶ Qaa kaen ano keno moma anjaa iwoiya ii iima gosinjen kokaen jero: “Iinonjen qaa ii onja jeja. Niinonjen ii merana Selawaa embia koloowaatiwaaajonjen

mende mube. Kawaajon iinon mono nii nuugun emba dindina koloon qaa ii jeja.” Kaen jen emba iikawo mombo mende ero.

²⁷ Kanagen merabora memambaa kambananon kan kuuro mera gesoyaa uutanon sunesune eja meria woi rari.

²⁸ Rari mera memambajaanono ano mononon boria suluro kamaaro. Kamaaro koipu embanon ii iima moma kasa oso popolan menj borianon somononon kokaen jero: “Iinon wala asugija.”

²⁹ Kaen jeroto, mera kanon boria mombo hororo uro alianon wala asugiro. Iinon asugiro koipu embanon kokaen jero: “Oo mono iikaana ama kanaga menjurama asugijan.” Kaen jero qata Perez qagi. (Perez = Kania menjuranja.)

³⁰ Kawaa gematanon aliaa borianon beweso kasa oso popolan eroti, iinon asugiro qata Zera qagi. (Zera = oso popolan) Kian.

39

Joosef ano Potifarwaa embia

¹ Kamban batuya kanon Ismael kanagesowaa komahoro eja yononon Joosef wama Iijipt kantrinon keuma sewana mewutiwaajon angi. Angi Iijipt eja mon qata Potifar, Faarao kimbaa jawina mon ano laaligoyaa sikiriti yonoo kawali galengiaga laligoroti, iinon ii sewana mero welenqeqeya omayo kolooro.

² * Kaen ama laligoro Ponnon Joosefwo nano iwoi kuuya ama men laligoroti, iikanon toomorian mokolooro. Inon toya Iijipt eja iwaa mirinon laligoro.

³ Kaen laligoro Ponnon Joosefwo nama kondoon muro iwoi kuuya borianon men laligoroti, iikanon toomorianawo kolooro. Kaen kolooro toyanon ii iiro.

⁴ Toyanon ii iiro awaa sokono iwaa jaanon iima-ain mokolooro ijoro anaa laaligoyaa galen kolooro. Potifarnon Joosef kuun muro miriaa iwoi kuuya galen kono esuhina bunaya kuuya iwaa boronon ano kalan koma laligoro.

⁵ Miriaa iwoiya ano esuhina bunaya ii kuuya Joosefnon galen kombaatiwaajon borianon ano laligoroti, Ponnon kaman iikanonadeen kanain Iijipt eja iwaanon miri iwoiya ii Joosefwaajon ama kotuegon laligoro. Potifarwaa mirianon ano gawononon ilawoilaya kuuya eroti, ii kotumotue qaganon ero.

⁶ Kaen ero Potifarnon ilawoilaya en muroti, ii kuuya Joosefwaaborianon andaboron nama ano ii me woi iikawaa majakakaya mon mende moro. Inon nene nemambaajon kaangadeen motoqoto mende moma siiseweweya qaa laligoro. Joosefwaaselia onjonbonjon somariiro kaitanianon iima-ainainawo ero laligoro.

⁷ Kaen laligoro kaman tosia tegoro Potifarwaa embianon Joosef iima iimanaana moma kokaen ijoro: “Gii mono kana niwo ewo.”

⁸ Kaen ijoroto, inon ii togon toyaa embia kokaen ijoro: “Qaago! Moba, tona ano miri-

* 39:2: Apo 7.9

anon ilawoila ejiwaa majakakaya mende mo-makejato, esuhina bunjaya kuuya ii mono niinon galeŋ koma laligomambaajon noo boronanon andabororota eja.

⁹ Kaen ero miri kokawaa uutanon ii ano nii noroo ku-usunaranon mono ororon eja. Gi-inon iwaa embia koloojaniwaaajon gii angon koma nonoto, iwoi tosia mon ii noojon mende angon kono. Kawaaajon nii nomaembaajon ama nanamemeŋ bologa totoon kaanŋa ii ama iikanon Anutu qotogon singisonŋo ambenaga? Awawi totoon”

¹⁰ Kaen ijoro moma gaa kaanŋa ii weemboria so Joosef ijon laligoroto, iinon kilen ii qotogon kema iwaa dun eenon kema iwo ewotiwaajon mende wambelaaro. Kaen iwo motoon laligowotiwaajon kaanagadeen togoro.

¹¹ Kaen togon laligoro weemboria monon miriwaa welenqequeuruta yonoononŋa monon miri uutanon mende laligoro Joosefnon gawonŋa jejeta memambaajon miri uutanon uro.

¹² Uro emba iikanon Joosefwaa malekuyanon qelanjin men kokaen ijoro: “Gii mono kana niwo ewo.” Kaen ijoroto, Joosefnon malekuya ii iwaa borianon mesaon olon koma qiqigon kema sombenon seleenŋen kamaaro.

¹³ Malekuya iwaa borianon mesaon olon koma sombenon kamaaroti, emba iikanon ii iiro.

¹⁴ Ii iima miriwaa welenqequeuruta onoono kagi ii kokaen injoro: “Mobu, lonanon Hibruu eja ii wama mirinananon karoti, iinon mono gonŋiso

gongegee ama nonoma laligoja. Iinonj niwo ewonj noononj koujato, niinonj qama gigilaajen.

¹⁵ Qama gigilaawe moma malekuya noo wosonanonj mesaonj oloj koma qiqigonj kema seleenjenj kemeja.”

¹⁶ Kaenj injonj Joosefwaanonj maleku kosianonj ano ero Joosefwaa toyanonj eleema kawaatiwaaonj mamboma raro karo.

¹⁷ Karo sundu ii kaanagadeenj ijoro: “Hibruu welenqege eja ii wana ananaa mirinonj karoti, iinonj mono niwo gonaaḅgole amambaaonj noononj koujaa.

¹⁸ Koujaato, niinonj qa gigilaawe malekuya noo wosonanonj mesaonj oloj koma qiqigonj kema seleenjenj kemejaa.”

¹⁹ Kaenj ijoro Joosefwaa toya ii embianonj sundu kaenj jero moro kokaenj ijoro: “Goo welenqeqeganonj mono kaenj ama nonja.” Kaenj ijoro iriḅa soono uuta gere jero.

²⁰ Uuta gere jero jenj kotoro Joosef menj Faarao kimbaa kapuare mirinonj eja galenj koma onjoma laligogiti, mono kapuare miri iikanonj oonji kemenj enj laligoro.

²¹ * Joosefnonj kapuare miri iikanonj laligoroto, Pononj Joosefwo nama kotuegonj kiankoomu munj laligoro kapuare miriwaa galenj wanjonj ii iima iwaajonj iima-ainjainj moro.

²² Iima-ainjainj morotiwaaajonj eja kuuya kapuare mirinonj ragiti, ii Joosefnonj galenj koma onjombaatiwaaajonj iwaa borononj onjono. Iwoi

* **39:21:** Apo 7.9

kuuya kanonj ama menj laligogiti, ii Joosefnon jenj kotonj onjonotiwaa so otaanj ama menj laligogi.

²³ Ponjonj Joosefwo nama kotuegonj munj kondooro iwoi kuuya ama menj laligoroti, ii toomorianawo asuginj ero. Kawaaonj kapuare miriwaa galej wajanonj Joosef iwoi kuuya nomaenj galej koma jenj kotonj onjoma laligoroti, iikawaa majakakaya monj mende totoonj moma laligoro. Kianj.

40

Joosefnonj eja woi yoroo gaongaraa kania jero.

¹ Kambanj tosia tegoro Iijiptwaa kinj ponjaa wain apu qambiawaa galeja ano bered onjoombaa galeja yorononj somatagara Iijiptwaa kinj qotogonj kana songiri.

² Kaenj ani Faarao kinjonj jawina woi, wain oo qambiawaa galeja wana ano bered onjoombaa galeja wana iyoroonj irina soono.

³ Irina soono jenj kotooro uruama kimbaa laaligoyaa sikiriti yonoo kawali galengiaa kapuare mirinonj iwaa borianonj oroongi kemeri. Joosefnonj kapuare miri iikanonjadeenj laligoro.

⁴ Sikiriti yonoo kawali galengianonj Joosef jenj kotonj muro ii welenj qenj oroma laligoro. Kaenj laligoro kambanj tosaanj toroqenj kapuare mirinonj enj waama laligogi.

⁵ Kaenj enj waama laligogi Iijipt kimbaa wain apu qambiawaa galeja ano bered onjoombaa galeja yorononj gomantiinaj motoonjgo iikanonjadeenj gaongara iyanj iyanj iiri. Gaongaraa kania ii anj anj.

⁶ Ii iiri Joosefnon umugawodeen yoroonon uma iriirro uukamakamaa ama bosoleen rari.

⁷ Kaen rari Faarao kimbaa jawinwoita iyoronon Joosefwaa somatayaa kapuare mirinon iwo mooton rariti, ii kokaen qisin orono: “Oro kete no-maembaajon jaasewangara wosobiri jaajaa uun rajao?”

⁸ Qisin orono kokaen meleema ijori: “Noro gaonara ana ana iijotato, iikawaa kanagara ii moronon jero moboraga?” Kaen ijori Joosefnon kokaen jero: “Anutunon mono gaon kanagia jejetaa Toya koloojato, saanon kilen gaongara nijori momana.”

⁹ Kaen jero wain apu qambiwaaga galen wananon gaonga iiroti, iikawaa sunduya ii Joosef kokaen qero moro: “Nii gaonaa uutanon wain apu gere mon ii noo wosonanon nano iijen.

¹⁰ Wain apu gerewaa boria karon nangi kanain sota juma kouma kuuji, kamban iikanonadeen juraya kouma tuno kanjena kanjena asugin momogogi honaa kota osajuya.

¹¹ Osaagi nii Faarao kimbaa qambia boronanon men nama honaa kota men mejejaawe apuya Faarao kimbaa qambinon kemero kimbaa borianon anjena.”

¹² Kaen qero moma Joosefnon kokaen ijoro: “Gaongaa kania ii kokaen: Gere boria karon ii mono weemboria karoombaa sareya kolooja.

¹³ Weemboria karon tegoro Faarao kinon goo wanga metaama isama goma mombo gawonganon goombaa. Gii wala iwaanon wain apu qambiwaaga galenaga laligon qambi Faarao

kimbaa borianon ama laligonati, iikawaa so mono mombo ama laligowaga.

¹⁴ Kaen laligowagato, siiseweweya qaa laligowagati, kambañ iikanon mono nii romonon kiankoomu noma sunduna Faarao kin ijona moba. Kaen ama ilaan nona kapuare miri koi mesaon kamaabenaga.

¹⁵ Moba, nii Hibruu kanagesowaa balononga esunmumu qaganon yongoro nuangi kan kokaamba kaanagadeen iwoi bologa mon kapuare miri koikawaa dutanon noonqitiwaa so ii mende ambe.”

¹⁶ Joosefnon kaen jero moro bered oonoombaa galen wananon aliaa gaonaa kania awaa jen asariroti, ii iima kokaen jero moro: “Niinon kaanagadeen gaon iibe iikanon bered konde karoon noo wananon qindiin kajeña.

¹⁷ Niinon kawe konde qaganon eu raji, iikanon bered iwoi naangiawo kania kania Faarao kimbaajon ejato, koonja koonja yononon kouma konde qindiin kajeñati, iikanonadeen ii nedaborojuya.”

¹⁸ Kaen jero moma Joosefnon kokaen meleema ijoro: “Gaonгаа kania ii kokaen: Konde karoon ii weemboria karoombaa sareyaga.

¹⁹ Weemboria karoon tegoro Faarao kinjon jen kotoro wasanon guun qetoon goma wanga ano qamoga metaama gere talonawonon mondongi koonja koonja yononon kouma busuga nedaborowuya.”

²⁰ Kaen meleema jero weemboria karoon tegoro Faarao kimbaa kolokoloo kambañanon kan kuuro jawinuruta kuuya ii nene lomban on onoono. Ii on onooma wain apu qambiwaa galen

wana ano bered ooŋoombaa galen wana iyoroo wanğara ii jawinuruta yoŋoo jaanon metaano.

²¹ Wain apu qambiwaawaa galenanon wala gawoŋa men laligoroti, ii toroqen mewaatiwaajon kuun muro mombo toroqen qambi ii Faarao kimbaa borianon ama laligoro.

²² Kaen laligoroto, kiŋnon bered ooŋoombaa galen wanaa qaaya jen tegoro Joosefnon gaongaraa kania jero moritiwaa so ii wasanon uun qetoon wana ano qamoya ii metaama mondongi nano.

²³ Iikawaa gematanon wain apu qambiwaawaa galen wana iinon Joosef mende romonjon muroto, ii duduun qemasologen laligoro. Kiaŋ.

41

Kiŋnon gaon iiro Joosefnon kanagara jen asariro.

¹ Yambu woi tegoro Faarao kiŋnon gaon mon kokaen iiro: Iinon Nail apu gowoyaa goraayanon nano

² bulmakao donja 7 awaa soroya kele busugiawo ii apu gowoya iikanonja kouma bowololoo batugianon nama temban kegban negi.

³ Iyonoo gemagianon bulmakao tosaanja 7 sii gbaranjiagadeen kaitanigia kaapironja ii apu gowoya iikanonja kouma bulmakao mutuya iyonoo kosogianon kema apu gowoyaa goraayanon nanji.

⁴ Bulmakao kaapironja sii gbaranjiagadeen iyononon bulmakao donja awaa soroya kele busugiawo 7 ii gogon onongi. Faarao kiŋnon gaon ii iima iikanondeen uuta tooro moma waaro.

⁵ Waama gaonjaajon mombo moma kemen kema en gaon mon kokaen iiro: Wiit dumun kota gowoya motoongowaa batuyanon hona kota somasomata kangengiawo ⁷ awaa toton ii tongbama giliro kamaan nangi.

⁶ Iyonoo gemagianon hona kangengiawo ⁷ ii mombo tongbama giliro kamaan nangi balon qararanjonkonna haamo gerianon onjoro soolin gipeya (auta) koloogi.

⁷ Hona boloboolo kangengiawo yononon hona kangengiawo kogia somasomata kuukuuya ii gogon onongi. Faarao kinjon iikanondeen uuta tooro moma poran ama waama moro hona qaagoto, ii gaonga kolooro.

⁸ * Goman asariro Faarao kinjon gaonjaajon motoqoto moma Iijipt kantriwaa tiriqoonjon ano momakoto eja kuuya horon onono iwaa jaasewanonon kougi. Kougi gaon iirotiwaa sunduya ii jero mogito, kuuya yononon gaonaa kanagara ii Faarao kimbaajon jen asariwombaaajon ama-maagi.

⁹ Amamaagi wain apu qambiwaa galen wananon nama Faarao kin kokaen ijoro: “Oo kin, nii kana songiweti, iikawaa qaayanon keteda koi uunanon kouro romonjojen.

¹⁰ Kamban monjon Faarao kinjon jawinwoita noroojon ama irina sono noma laaligoyaa sikir-iti yonoo kawali galenaa kapuare mirinon noono rabe. Nii ano bered onjoombaa galen wana ii niwo iyanaa kapuare mirianon noroono rari.

* **41:8:** Dan 2.2

11 “Iikanonj rama laligonj norononj gomantiinja motoonjo iikanonjadeen gaonjara anja anja iiri. Gaonaraa kania ii iyanja iyanja.

12 Gaonara iiri Hibruu eja gbaworo monjonj iikanonj norowo laligoro. Iinonj sikiriti yonoo kawali galenaa welenqeqeya laligoro noro gaonara ii ijori. Iinonj gaonaraa kanagara ii iyanja iyanja jenj asarinj norono.

13 Kanagara jero moritiwaa so honja mono tororo kokaenj asugiro: Niinonj gawona wala menj laligoweti, Faarao kinjonj nii gawonj iikanonj mombo noonoto, alana bered oonoombaa galenaa qaaya jenj tegoro wasanonj idonj qetoonj wanja ano qamoya ii metaama mondonji nano.”

14 Kaen jero Faarao kinjonj moma Joosefnonj jaasewananonj koubaatiwaajonj jenj kotonj tosaanja wasinj onono kema kapuare miriwaa dutanonja uulanawo wama kagi. Kagi jero wanj juya motogi opoqiisi malekuya utegonj Faarao kimbaa jaasewananonj kouro.

15 Kouro Faarao kinjonj Joosef kokaenj ijoro: “Niinonj gaonj monj iibe kuuyanonj iikawaa kania jewombaajonj amamaajuto, monjonj goo kanaga kokaenj nijoro mojenj: ‘Monjonj gaonja gijoro moma giinonj iikawaa kania saanonj jenj asarinkejan.’”

16 Kaen jero Joosefnonj Faarao kinj kokaenj meleema muro: “Oo Faarao kinj, niinonj qaagoto, Anutunonj mono gaonjaa kania jenj asarinj qaa awaa gono uuganonj qeangowaa.”

17 Kaenj meleema muro Faarao kinjonj kokaenj jero: “Nii gaonj iijenji, iikawaa uutanonj neeno Nail

apu gowoyaa goraayanon nanjen.

¹⁸ Kanon nambe bulmakao donja 7 awaa soroya busugia omakelegagiawo ii apu gowoya iikanonja kouma bowololoo batugianon nama tembanj kegbanj nejuya.

¹⁹ Iyonoo gemagianon bulmakao tosaanja 7 sii gbaranjiagadeen kaitanigia kaapironja totoon ii apu gowoya iikanonja koujuya. Niinon bulmakao bologa totoon kaanja ii kambanj mononon Iijipt balon kuuya kokanon mende injiibe.

²⁰ Bulmakao sii gbaranjiagadeen kaitanigia kaapironja iyononon bulmakao donja busugia omakelegagiawo 7 wala koujuti, ii gogon ononju.

²¹ “Ii gogon ononjuto, ii kilen kaitanigianon gogon ononjutiwaa so utequte mende kolooro injijento, wala kaitanigianon kaapironja totoon kouma nanjuyati, iyononon kaanjadeen toroqen nanjuya. Nii gaon kaen iima uuna tooro poranj ama waajenja.

²² Waama mombo en gaon monj kokaen iijenja: Wiit dumun kota gowoya motoongowaa batuyanon honja kota somasomata kanjenjiawo 7 awaa totoon ii tongbama giliro kamaan nanjuya.

²³ “Iyonoo gemagianon honja kanjenjiawo tosaanja 7 ii unjuta juma kouma tongbama giliro kamaan nanji namo qararanjonkonjaa haamo gerianon ii onooro soolin melaada ano gipeya (auta) koloojuya.

²⁴ Honja boloboolo gipeya kanjenjiawo ii honja kanjenjiawo awaa soroya ii gogon ononjuya. Niinon gaon woi ii iima tiriqoonjon ejauruna

injijojento, kuuya yonononj iikawaa kanagara jen asarinj nombombaa amamaaju.”

²⁵ Faarao kinjonj kaenj jero Joosefnonj qaa kokaenj ijoro: “Oo Faarao kinj, goononj gaonjwoi iikawaa kanagara ii motoonjgo koloojao. Anutunonj iwoi kanagenj amambaajonj moji, iinonj ii Faarao kinj gii gisaanja.

²⁶ Bulmakao donj 7 awaa soroya ii yambu 7:baa sareya kolooju. Wiit dumunj kota honj kanjenjiawo awaa totonj 7 ii kaanagadeenj yambu 7:baa sareyaga. Kanagara ii ororonj ano motoonjgo koloojao.

²⁷ “Bulmakao sii gbaranjiagadeenj kaitanigia kaapironja 7 kanagenj koujuti, ii yambu 7:baa sareyaga kolooju. Wiit dumunj kota honj kanjenjiawo 7 balonj qararanjonkonjoo haamo gerianonj onjoro soolinj gipeya (auta) koloojuti, ii bodi laaligowaa yambu 7 iikawaa sareyaga kolooju.

²⁸ Anutunonj iwoi kanagenj amambaajonj moji, iinonj ii gi gisaama qendeenja. Faarao kimbaajonj qaa keteda koi kaenj jejenj, ii mono iikawaajonj ama jejenj.

²⁹ Oo kinj, yambu 7:baa so nene morianj somata qatawo asuginj Iijipt balonj kuuya sokoma ewaa.

³⁰ “Ii ewaato, yambu 7 iikawaa gemagianonj bodiwaa yambu 7 koloonj tiwitiwilaa somata kondooro Iijipt kantrionj boliwaa. Iikanonj asugiro nene morianj wala Iijipt balononj eroti, ii balonj so yonononj duduudaborowuya.

³¹ Bodi ii kotakota totonj ewaatiwaaajonj ama gonj so ejemba yonononj nene moriambaa yam-

buya 7 wala Iijipt balonon eroti, iikawaa qaaya ii mombo mende romonon laligowuya.

³² Anutunon gaon kania motoonon ii ambeno woi gono iijani, ii kania kokaembaajon: Anutunon qaa ii mono somonon jen kotiin anota raja. Ii jen kotiin anoti, kawaajon iikanon mono uulanawo asugiwaa.

³³ “Kawaajon Faarao kin gii saanon momakooto eja mon qaa tororo gosinkeji, ii meweenon kuuna Iijipt kantri koi galen koma laligowaa.

³⁴ Kaanideen kia wana wana kuun onona goman sokoma galengiaga laligowu. Yononon nene moriambaa yambuya 7 iikaanaa uugianon nene hongiawo Iijipt balonon asugiwuti, iikawaajon jero mendeengi bakagia 5 koloogi yonoononga motoonon motoonon men gawmambaa kowinon men kululuun laligowu.

³⁵ “Yononon nama mono jenkooto angi yambu awaa 7 koloowuti, iikaanaa uugianon nene hongia korebore men kululuun gosin laligowu. Kaen ama wiit dumun kota ii Faarao kimbaa kowi miria miria kanon men kululuun laligowu. Ii taon so gawmambaa kowi miria miria kanon men kululuun galen koma laligogi kanagembaa nenyaga ewaa.

³⁶ Nene kaen men kululuun laligowuti, ii mono gawmambaa kowi miri so galen kongi mawosusunon ero kanagen bodiwaa yambu 7 Iijipt balon so koloowaati, kamban iikanon ii saanon men mendeema nen laligowuya. Kaen angi kantriwaa kanatuuru nononon bodi

iikawaa kamban̄anon̄ nenewaa mende komun̄ gororon̄gowon̄a.” Kian̄.

Faarao kin̄non̄ Joosef Iijiptwaa eja pon̄a kuuro.

³⁷ Joosefn̄on̄ qaa kaen̄ jero Faarao kin̄ ano jawin̄uruta kuuya yon̄onon̄ aren̄ iikawaajon̄ mogi sokono ain̄a mogi.

³⁸ Kaen̄ mogi Faarao kin̄non̄ jawin̄uruta kokaen̄ injīoro: “Eja kokawaa uutan̄on̄ ben̄ yon̄oo un̄ayan̄on̄ nano laligoji, nono ii kaan̄a eja mon̄ saanon̄ mende mokoloowon̄a.”

³⁹ Kaen̄ injīoro mogi Joosef kokaen̄ īoro: “Anu-tun̄on̄ qaa aren̄ kuuya koi gisaan̄ji, iikawaajon̄ gii kaan̄a momakooto eja qaa tororo gosin̄agati, ii mon̄ mende laligoja.

⁴⁰ * Kawaajon̄ gii mono naa jin̄karon̄ miri-naa galen̄a wan̄a koloon̄ laligowa. Giin̄on̄ noo kanagesouruna kuuya jen̄ koton̄ on̄ona yon̄onon̄ mono goon̄on̄ qaa ten̄ koma qaagaa baatan̄on̄ laligowu. Niin̄on̄ jin̄karon̄ dun̄ raran̄on̄ ramake-jen̄i, iikayadeen̄ romon̄gon̄ kawaajon̄ ama gii guugun̄ somataga koloon̄ laligoman̄a.”

⁴¹ Kaen̄ ījon̄ torogon̄ kokaen̄ īoro: “Moba, niin̄on̄ gii Iijipt kan̄tri kuuya kokawaa eja pon̄gia laligowagatiwaaajon̄ kuun̄ gon̄jen̄.”

⁴² * Kaen̄ ījon̄ boro susuyaa jen̄jen̄ kan̄on̄ aaso mun̄gen̄ kaan̄a qata mokotaan̄ laligoroti, ii qete-gon̄ Joosefwaa boro susuyan̄on̄ mouro. Opoqiisi maleku iima-ain̄ain̄awo opo taan̄anon̄ memeta ii mouma mun̄ soron̄ goul̄non̄ memeta mon̄ ii men̄ Joosefwaa aroyanon̄ kono kemero.

* **41:40:** Apo 7.10 * **41:42:** Dan 5.29

⁴³ Kaen ama hoos kare qabo soroya anaa kareyaa qerewenja ii iwaajon jen tegoro iikanon uro hoosnon horogi kema kan laligoro. Kaen kema laligoro kimbaa sikiriti manjaqege eja monnon wala qele kema goda qen mubombaa-jon kokaen qaro qagi laligoro: “Geja! Mono kesaambu!” Kaen ama mun Iijipt kantri kuuyaa eja ponga kuun muro.

⁴⁴ Faarao kinnon Joosef kokaen ijoro: “Ninon Faarao kin koloojento, Iijipt kantri kuuya kokaamba monnon mon mono goo jega qotogon boria me kania mende metaambaa.”

⁴⁵ Kaen ijon Joosefwaa qata gbilia (Iijipt qaanon) Zafenat-Panea qaro. Kaen qama Heliopolis taombaa jigo gawon galen qata Potifera iwaa borata Asenat ii embiaga koloowaatiwaajon muro. Kaen kantriwaa eja ponga koloon Iijipt kantri iimambaajon kema liligoro.

⁴⁶ Joosefnon yambuya 30 kolooro kanon Faarao Iijiptwaa kin iwaa jinaron gawon kanain mero. Ii men Faarao kimbaa sitia mesaon Iijipt uutanon sokoma liligon laligoro.

⁴⁷ Nene moriambaa yambuya 7 iikawaa kambananon balongianon nene honombonon qaa asugin onono.

⁴⁸ Nene moriambaa yambuya 7 kan kuugiti, iikawaa kambananon Joosefnon jen kotoro nene kania kania Iijipt balonon asugiti, ii men kululuun taongia so kema gawmambaajon angi. Namo koria taon so liligon rama kenigiti, iikanon nene honon asugigi ii men taongia so kema qenjaaro kowi mirigianon angi.

49 Joosefnon jen kotooro wiit padia ano dumun kota tosia ii qenjaaro kowi mirigianon hononja qaa men kululuun анги. Ii sakasin kowe goraayanon ejiwaa so uma nano. Nene morian kelemalelen asugin toroqen erotiwaajon nene tarugia ii toroqen weenjon bimbimgogi bimooro amamaan mesaogi.

50 Bodi kambananon mende kan kuuro walawala kanon embia Asenatnon Joosefwaa merawoita woi orono. Asenat ii Heliopolis taombaa jigo gawon galen qata Potifera iwaa borataga.

51 Meria mutuya kolooro Joosefnon qaa kokaen jero: “Anutunon ilaan nono kakasililin majakakana kuuya ano amanaa gomambaa iwoiya kuuya ii duduun laligojeni, iikawaajon.” Kaen jen meriaa qata Manase (Duduujen.) qaro.

52 Meria kanagenja kolooro Joosefnon qaa kokaen jero: “Nii siimbobolonaa balanon laligowe Anutunon koloonseisei nonji, iikawaajon.” Kaen jen qata Efraim qaro. (Efraim = Koloonseisei nonja.)

53 Nene morian somataa yambuya 7 Iijipt balon sokoma kan kuugiti, ii en kougi tegoro.

54 * Yambu 7 ii tegoro Joosefnon qaa jerotiwaa so bodiwaa yambuya 7 ii kanain kan kuugi. Bodi ii balon tosia kuuya sokoma koloon eroto, Iijipt balanon nene ii goman so kowigianon ero.

55 * Iijipt kanageso korebore yononon kanain bodi moma Faarao kimbaa qama nene onombaatiwaajon welenji. Welenji

* 41:54: Apo 7.11 * 41:55: Jon 2.5

moma Faarao kinjon ii kuuya kokaen injjoro: “Onjo mono Joosefwaanonj kenji iwoi ii me ii ambutiwaa jenj kotonj onjombaati, ii mono tenj koma otaanj amakebu.”

⁵⁶ Bodinonj kantri kuuya sokoma enj Iijiptwaa gomaŋa gomaŋa kuuya kanonj toroqenj mamaga bimooro. Kaenj kolooro Joosefnonj jenj kotooro qenjaaro kowi miria miria iyonjoo nagugia horonj nene ii Iijipt yonjononj sewanja mewutiwaajonj anji.

⁵⁷ Bodi ii balonj kuuya sokoma bimoonj eroti-waajonj ejembanonj gomaŋ so kanonja Iijipt kanj Joosefwaanonj kouma nene sewanja menj laligogi. Kianj.

42

Joosefwaa dauruta Iijipt balononj kenji.

¹ Iijipt kanonj nene eroti, qaa ii Keinan balonj kanonj jegi tuno Jeikobnonj moma merauruta kokaen injjoro: “Onjo mono naambaajonj silemale ama kuru jaa aima laligoju?”

² * Iijipt kanonj wiit dumunj kota eji, niinonj qaa kaenj mobe. Anana mende komunj laaligo toroqenj laligowombaa onjo mono waama Iijipt kemenj kanonj nene tosia sewanja menj kagi nenj laligowonja.”

³ Kaenj injjoro moma Joosefwaa dauruta 10 ii mirigia mesaonj nene sewanja mewombaaajonj Iijipt balononj kembombaa anji.

⁴ Manja Jeikobnonj Joosefwaa koga Benjamim-baa qaganonj tiwitiwilaa monj ubabotiwaajonj

* 42:2: Apo 7.12

toroko moro. Kawaajonj ii dauruta yonowo mende wasinj muro kenji.

⁵ Keinan balononj bodi ii kaanjadeen erotiwaajonj Israelwaa merauruta yonononj Keinan eja tosianonj kenjiti, iyonoo batugianonj wiit dumunj kota sewanja mewombaajonj motoonj kenji.

⁶ Kenjito, Joosefnonj Iijipt kantriwaa eja pongia rama laligoro. Iinonj wiit dumunj kota ii kanagesoya kuuya yonononj sewanja mewutiwaajonj ano iwaanonj kouma laligogi. Kawaajonj dauruta kagiti, iyonononj kouma iikanonjadeen iwaa batanonj siminj kuma namononj usugogi.

⁷ Kaenj usugogi Joosefnonj dauruta injiima moma kotonj ononoto, iyanjaa kania kolatinj onoma waba eja tani ama onoma horonj ureenj onoma qaa geriawo jenj kokaenj qisinj onono: “Ono mono dakaya naambaajonja kajuya?” Qisinj onono kokaenj meleengi: “Nono Keinan balononga nene sewanja mewombaajonj kajonj.”

⁸ Kaenj meleengi Joosefnonj dauruta injiima moma kotonj ononoto, yonononj ii mende moma kotonj mugj.

⁹ * Mende moma kotonj mugj Joosefnonj eenjanonj gaonja yonoojonj iiroti, ii momoyanonj kouro romonjonj sonj jaa susugia motonj kokaenj injijoro: “Yei, manjaa siita! Ono kike kakasililinj ejaga kolooju. Nono kantrinana dakanonj baagenj looloria ero aworo (defence) ama manja qewombaajonj bimoojonj, onononj ii iima gosinj mobombaajonj koi kajuya!”

* 42:9: Jen 37.5-10

10 Kaen injjoro kokaen meleengi: “Oo eja ponjana, kaen qaago. Welenqequeuruga nono nene sewana mewombaajon kajona.

11 Nono kore eja motoongowaa merauruta koloojon. Nono eja dindiņa laligon qolomolon mende jenkejon. Goo welenqequeuruga nononon balon iimagoosiwaa manjaqeqe ejaga mende koloojon.”

12 Kaen meleengi totoronkota “Qaago toton!” qama kokaen toroqero: “Nono kantrinana dakanon baagen aworo (defence) ama manja qewombaa bimoojon, onjo ii iima gosin mobombaajon koi kajuya!”

13 Ii moma kokaen meleengi: “Welenqequeuruga nono Keinan balombaa eja motoongowaa meraurutaga, daremun 12 koloojon. Konana konoganon kamban kokaamba manjanawo mirinon raro monon mende toroqen laligoja.”

14 Kaen meleengi kokaen jen onono: “Kaen koloorogo onjo onanon goman iimagoosiwaa manjaqeqe ejaga koloojuti, ii mono injjodaborowe tegoja.

15 Kaen laligojutiwaajon niinon kokaen angotete men onomaņa: Faarao kinon jaawo laligoji, niinon qaa hon toontoona iikawaa so jojopan qaa kokaen jen kotijen: Kogia konoganon koi mende kawaati een, onjo mono balon koi mende mesaon kembuya.

16 Onjo qaa hona jeju me qaago, niinon ii angotete memambaajon kokaen jejen: Onjo mono batugianonga mon wasigi kema kogia konoga

wano koi kawao. Tosaanja onjo mono koi mam-boma kapuare mirinonj rama laligowu. Kaenj mende ambuti eenj, onjo onjanonj balonj iimagoosi-waa manjageqe ejaga kolooju. Faarao kinjonj jaawo laligoji eenj, niinonj qaa honja toonj iikawaa so jojopanj qaa ii jenj kotiijenj.”

¹⁷ Kaenj jenj onjoma jero kapuare mirianonj onjoonji weemboria karoombaa so ragi.

¹⁸ Weemboria karoonj koloorogo Joosefnonj kanj qaa kokaenj injoro: “Jaagiawo toroqenj laligowombaaajonj mobuti eenj, onjo mono iwoi jemanjati, ii anji niinonj saanonj laaligogia somongomanya. Niinonj kaanagadeenj onjo kaanja Anutuwaa jeta uugumambotiwaajonj keena momakejenj. Kawaajonj onjo mono kokaenj ambu:

¹⁹ Onjo eja dindinja qolomolongia qaa laligojuti eenj, daremunj onjoononga mono monjonj kapuare mirinonj toroqenj raro tosaanja onjo saanonj wiit dumunj kota menj gomangianonj eleema kembu. Iikanonj kema mirigianonj kanagesourugia bodi qaganonj laligojuti, ii nene onjombu.

²⁰ Onjo mono kaenj kema kogia konoga wama noononj kawu. Kagi qaagiaa honjanonj kaenj asugiro iima moma kotonj mende unjuwe komuwuya.” Qaa kaenj injoro mono iikawaa so anji.

²¹ Yonjononj Hibruu qaagianonj batugianonj qaa kokaenj aminj mogi: “Nono konana sili ama muninji, iikawaa ironja kileganonj mono onjanonj qanananonj uja. Iinonj laaligoya somongonj kiankoomu mubombaaajonj welema kuunj nonono kakasililinja somata iininto, iwaa qaaya moma

ii tondu mende otaanij. Kawaajon kakasililin lombotawo koi kanon ananaa qanananon uja.”

²² * Kaen amin mogi Ruubenon kokaen jero: “Nii kambañ kanon kokaen injiowe: ‘Ono eja gbaworo ii mono sili bologa mende ama mubu.’ Kaen injioweto, ono noonon qaa ii qewagon silemale angi. Mobu, kambañ kokaamba iwaa sayaa ironanon mono qanananon uro kakasililin mojon.”

²³ Kaen amin mogi Joosefnon yonowo Iijipt qanon qaa jero monon meleeno. Kawaajon yononon qaagia jegi saanon moma asariroti, ii daurutanon mende moma kotogi.

²⁴ Joosefnon qaagia moma asariñ eleema saaro. Saama mombo eleema injiima yonowo qaa jero. Yonowo qaa jenngo Simeon batugianonga men jero yonoo jaagianon somongogi. Kiañ.

Joosefwaa dauruta Keinan balonon eleengi.

²⁵ Joosefnon jenkooto kokaen ano: “Welenqege ono mono eja iyonoo taru gesogianon wiit padi mougi qaa ootanon kouro motomotoon yonoonon monen esugia ii totogianon anja anja tarugianon moubu ano kana kekembaa nene samonja ii kaanjadeen onombu.” Kaen jen koton onono iikawaa so otaan angi.

²⁶ Kaen otaan angi wiit padi tarugia ii dongi qagianon somongon mesaon kenji.

²⁷ Kema kema gaon ewombaajon miri monon keuma daremun yonoononga monon dongia wagimambaajon ama taru kasia isama monen esuya ii taru qaa ootanon nene qaganon raro iiro.

* 42:22: Jen 37.21-22

28 Ii iima daremunja kokaen injjoro: “Hei! Iibu, noononj monej koi mono meleema tarunanonj mougi rajaa.” Kaen moma wosogia junoo aarunj tililingonj aima aonj kokaen jegi: “Anutunonj koi mono naa iwoiga ama nononja aanj?”

29 Kema kema Keinan balononj mangia Jeikobwaanonj keuma iwoi koloonj ononoti, iikawaa sunduya ii kuuya kokaen ijogi moro:

30 “Kantri iikawaa eja ponja iinonj horonj ureenj qaa molanjkota jej gomanj iimagoosiwaa manjajeqe ejaga koloowonagati, iikawaa tani kaanja ama nonono.

31 “Kaen ama nononoto, nono ii kokaen ijoni: ‘Nono eja dindiņa qolomolonana qaa laligonj balonj iima gosiwombaaonj ama mende kajonj. Qaago totonj!’

32 Nono eja motoongowaa meraurutaga, daremunj 12 koloonj laligojonj. Mononj mende toroqenj laligoro konana kononganonj kambanj kokaamba Keinan balononj manjanawo mirinonj raja.’

33 “Kaen ijoni balonj iikawaa eja ponanonj nonoojonj qaa kokaen jero: ‘Ono eja dindiņa me qolonmolongoya laligojuti, ii kokaen gosinj onoma momanja: Onoononga daremunjia monj ii mono mesaogi niwo koi raro tosaanja onjo saanonj wiit padi menj eleema kembu. Kema mirigianonj kanagesourugia bodi laligojuti, ii nene onombu.

34 Ono gomanj iimagoosiwaa manjajeqe ejaga qaagoto, eja dindiņa qolomolongia qaa laligojuti, ii kokaen gosinj onoma momanja: Ono mono kema kogia beju ii wama noononj kawu. Kaen kagi daremunjia meleema onombe saanonj balonj kokanonj angunenj-qangunenj ama laligowu.’ ”

³⁵ Kaen jen taru gesogianonŋa nene kowigianonŋ maagi moneŋ esugia monenŋiawo ii tarugianonŋ motomotoonŋ totogianonŋ raro mokoloogi. Moneŋ esugia mokoloonŋ iima ii ano manŋia motoonŋ aaruŋ lalaŋaniŋ toroko mogi.

³⁶ Kaen mogi manŋia Jeikobnonŋ kokaen injoro: “Ono merauruna korebore nuambombaajonŋ moju: Joosefnonŋ mende laligoja. Simeon ananawo mende laligoja. Benjamin ii kaanŋideenŋ nuama wama kembombaajonŋ jeju. Siimbobolo kuuya kanonŋ mono noo qananonŋ uja.”

³⁷ Kaen injoro moma Ruubenonŋ maŋa qaa kokaen ijoro: “Nii Benjamin mende wama eleema kaŋ gomaŋati eenŋ, gii saanonŋ neenaa merawoina woi ii uruna komuwao. Benjamin ii saanonŋ noo boronanonŋ ana ii mono galeŋ koma kema laligonŋ wama eleema kaŋ gomaŋa.”

³⁸ Kaen ijoroto, Jeikobnonŋ meleema jero: “Merawoina konoga woi iyoroononŋga datanonŋ komuro koganonŋ motoonŋgo laligoja. Ono kananonŋ kembombaajonŋ mobuti, iikanonŋ tiwitiwilaa moŋnonŋ iwaa qaganonŋ ubaati eenŋ, onŋ mono kondoogi wosobiri uutanonŋ mono noo qananonŋ uro komuŋ waŋ juna laŋgoŋawononŋ koomu gomanonŋ kememaŋa. Kawaaŋonŋ noo merananonŋ mono nomesaonŋ onŋowo mende kembaa.” Kiaŋ.

43

Joosefwaa daremunŋuruta eleema Iijipt kenŋi.

¹ Keinan balononŋ bodi lombotawo ii toroŋen ero.

² Jeikobwaa kanagesourutanonj wiit padi Iijipt kantrinonja menj kagiti, ii kuuya nedaborogi qaono mangianonj merauruta kokaenj injjoro: “Onjo mono mombo eleema kema nenenana tosaanja sewanja mewu.”

³ Kaen injjoro Juudanonj kokaen jero: “Eja ponj iinonj kaparanj koma nonoo galej meme qaa kotakota kokaen jero: ‘Kogianonj onjowo mende kawaati eenj, onjo mono noo jaasewananonj mombo koubombaaonj amamaawu.’”

⁴ Kawaajonj giinonj konana wasina nonowo kawaati eenj, nonononj saanonj gomesaonj nenenana sewanja mewombaaonj kembonja.

⁵ Eja iikanonj qaa kokaen ninijoro: ‘Kogianonj onjowo mende kawaati eenj, onjo mono noo jaasewananonj mombo koubombaaonj amamaawuya.’ Kawaajonj giinonj Benjamin anjonj kombagati eenj, nono mende kembonja.”

⁶ Juudanonj kaen jero Israelnonj kokaen jero: “Onjo mono naambaaonj kogia monj laligojiwaa qaaya eja ii ijogi morotiwaaonj nii uulombo somata nonju?”

⁷ Kaen jero kokaen meleema jegi: “Eja iikanonj anana ano kanagesourunana ananaajonj tororo qiqisi kania kania nonoma kokaen ninijoro, ‘Mangianonj jaawo laligoja me qaago? Daremunjgia monj laligoja me qaago?’ Kaen jerotiwaaonj qiqisiya ii nonononj onjanondeen jenj meleeninj. Iinonj kanagenj konana wama kawutiwaaonj jenagati, ii mono walawala kamban kanonj nomaenj mobonaga?”

8 Kaen jegi Juudanon manja Israel kokaen ijoro: “Kawaajon eja gbaworo ii mono noo boronanon ama wasina motoon kemonja. Kaen ana afaangon uulanawo gomesaon kananon kenin nono, gii ano embameraurunana anana mende komun gororonjowonja.

9 Benjamimbaa laaligoyaa doweya iikawaa qaaya mono noo boronon ero eleema kan gomambaajon jen kotijen. Niinon ii mende wama eleema koi kan goo jaasewanganon mende oomanjati een, iikawaa ironjonon mono noo qananon uro goo jaanon bosima laligowe namonon laaligona tegowaa.

10 Kamban koriga ezelobezelo ama mende mambombonagati een, nononon mono endu kema eleema koi kanin ambenja woi koloona.”

11 Kaen jero amagia Israelon kokaen jero mogi: “Kaen kolooji een, onjo mono kokaen ambu: Goman kokawaa toomoriana awaa toton tosia koi kaanja ii menj taru gesogianon mouma kema eja ii kalen mubu: Sele morimoriwaa kel-ega tosia, moron apuya, danje riki, marasin gere tokoya qata mor gipi, komon, gou ano seu wakato iikawaa honja.

12 Silwa monej walaga taru gesogiaa qaa oogianon mougi menj kagiti, ii ano iikawaa so qaganon toroqen ama mindirigi janjogyanon so-mariin 2:waa so kolooro ii menj eleema kema mubu. Tosianon koposo ama ii gesogianon anji me nomaen?

13 Kogia kaanagadeen wama uulanawo waama eja iikanon mombo eleema kenji.

14 Anutu ku-usun kuuyaa Toyanon mono eja

iikawaa jaanonj kiankoomuya onono iinonj daremunjgia monj ano Benjamin ii onowo mirinonj koi eleema kawutiwaajonj wambelaawaa. Noo meraurunanonj komuntiwilaa ambuti eenj, niinonj mono eenj totoonj laligomanja.”

¹⁵ Kaenj injjoro kalenj iwoi ii menj silwa monenj menj kagiti, iikawaa so qaganonj toroqenj ama mindirigi jangoyanonj somariinj 2:waa so kolooro. Ii menj Benjamin motoonj wama waama uulanjawo Iijipt kema Joosefwaa jaanonj keugi.

¹⁶ Keugi Joosefnonj Benjamin ii yonoo batugianonj iima iikanondeenj miriaa galenja kokaenj jenj kotonj muro: “Gii mono eja koi unjuama neenaa mirinonj kema onjona rabu. Ragi kema oro monj qenj onj weembaa neneya mozozongona yonjononj saanonj niwo motoonj nene newonja.”

¹⁷ Joosefwaa miriaa galenjanonj jenj kotonj murotiwaa so eja ii unjuano Joosefwaa mirianonj kenji.

¹⁸ Unjuano Joosefwaa mirianonj kema jenengjia ororo toroko moma kokaenj romonjonj batugianonj jegi: “Wala kaniinj monenana meleema taru gesonananonj mougi menj keninji, iikawaa-jonj yonjononj mono nunuama kanj koi nonoonji rajonj. Yonjononj mono qelanjinj nununj ureenj haamo ama nonoma nonoonji welenqegeuruta omaya kolooninj donjgiurunana kalugonj anjonj koma onjombubo.”

¹⁹ Kaenj jenj nama Joosefwaa miriwaa galenja iwaanonj uma kenji miri naguyanonj nano iwaanjonj qaa kokaenj jegi:

²⁰ “Oo somatanana, nono kambanj mutuya

nene sewanja mewombaajon koi kaniņ.

²¹ Kaņ nene sewanja meņ mombo eleema kema kananon miri moņnon kema ewombaajon rama taru gesonanaa kasia isama monenana totonananon ii kore gesonana anja anja qaa oogianon nene qaganon raro iiniņ. Kawaajon moneņ ii kete mombo meleema meņ kajon.

²² Silwa moneņ ii moronon taru gesonananon meleema mombo anoti, ii nono mende mojon. Nononon ii ano silwa moneņ tosaanja ii qaganon torokuun nene sewanja mombo mewombaajon gesonananon mouma meņ kajon.”

²³ Kaen jegi miri galenanon kokaen jero: “Ma-jakaka mende mobu. Onoangiaa ano mangiaa Anutugianon mono mombaa uuta kuuro silwa moneņ ii taru gesogianon mouro mokoloogi. Niinon onoonon silwa moneņ ii medaborowe. Kawaajon keegia mende moma mono uubonjon rabu.” Kaen jeņ Simeon wama yoņoonon kari.

²⁴ Kari motoon unuama Joosefwaa mirinon ugi kanagia songbambutiwaajon apu onono ano donggia loloo gbojoja nenegia unuagi.

²⁵ Yoņonon weembaa neneya Joosefwaa mirinon motoon newutiwaa qaaya mogi. Kawaajon Joosefnon ween biiwianon mirianon koubaatiwaajon mamboma kalen iwoigia ii asuganon areņon ragi.

²⁶ Ragi Joosefnon mirinon karo kalen iwoigia meņ kaņ mirianon ugiti, ii muņ batanon simiņ kuma namonon usugogi.

²⁷ Usugon waagi jolongia injiņon nomaen laligojuti, qisiņ onoma kokaen injiņoro: “Mangia eja

wanjaajon nijogiti, iinon nomaen laligoja? Toroqen jaawo laligoja me qaago?”

²⁸ Kaen jero kokaen meleengi: “Goo welenqeqega, nonoo amanananon saanon laligoja. Mono toroqen jaawo laligoja.” Kaen meleema goda qen mun simin kuma namonon usugogi.

²⁹ Kaen anji jaaya uuro kema karo koga Benjamin, iyanaa nemunaa meria ii iima kokaen qisin onono: “Kogia konogaajon nijogiti, iinon koi kolooja me nomaen?” Qisin onoma toroqen kokaen ijoro: “Merana, Anutunon mono kiankoomu gono laligowa.”

³⁰ Kaen ijon koga iima wosoya pororogoro jaaya kalilingoro saamambaajon moma iikanondeen alanzan eleema onomesaon uulanawo miri uuta olona monon uma anodeen rama saaro.

³¹ Saadaboron jaajon songbama miri uuta olona ii mesaon kan tororo mokosigon nama iyan galej koma aon nembanene kombutiwaa-jon jero.

³² Iijipt yononon Hibruu ejemba yonowo moton nene newombaajon mogi arokuukuuyawo koloojiwaaajon ii amamaankeju. Kawaajon Joosef-waa neneya ii iyan koma mugi raro daremunuruta yonoo ii iyan koma onongi ragi Iijipt ejemba iwo nene newombaajon kan ragiti, iyonoo nenegia ii iyan konji ragi.

³³ Joosefnon jero daremunuruta ii koloogitiwaa so arengon onongi mutuyanon jaageqeyanon raro bejugianon konoganon raro Joosefnon jaasewan qen onoma raro. Kaen rama iyanjia aima

koton aon waliŋon rafi.

³⁴ Kaen rafi Joosefnon jero iyaŋaa nene dunŋona nene tosaŋa mendeema meŋ kaŋ koma onŋgi koga Benjamimbaaŋon ambeŋa 5:waa so toroŋen koŋgi nero. Kaen neŋ Joosefwo jejelombaŋ ama afaŋkota apu kotiga neŋ korisoro qaŋanŋ rafi. Kian.

44

Joosefnon daremunuruta qambiwa aŋgobato meŋ onono.

¹ Kawaa gematanŋ Joosefnon miriaa galeŋa jeŋ koton muŋ kokaen jero: “Gii mono eja iyonoo taru gesogianŋ wiit padi ii elaawutiwaa so mouna qaa oogianŋ koubu. Kaanjadeen motomotoon yonoonŋ moneŋ esugia ii aŋa aŋa toto qeŋ taru gesogiaa qaa oogianŋ amba.

² Kogia konoga iwaa taru gesoyaa qaa ootanŋ neenaanŋ qambi silwanŋ memeta ii mono wiit padiwaa moneŋa meŋ karoti, iikawo amba.” Kaen jeŋ koton muro iikawaa so ano.

³ Gomaŋ asariro umugawodeen eja ii wasin onŋgi donŋigia unuama kananŋ keŋgi.

⁴ Kema siti mesaon koriganŋ mende keŋgi Joosefnon miriaa galeŋa kokaen jeŋ koton muro: “Gii mono uulaŋawo waama eja ii onotaŋ kema mokolon injiima kokaen qisin onomba: ‘Eja Poŋon awaa ama onono onŋ mono naambaajon iikawaa kitia kilegamŋ meleema muŋ kaju?’

⁵ Noo somatananŋ qambia qaŋ neŋkeji ano qambia iikanŋ unju qeŋ qaa aasaŋgoyaa kania mokolonkeji, onŋ qambi ii mono naambaajon

yongoro menj kaju? Onjo mono sili ii bologa totoon anju!” ”

⁶ Joosefnonj miriaa galenja kaen jenj kotonj muro kema mokoloonj onjoma qaaya ii jerotiwaa so ijoro.

⁷ Injijoro moma kokaenj meleengi: “Somatanananonj qaa tania kaanja ii mono naambaajonj jeja? Goo welenqequeuruga nonononj sili bologa kaanja ii mende totoonj anjonj. Ii yamagenj!

⁸ Moba, nono taru gesonanaa qaa oogianonj silwa monenj esu mokolooninji, ii kaanagadeenj Keinan balononja menj kanj goninj. Nono mono naambaajonj silwa me goul ii somatagaa mirinonja yongoro mewonaga?

⁹ Welenqequeuruga nonoononja mombaa taru gesoyanonj silwa qambi ii mokoloowagati eenj, iinonj mono koomuwaa bunjaga kolooro tosaanja nonononj somatanana, goo welenqeque omaya koloonj laligowonja.”

¹⁰ Kaenj meleengi kokaenj jero: “Iikaanja kanonj awaa. Jejutiwaa so ii saanonj ambonja. Mombaa taru gesononja silwa qambi ii mokoloomanjati, iinonj mono noo welenqeqena omaya koloowaato, tosaanja onjoo selegianonj qaa monj mende ero saanonj onjoanjiodeen mirigianonj kembu.”

¹¹ Kaenj jero moma kuuyanonj gesogia anja anja uulanjawo qetegonj menj kamaanj namononj ama qaa oogiaa kasia isanji.

¹² Aisnji Joosefwaa miriaa galenjonj dagia mutuyaa taru gesoyanonga kanainj qengama monjgama kema kema ko bejugia Benjamim-

baa taru gesoyanon tetegoyanon iima qambi ii iikanon mokolooro.

¹³ Ii mokolooro yononon uugia kouma eligoro wosobirigia qendeema malekugia menjuqenju-rangi. Kaen ama esuhinagia dongi qagianon ama mombo eleema sitinon kenji.

¹⁴ Juuda ano daremunuruta yononon eleema Joosefwaa mirinon kenji iinon kaanjadeen miri-anon raro. Raro batanon keuma simin kuma namonon usugogi.

¹⁵ Usugogi Joosefnon kokaen injjoro: “Ono mono naa siliga anjuya? Eja nii kaananon mono saanon unju men iwoi yongoro megi ii mokolonkenjenj, ono ii mende moju me?”

¹⁶ Kaen jero Juudanon kokaen meleeno: “Oo somatanana, nono mono naa qaaga gijowonaga? Nono qaawaajon monganjon. Nononon iwoi bologa mende aninji, ii qendeema gombonatiwaa so qaago. Anutunon mono welenqequeuruga, nonoo koposowaa qaaya injisaanota asuganon eja. Kawaajon mombaa taru gesoyanonga qambi ii mokolooji ano tosaana nononon kaanagadeen eja ponanaa welenqequeuruta omaye koloon laligowona.”

¹⁷ Kaen meleenoto, Joosefnon kokaen jero: “Niinon iwoi kaana ii mende ama onomana. Ii awawi toton! Eja morowaa taru gesoyanon qambi ii mokolooji, iinondeen mono noo welenqeqena koloon laligowaato, tosaana ono saanon luaenon eleema mangiaanon kembu.”

Juudanon Benjamimbaajon Joosef welema muro.

18 Kaen jero Juudanon Joosefwaa batanon kema qaa kokaen jero: “Oo eja ponna, saanon wambelaana welenqeqega niinon qaa tosia eja ponna goojon jewenaga. Giinon Faarao kin anawo ororon koloojanto, kilen welenqeqega nii kazi mende ama nomba.

19 Eja ponna giinon welenqeqeuruga nono wala kanin kokaen qisin nonona: ‘Onoo mangia ano daremungia mon laligojao me qaago?’

20 “Kaen qisin nonona nononon eja ponna goojon kokaen meleenin: ‘Nonoo manana eja wana koloon konana eja gbaworoga mon mirinon rajao. Konana kanon manananon eja wana kolooro kaman kanon kolooro. Nemunanon mera woi orono datanon komuro anodeen laligoja. Iinon mono manaa wombo (komunjua) meriaga kolooja.’

21 Kaen meleenin giinon welenqeqeuruga qaa kokaen ninijona, ‘Ono mono kogia wama noonon koi kagi ii saanon neenaa jaanon uun iimanja.’

22 “Kaen ninijona nononon eja ponnana goojon kokaen meleenin: ‘Eja gbaworo ii manja mesao-mambaajon amamaawaa. Manja mesaonagi een, mananon mono komunaga.’

23 Kaen meleeninto, giinon welenqeqeuruga nonoojon qaa kokaen jen kotona: ‘Kogia konoganon onowo koi mende kawaati een, ono mono noo jaasewananon mombo mende asugiwuya.’

24 “Kaen jen kotona mirinananon eleema kema noo manja, goo welenqeqega eja ponna goonon qaa ii ijonin.

²⁵ Ii ijoniņ moma maņņananonj kanagenj kokaenj jero: ‘Onjo mono mombo Iijipt kema ananaajonj nene tosaņņa sewanņa meņ kawu.’

²⁶ “Kaenj jeroto, nono kokaenj jeniņ, ‘Nonononj nononanodeenj kembombaaajonj amamaawonņa. Konana konoganonj nonowo motoonj kambaati-waajonj jewagi eenj, mono saanonj kembonņa. Konana bejuya mende wama kembonņati eenj, nonononj mono eja ponj iikawaa jaasewanņanonj asugiwombaaajonj amamaawonņa.’

²⁷ “Kaenj jeniņ noo maņņa goo welenņeqeqega iinonj kokaenj jero: ‘Embana Reizelnonj merawoina woi orono. Ii onjoanņia saanonj moju.

²⁸ Datanonj nomesaonj kema sooro kokaenj jewe, “Oro kawalianonj mono kitoqitoro komuro me nomaenj?” Kambanj iikanondeenj kanainj ii mende iibe.

²⁹ Kete koga koi kaanņagadeenj nuama kenņi kananonj tiwitiwilaa moņņonj iwaa qaganonj unagati eenj, onjo mono kondoogi wosobiri uutanonj noo qananonj uro konņajiliņ moma komunj wanj juna lanņonņawononj koomu gomanonj kememaņņa.’ ”

³⁰ Juudanonj toroqenj qaa kokaenj jero: “Oo eja ponņana, niinonj konana eja gbaworo ii mende wama kema maņņa, goo welenņeqeqega iwaa mirinonj keubenagi eenj, amanananonj mono tiwilaawabo. Iinonj mono uuta kuuya meria bejuya iwaanonj somonņoro laaligogara motoondeenj laligonņejao.

³¹ Kawaaajonj eja gbaworo ii mende wama keninj maņņananonj ii iima mono koomu mokoloowabo. Goo welenņeqeuruga nonoononj kaenj asugiro

nono mono kondoonij wosobiri uutanon amanana, goo welenqeqega iwaa qaganonj uro komonj wan juya lanjonawononj koomu gomanonj kemebaa.

³² Goo welenqeqega niinonj eja gbaworononj mende tiwilaawaatiwaa qaaya ii mannaajonj jenj somonjonj kokaen ijowe: ‘Ii mende wama goononj eleema kamanjati eenj, iikawaa qaa lombotanonj mono goo jaanonj noo qananonj uma ero namononj laaligona kaenjaligonj umanja.’

³³ Kawaajonj gii saanonj jenj tegona niinonj eja gbaworo iwaa kitianonj eja ponja goo welenqeqega omaya koloonj koi laligowe iinonj dauruta yonjowo eleema mirigianonj kembu.

³⁴ “Eja gbaworo kanonj niwo mende kawaati eenj, niinonj mono nomaen ama mannaanonj kembernaga? Wosobiri uutanonj mannaa qaganonj unagati, niinonj mono ii iimambaajonj togonj kotiijen. Kawaajonj ii mono mende somonjowa.”

45

Joosefnonj iyanjaa kania injisaano.

¹ * Juudanonj kaen jero ejemba liligonj onjoma nama injiigiti, Joosefnonj kuuya iyonjoo jaagianonj toroqen kania kolatinj anja galenj koma aomambaajonj bimoonj amamaaro. Kawaajonj Joosefnonj kokaen silama qaro: “Onjo mono kore nomesaonj deembu.” Kaenj qaro deengi Iijipt eja monjonj kosogianonj mende nano Joosefnonj iyanjaa kania ii daremunjuruta ii kokaen injisaano:

* **45:1:** Apo 7.13

² Iinon amburereṅ meṅ otombeṅ qaama saaro Iijipt ejemba seleenṅen laligogiti, iyononon ii moma Faarao kimbaa jinḱaron mirianon kema buzu qaaya ii jegi mogi.

³ Joosefnon saama nama daremunuruta ii kokaen injjoro: “Nii Joosef! Amananon kaanjadeen jaawo laligoja me qaago?” Kaen injjoro mogito, daremunurutanon uugia kouma gojono aaruṅ tililingon jaayanon een nama qaa mon mende romonḱon meleema mubombaajon amamaagi.

⁴ Amamaan nanḱi Joosefnon kokaen injjoro: “Ono mono noo kosonanon koi kawu.” Kaen injjoro kagi kokaen injjoro: “Nii Joosef, onoo daremunḱia sewana mewutiwaajon anḱi Iijipt kaweti, ii mono niinon.

⁵ “Mono uunon konḱijilin mende mobu. Anutunon ono komuwubotiwaajon nii wala wasin nono walawala koi kaweta ononon kaju. Nii sewana mewutiwaajon ama nonḱi koi kaweti, iikawaajon mono onoanḱiaajon irinḱsoonḱoon mende moma aowu.

⁶ Bodi koi kanon mono yambu woiwaa so namo sokoma eja. Ii toroḱen mombo yambu 5:waa so ewaa. Kamban iikawaa uutanon balon ḱenḱ koomo mende ama nene honḱa mende mokolon meṅ kululuun laligowonḱa.

⁷ “Anutunon mono kana damubiribriawo otaan onoo laaligogiaa sewanḱa somonḱoro toroḱen jaawo laligon gbili mokolon onoma namo qaganon laligowutiwaajon moja. Kawaaajon ama nii wala wasin nono walawala koi kaweta onḱo kaju.

⁸ Kawaajon ononon mende wasin nongi tantani koloojato, Anutunon mono onanon wasin nono koi kawe. Iinon kuun nono Faarao kimbaa jawina mutuya koloon jinkaron mirianon naa gawon menkejuti, kuuya iyonoo somatagiaga koloojen. Kaen koloowe Anutunon Iijipt kantri kuuya koi ii noo boronanon anota eja pongiaga koloojen.

⁹ * “Ono mono kete koi waama uulanawo amanaanon eleema kema qaa kokaen jegi mobaa: ‘Goo meraga Joosefnon qaa kokaen jeja: Anutunon nii kuun noma Iijipt kantri kuuya ii noo boronon anota eja pongiaga koloojen. Kawaajon giinon mono kamban mende qen koriwato, uulanawo noonon kawa.

¹⁰ Koi kan saanon rara dundunga Goosen balonon meagon neenaa kosonanon laligowaga. Gii ano esameraanuruga, goonon lama bulmakao tuun tuun ano ilawoila kuuya bunaga eji, ii mono men kololoon kawu.

¹¹ “Bodi koi kanon mono mombo toroqen yambu 5:waa so en ubaa. Kamban iikawaa uutanon gii, mirigaa sumanuruga me tinitosauruga tosaan yonoononga monon bodi laligon newaa mojqojoron ama komun gororongowabo. Kawaajon mono Goosen balonon kan laligon naa iwoiwaajon amamaawuti, niinon ii onoma laligomanan.’ Amananaajon qaa ii mono kaen jegi mobaa.

¹² “Nii neeno onanon koi nama onoojon qaa jejenj, ii saanon ononganjaa jaagianon niima ko-

* 45:9: Apo 7.14

toju ano kona Benjamin anjo kaanagadeen niima kotoja.

13 Kawaajon onjo mono mannaanon kema Iijipt kantrinoŋ qabuŋa somata kuuya nonŋita laligojenji ano iwoi kuuya iigiti, iikawaa sunduya ii amana jegi mobaa. Ii moro mono uulanjawo wama kamaan koi kawu.”

14 Kaen injion boria koga Benjamimbaa aroyanon giliro kemero saaro Benjaminon kaanjadeen anŋon muŋ saaro.

15 Toroŋen boria dauruta kuuya yoŋoo arogianon giliro kemero saama buugia kitoŋ nero. Iikawaa gematanon daremunurutanon iwo qaa amin mogi.

16 Joosefwaa daremunurutanon kagiti, iikawaa buzuyanon Faarao kimbaa jinŋaron mirinoŋ keno Faarao kiŋ ano jawinuruta kuuya yoŋonon ii moma keraqeeanŋo mogi.

17 Kaen moma Faarao kiŋnon Joosef kokaen ijoro: “Daremunuruga mono jena kokaen ambu: ‘Eshinagia mono donŋi qagianon ama mombo eleema gomangianon Keinan balonoŋ kembu.

18 Kema mangia ano sumanurugia unuama eleema noonon kawu. Koi kagi niinoŋ balon awaa totoon Iijipt kantri uutanonŋa meweengon onombe saanon iikawaa kelega mokoloon nen korisoro ama laligowuya.’

19 “Kaanagadeen kokaen jen kotoŋ onona ambu: ‘Iijipt kokanongŋa mono hooswaa kareya kareya tosia men kema embameraurugia iikanon onjooma mangia wama motoon koi kawu.

20 Mirigiaa iwoiya tosia Keinan balonon mesaowuti, iikawaa majakakaya mende ambu. Niinon iikawaa kitianon Iijipt kantri kuuya kokawaa iwoiya awaa totonj ii onombe bunjagia koloowaa.' ”

21 Faarao kinjon kaen jero Israelwaa meraurutanon iikawaa so otaanj anji. Joosefnon Faarao kimbaa jenkooto qaaya otaanj hooswaa kareya tosia onono. Kaanagadeen kana kekembaa nene samonj tosaanj onono.

22 Ii onomago dauruta motomotoonj yonoo opo malekugia dologa totogianon ononoto, koga Benjamimbaajon opo maleku dologa boro monj (faiw) munj monen silwa kota 300 muro.

23 Manjaajon Iijipt kantriwaa iwoi awaa soroya jaasoongo menj dongi ten yonoo qagianon ano kenji. Kaanjadeen dongi embia ten yonoo qagianon wiit dumunj kota, bered ano nene tosia manjaa kana samonj ano bosima kenji.

24 Kenji Joosefnon daremunuruta wasinj onono kembombaajon anji qaa kokaen injijoro: “Ono kananonj kema angowowo mono mende ambu.”

25 Kaen injijoro Iijipt mesaonj kema Keinan balonon mangia Jeikobwaanonj keugi.

26 Keuma mangia qaa sundu kokaen ijogi: “Joosefnon toroqen jaawo laligoja. Iijipt kantri kuuya ii iwaa borianonj ero eja ponjiaga koloonj laligoja.” Kaen ijogi qaa ii mende moma laarirotiwaajonj uuta toroqen olomooro raro.

27 Kaen raroto, Joosefnon qaa kuuya jeroti, ii jegi moro ano hooswaa kare tosia ii wama Iijipt kemaatiwaajonj ano karoti, mangia Jeikobnonj ii iima nama uu selianonj qeleeno geregere ano.

²⁸ Geregere ama kokaen jero: “Oo, ii onanon! Ii moma kotiijen. Merana Joosefnon mono toroqen jaawo laligoja. Niinon mono kema ii iimago kanagen saanon komumanja.” Kianj.

46

Jeikobnon kanatuuru-uruta yonowo Iijipt kenji.

¹ Israelnon esuhina iwoiya kuuya kopepereen menj waama keno. Kema Beerseba gomanon keuma nama kanon manja Aisakwaa Pon Anutuyaajon siimolon ooro.

² Ii onon gomantiina ero jaaya meleeno unja iima iikanon Anutunon Israel qaa ijon qata “Jeikob, Jeikob!” qaró

“Nii koi,” jen meleeno.

³ Meleeno kokaen ijoro: “Nii Anutu, goo mangaa bensakona. Gii Iijipt kememambaa-
jon toroko mende moba. Niinon iikanon kotuegon gombe kanagesoga tuunlelembé somata koloowuya.

⁴ Niinon giwo Iijipt kememaña ano kaanagadeen gbiliuruga iikanona unjuambe mombo eleema koi kawuya. Giinon komuna Joosef iyanjaa borianon mono goo jaa juga kuno kamaawaa.”

⁵ Kawaa gematanon Jeikobnon Beerseba goman mesaowona jero Israelwaa meraurutanon mangia ano embameraurugia ii kojojon onongi hoos karenon ugi. Faarao kinon hoos kare iikanon unjuama kawutiwaajon jen tegon anota menj kenji.

6 * Esuhinagia ano miri orogia kuuya Keinan balonon laligon bunʼa qen menj laligogiti, ii kaanjadeen motoon menj kengi. Jeikob ano gbiliuruta kuuya yononon kaen Iijipt kengi.

7 Gbiliuruta kuuya, esameraanuruta eja ano emba ii kuuya unuama Iijipt kengi.

8 Israel qata mon Jeikob ano iwaa gbiliuruta Iijipt kengiti, iyonoo qagia ii kokaen:

Jeikobwaa meria mutuya Ruuben.

9 Ruubembaa merauruta qagia Hanok, Palu, Hezron ano Karmi.

10 Simeombaa merauruta qagia Jemuel, Jamin, Ohad, Jakin, Zohar ano Saul. Saulwaa nemunʼa ii Keinan emba mon.

11 Liwaiwaa merauruta qagia Gerson, Kohat ano Merari.

12 Juudawaa merauruta qagia Er, Onan, Sela, Perez ano Zera. (Er ano Onan yoronon Keinan balonon komuri.)

Perezwaa merawoita ii Hezron ano Eer.

13 Aiskarwaa merauruta qagia Tola, Puwa, Jasub ano Simron.

14 Zebulumbaa merauruta qagia Sered, Elon ano Jalel.

15 Jeikobwaa merauruta embia Leanon Mesopotemia (Padan Aram) balonon ononoti, iyonoo qagia kian. Boragara Daina ii kaanagadeen mero. Jeikob ano Lea yoroo esameraanurugara ii kaen weengon mindirigi 33 kolooro.

* 46:6: Apo 7.15

- 16 Gadwaa merauruta qagia
Zefon, Hagi, Suni, Ezbon, Eeri, Arodi ano
Areli.
- 17 Aserwaa merauruta qagia
Imna, Iswa, Iswi ano Beria.
Naangiaa qata Sera.
Beriwaa merawoita qagara ii
Heber ano Malkiel.
- 18 Labanonj emba qata Zilpa borata Leawaa
welenj embaga laligowaawaajonj muroti, iinonj
Jeikobwaa merauruta kaenj onono. Jeikob ano
Zilpa yoroo esameraanurugara ii kaenj weenjonj
mindirigi 16 kolooro.
- 19 Jeikobwaa embia Reizelwaa merawoita ii
Joosef ano Benjamin.
- 20 * Joosefwaa merawoita Iijipt kantrinonj
koloriti, ii qagara Manase ano Efraim. Ne-
mungaraa qata Asenat ii Heliopolis (On) taombaa
jigo gawonj galenj qata Potifera iwaa borataga.
- 21 Benjamimbaa merauruta qagia
Bela, Beker, Asbel, Geera, Naaman, Eehi, Ros,
Mupim, Hupim ano Ard.
- 22 Jeikobwaa merawoita Reizelonj oronoti, iy-
oroo qagara kianj. Jeikob ano Reizel yoroo esam-
eraanurugara kaenj weenjonj mindirigi korebore
14 kolooro.
- 23 Dambaa meria qata
Husim.
- 24 Naftaliwaa merauruta qagia
Jaziel, Guni, Jezer ano Silem.

* **46:20:** Jen 41.50-52

²⁵ Labanon emba qata Bilha borata Reizelwaa welen embaga laligowaatiwaaajon muroti, iinon Jeikobwaa merauruta kaen onono. Jeikob ano Bilha yoroo esameraanurugara ii kaen weengon mindirigi korebore 7 kolooro.

²⁶ Jeikobwaa esameraanuruta dindiņa toon iwo Iijipt kengiti, iyonoo jangogia weengon mindirigi korebore kanatuuru 66 koloogi. Meraanuruta yonoo embagia ii jango iikanon mende toroqegi.

²⁷ * Joosefwaa merawoita Iijipt kantrinon kolooriti, ii woi. Jeikobwaa kanatuuruuruta Iijipt kengiti, iyonoo jangogia ii kaen weengon mindirigi 70 kolooro. Kian.

Jeikobnon kanagesouruta yonowo Iijipt keugi.

²⁸ Kananon kema laligon Jeikobnon Juuda wala wasin kokaen ijoro: “Gii mono Joosefwaanon kema Goosen balonon kekembaa kaniaajon qisin muba.” Kaen ijoro kema karo Goosen prowin-snon keugi.

²⁹ Joosefnon keugitiwaa buzuya moma jero hoos karenon somonon mozozongogi qaganon uma manā Israelwo aitonogowowaajon Goosen balonon keno. Kema iima iwaa jaanon keuma boria aroyanon giliro kemero anjon mun kaban koriga qaqateteya men urusaan qero.

³⁰ Israelnon Joosef kokaen ijoro: “Giinon toroqen jaawo laligojani, ii neeno giijenā kaban kokaamba saanon jojorin komumaņa.”

³¹ Kaen ijoro Joosefnon daremunuruta ano manā kanagesoya kokaen injoro mogi: “Ninon mono Faarao kimbaanon uma qaa kokaen

* 46:27: Apo 7.14

ijomaŋa: ‘Daremunuruna ano maŋnaa kanage-soya Keinan balonon laligogiti, iyononon mono noonon kajuya.

³² Daremunuruna yononon lama bulmakao galengia koloon ii galen koma onoma laligojuti-waa kawombaajon ama lama tuungia, bulmakao tuungia ano esuhina ilawoilagia kuuya ii unuama kajuya.’

³³ Kawaajon Faarao kinon onono jaase-waŋanon keugi kokaen qisin onombaa: ‘Ono naa gawonga menkeju?’

³⁴ “Kaen qisin onono ono kokaen meleema mubu: ‘Welenqequeuruga nononon mono au asaurunana wala men laligogitiwaa so meraanananonga lama bulmakao galenkonkon gawona men laligon kouma laligojon.’ Kaen meleema mugi iinon saanon Goosen prowinsnon rara dundungia meagowutiwaajon “Oon!” jero laligowuya. Iijipt ejemba yononon lama bulmakao galen konkon ejemba kuuya yonoojon mogi arokuukuugiawo koloonkeju.” Joosefnon qaaya kaen injjoro.

47

Joosefnon kimbaa jaanon kouro.

¹ Joosefnon kema Faarao kin kokaen ijoro: “Noo maŋ daremunuruna yononon lama bulmakao tuungia ano esuhina ilawoilagia kuuya men Keinan balon mesaon kan kan kete koi Goosen balonon kouma laligoju.”

² Iinon daremunuruta yonoononga eja 5 unuama Faarao kimbaa jaanon uma nanji injjiro.

³ Injiima kokaen qisin onono: “Ono naa gawonja menkeju?”

Kaen qisin onono kokaen meleema ijogi: “Welenqequeuruga nono manjurunananon wala laligogitiwaa so lama bulmakao galenkonkon gawonja men laligon kouma laligojon.”

⁴ Kaen ijon toroqen kokaen jegi: “Keinan balonon bodi lombotawo ejiwaaqon welenqequeuruga nono lama bulmakao tuunana yonoojon nene mende mokoolonin. Kawaaqon nono balon kokanon tatawaga laligowombaajon kajon. Kaen kolooro welenqequeuruga saanon ‘Oon!’ jengo jen tegon nonona nono Goosen prowins kanon rara dundunana meagowonja.”

⁵ Kaen jegi Faarao kinon Joosef kokaen ijoro: “Man daremunuruganon goonon kaju.

⁶ Iijipt kantri koi asuganon goo jaanon ejiwaaqon saanon man daremunuruga balon bakaya kelega awaa iikanon onoon laligowu. Saanon Goosen prowinsnon laligowu. Batugianon gawon awaa soro meme eja tosaaja laligojuti, ii moma onombagati een, saanon noo miriwaa oro tuunna ii iyonoo borogianon ama onona galen koma onoma laligowu.”

⁷ Kaen ijoro Joosefnon manja Jeikob Faarao kimbaa jaanon wama karo iiro Faarao kin ii kotuegon muro.

⁸ Kotuegon muro kokaen qisin muro: “Goo yambuga dawi kolooja?”

⁹ Qisin muro kokaen meleeno: “Noo yambuna 130:waa so namonon liligon laligon kouma laligojen. Noo laaligonaa yambuya kuuya ii afaangoya ano osiqosigiawo kolooro. Manjurunanon yambu

seiseiya namonon lilion laligogiti, noo yambu janjonanon yonoonon kawo so motoonngo mende kolooja.”

¹⁰ Kaen jen Faarao kin ii mombo kotuegon mun jaasewanongan kamaan keno.

¹¹ Joosefnon manj daremunja ii Faarao kinjon jen kotorotiwaa so Iijipt kantrion onoma Iijipt-waa balon bakaya kelega awaa mon ii Rameses prowins (Goosen) kanon onono.

¹² Joosefnon kaanagadeen manj daremunuruta ano manaa kanagesouruta kuuya ii nenegia embameraurgia laligogiti, jangogiaa so sogianon onoma laligoro.

Bodi kamanj lombotawo.

¹³ Bodi somata ii lombotawo ero nenenon balon so qaono Iijipt ano Keinan kantri iyoroo kanagesogaranon mono nenewaa komun jambedenjon laligogi.

¹⁴ Kaen laligon Joosefwaanon kanj wiit dumun kota sewanja megii inon monen kuuya Iijipt ano Keinan kantri uutanon eroti, ii menj kululuun Faarao kimbaa jinkaron miriwaa kowianon ano.

¹⁵ Iijipt kanageso ano Keinan kanageso yonoonon monen qaondabororo Iijipt kuuya yononon Joosefwaanon kanj kokaen ijogi: “Monenananon qaondaborojiwaajon giinon mono nene nonomba. Nene mende nonombagati een, nono goo jaasewanongan komuwonja.”

¹⁶ Kaen ijogi Joosefnon kokaen jero: “Monengianon qaonjiwaajon onoonon lama ano bulmakao ejuti, ii mono menj kanj nongi niinon nene onomanja.”

17 Kaen jero kema lama bulmakaogia unuama kan Joosef mugi. Yononon hoosgia, lamagia, memegia, bulmakaogia ano dongigia ii unuama kan nenewaa sewanaga Joosef mun nene men laligogi. Lama bulmakaogia kuuya ii Joosef mugi iinon nene onoma iikaan kanon yambu motoongowaa uutanon laaligogia nangoro mende komugi.

18 Mende komugi yambu kanon tegoro. Tegoro yambu gbilianon dujanon mombo iwaanon kan kokaen jegi: “Eja ponana, monenana qaonjiwaajon kanaanana hona ii goo jaaganon saanon mende kolatiwonan. Nonoonon lama bulmakaonana ii kaanagadeen gonin goo bunaga kolooboroja. Nono ii kuuya eja ponana gii gondaboroninwaajon nononana ano balonana iikayadeen en nononja. Kawaajon mono naa iwoi mon gombonaga?”

19 Nono mono kania naambaajon goo jaanon tondu komuwonaga? Nono komunin balonananon mono naambaajon een en gbanjbarasin bolinaga? Kawaajon mono nononana ano balonana sewanana men iikanon nembanene nonona nono saanon Faarao kimbaa welenqeqe omaya koloonin balonananon kaanagadeen iwaa bunaga koloowaa. Nono toroqen jaawo laligon komuwombotiwaajon mono nene kota nonomba. Nonona balon gawon munin een mende en qanda kotiga koloowaa.”

20 Bodi kotiga toton iikanon Iijipt kanatuuru yonowo erotiwaajon yononon kuuya motomoton gawon balongia koria ii sewanajon angi

Joosefnon Iijipt balon kuuya ii sewanja mero Faarao kimbaa bunaga koloodabororo.

21 Joosefnon Iijipt kanatuuru goman so kantriwaa jawo tetegoya uutanon laligogiti, ii kuuya unuano gawmambaa welenqege omaya koloon laligogi.

22 Faarao kinonon jigo gawon galen yonoo footnait tawagia onono men iikanon laaligogia nanon laligogi. Kaen kolooro nenegiaajon mende bimooro balongia Joosefnon sewanja mewaatiwaaajon mende anji. Kawaajon jigo gawon galen yonoonon balon iikanon motoonjo kin Faaraowaa bunja mende koloogi.

23 Joosefnon kanageso kokaen injjoro: “Mobu, niinon onongia ano balongia sewanjia mewe tegoro Faarao kimbaa bunaga kolooja. Kawaajon niinon nene kota onombe ii saanon men namonon komowu.

24 Komogi honja kolooro ii mono gosigi tuun 5 koloogi kanonga motomotoon ii Faarao kimbaajon ama mun laligowuto, tuun 4 ii mombo namonon komowutiwaaajon ano nenegiaajon ewaa. Ii onongia, embameraurugia ano tosaanja mirigianon laligojuti, mono onoo nenga ewaa.”

25 Kaen injjoro kokaen jegi: “Giinon nonoo laaligonana bodinonga metogona. Kawaajon eja ponanaa jaanon kiankoomu mokoloowonati een, nono saanon Faarao kimbaa welenqege omaya koloon laligowonja.”

26 Joosefnon Iijipt yonoo balombaaajon jenkooto ano en waama koi oojeni, kamban kokaamba kaanagadeen toroqen eja. Jenkooto ii kokaen:

Nene gawombaa hongia ii mono mendeengi tuun 5 kolooro iikanonja motomotoon ii Faarao kimbaa bunaga koloowaatiwaajon ama laligowu. Jigo gawon galen yonoonon balon iikanon motoonjo Faarao kimbaa bunja mende koloogi.

Jeikobnon qamoyaaajon Joosef qisiro Oon jero.

²⁷ Israel yononon Iijipt balombaa prowins qata Goosen kanon rara dundungia men balon anjon koma laligogi. Kanon laligon koloon seisei angi jangogianon mamaga somariiro.

²⁸ Jeikobnon laaligoya yambu 17 ii Iijipt balonon laligoro. Laaligoya kuuyaa yambuya ii mindirin 147 kolooro.

²⁹ * Israelwaa koomu kambanonon dodowiro meria Joosef jero karo kokaen ijoro: “Niinon goo jaanon kewoonjo mokoolojeni een, giinon mono keteda koi uukalen qendeema qaa kokaen pondan otaan men yagomambaajon jen boroga noo tawonaa baatanon ama kokaen jen somongowa: Niinon komuwe qamona ii Iijipt balon kokanon mende ron komba.

³⁰ Niinon komun man asaanuruna yonowo haamo men emanati, kamban iikanon noo qamona ii mono Iijipt kantrinoja men kema man asaana ron koma onongiti, iyonoo qasirigianon oson ron komba.” Kaen jero kokaen ijoro: “Jejaniwaa so ii saanon otaan amaja.”

³¹ Kaen ijoro mananon kokaen jero: “Qaa ii mono jojopon qaanon jen kotiin nomba.” Kaen jero Joosefnon ii jojopon qaanon jen koti-iro Jeikobnon ii moma ligon waja men kemen

* 47:29: Jen 49.29-32; 50.6

gbaruyaa kitianon̄ ama laarin̄ Anutuwaa waeya men̄ mepeseero. Kian̄.

48

Jeikobnon̄ Manase ano Efraim kotuegon̄ orono.

¹ Kamban̄ tosia tegoro Jeikobnon̄ ji mokolooro qaa ii Joosef ijogi moro. Ii moma merawoita woi Manase ano Efraim ii uruama man̄aanon̄ keno.

² Keno tosianon̄ Jeikob kokaen̄ ijogi, “Meraga Joosefnon̄ giimambaajon̄ kaja.” Israelnon̄ qaa ii moma ku-usun̄a eroti, ii kululuun̄ ee dun̄ayanon̄a waama raro.

³ * Waama rama Joosef kokaen̄ ijoro: “Anutu ku-usun̄ kuuyaa Toya iinon̄ Keinan balombaa Luz goman̄ kanon̄ noonon̄ asugin̄ kotuegon̄ nono.

⁴ Ii noma kokaen̄ nijoro: ‘Niinon̄ koloon̄seisei gombe gbiliuruga yon̄oo jan̄gogianon̄ mono somariin̄ somariin̄ uro giinon̄ kanageso tuun̄a tuun̄a mamaga yon̄oo bemunjalegiaga koloowaga. Gbiliuruga kanagen̄ koloon̄ ubuti, niinon̄ balon̄ koi ii bun̄a qen̄ on̄ombe iyon̄oo bun̄agiaga tetegoya qaa en̄ ubaa.’

⁵ Anutunon̄ kaen̄ nijoro. Wala nii Iijipt balonon̄ goonon̄ mende kaweti, kamban̄ iikanon̄ em-baganon̄ merawoiga woi Iijipt kokanon̄ oronoti, iyoronon̄ mono noo bun̄a koloowao. Manase ano Efraim yoronon̄ mono Ruuben ano Simeon kaan̄a noo bun̄a koloowao.

⁶ Kaen̄ koloori kanagen̄ balon̄ mosoma yoroojon̄ distrik woi orombu. Efraim ano Manase yoroo bagaranon̄ meraborauruga tosaan̄a

* 48:3: Jen 28.13-14

koloogiti, iyononon mono geengaa bunaga koloowuya. Yononon balon bakaya bunja qen aowuti, ii mono Efraim ano Manase yoroonon distrik woi iikawaa uutanon egi yoronon wangia koloori dawoigara yoroo newo baogaranon laligowuya.

⁷ * Niinon Mesopotemia (Padan Aram) mesaon eleema Keinan balonon kan Efrata taon dodowiwe embana Reizelnon komuro wosobiri somata koloon nono. Komuro qamoya ii Efrat kekembaa kana goraayanon ron kombe. Efrat gomambaa qata mon ii Betlehem.”

⁸ Israelnon kaen jen Joosefwaa merawoita iri-ima kokaen qisin muro: “Mera woi koi ii moronon moronon?”

⁹ Qisin muro Joosefnon manja kokaen ijoro: “Noo merawoina Anutunon Iijipt kokanon nonoti, mono ii.” Kaen ijoro Israelnon jero: “Niinon kotuegon oromambaaajon ii saanon uruana noo kosonanon kawao.”

¹⁰ Kaen ijoro Joosefnon merawoita uruama kosianon kagi boria giliro arogaranon kemero buugara kiton nero. Israelnon eja wanja kolooro jaaya umun kono iwoi mon iima kotomambaaajon hanqan qen amamaaro.

¹¹ Buugara kiton nen Joosef kokaen ijoro: “Niinon wala goo jaasewanja mombo giimambaaajon mende mamboma laligoweto, Anutunon kana meleuro kete koi geenga ano merawoiga kaanagadeen injijen.”

* **48:7:** Jen 35.16-19

12 Kaen ijoro Joosefnon merawoita manaa tawoyanonga uruama simin kuma usugon kero.

13 Usugon kemen waama merawoita borogaranon menj uruano anaa manaa batanon kari. Efraim ii boria dindinanon menj Israelwaa boria qanianon ama Manase ii boria qanianon menj Israelwaa boria dindinanon ano.

14 Kaen ama oronoto, Efraim koga kolooro asianon kilen boria dindinanon boraama iwaa wananon ano. Manasenon Joosefwaa meria mutuya kolooroto, asianon kilen boria qanianon iwaa wananon ano. Kaen ama boria maripoon kaanja ama koton wanaranon ano.

15 Kaen ama rama Joosef kotuegon mun kokaen jero:

“Asana Abraham ano manna Aisak yoronon
Anutuwaa jaanon
kema kan ama menj laligori.

Niinon koloon laligon koubeti, Anutunon mono
kamban iikanon pondan kalan koma noma
laligon kouro.

16 Siwe gajobanon nii bologa kuuya iikanon
metogon angon koma noma
laligoroti, iinon mono eja gbaworo woi koi
kotuegon oroma laligowa.

Ejembanon yoro qagara qagi iikanon mono nii
ano man asana
Aisak ano Abraham nonoo qabunanana
bosima laligowao.

Yoro kanagesogaranon mono namo qaganon
honon qaa sein laligowuya.”

17 Kaen jeroto, Joosefnon mananon boria dindinanon Efraimbaa wananon ano ii iiro mende sokono kawaajon moma bolin manaa boria dindinanon men Efraimbaa wananonga metogon Manasewaa wananon amambaaajon ano.

18 Kaen ama manaa kokaen ijoro: “Amana, kaen mende mewa. Mera koi kanon mutu merana kolooja. Kawaajon boroga dindinanon mono iwaa wananon amba.”

19 Kaen ijoroto, mananon ii amambaaajon qetama Joosef kokaen ijoro: “Merana, ii saanon mojen. Niinon ii mojen. Manasenon kaanagadeen waanawo kolooro iwaa gbiliurutanon kaanagadeen koloon seisei ama kanageso somata koloowuyato, Efraimbaa qaqaabunayanon mono Manasewaanon qabuna uugun ewaa. Iwaa gbiliurutanon mono koloon seisei somata ama kanageso tuuna tuuna mamaga koloon laligowuya.”

20 * Kaen ijoro moro weemboria iikanonadeen kotuegon oroma kokaen jero:

“Israel ononon mono oroo qagara qama kanagesogia

kotuegon onoma kokaen jewuya:

Anutunon mono oyanboyan ama ononota

ononon Efraim ano Manase kaana koloowu.”

Kaen jen Manase ii Efraimbaa newo baatanon ano.

21 Israelnon kotuegon onono tegoro Joosefwaa qaa kokaen jero: “Moba, niinon komumambaaajon anjento, Anutunon onowo laligon ubaa. Iinon

* 48:20: Hib 11.21

mono unuano man asaurugia yonoo balonon eleema kembuya.

²² Iikanon kema batugianon balon mosongi niinon goonon balon toroqen Sekem balon kelegawo ii gonjen. Niinon balon bambaanja ii Amor kanageso yonowo manja qen neenaa tiwo ano manjawaa soo somata iikanon yonoononga mewe. Joosef gii daremunuruga yonoo wangia koloojanjwaajon ii daremunuruga yonoojon qaagoto, goo bunaga jen tegoweta ewaa.” Kian.

49

Jeikobnon merauruta kotuegon onono.

¹ Kawaa gematanon Jeikobnon merauruta onono kagi qaa kokaen jero: “Ono mono horon ajoroogi niinon laaligogianon kanagen nomaen koloowaati, iikawaa gejatootoo qaaya injisaama jewe mobu:

² “Jeikobwaa merauruta, onono mono kan ajoroon amagia Israelwaanon qaa geja ama mobu.

³ “Oo Ruuben, giinon neenaa mutu meranaga koloojan.

Giinon noo ku-usuna ano emba mewe esunmumunaa hona mutuya koloona.

Qabunagaa akadamura ano ku-usuna kanon kouruga yonoonon unuuguja.

⁴ Haamonon kowe siri qindiiro kalumalu kema kankeji,

goo uuganonj mono iikawaa so waaro kalu-
gonj lanj kema kankejanj.

Giinonj manja noo duj eenanonj uma qembo-
nanonj qenj embanawo ena
duj kanonj mono anjonjorayawo koloonj
tilooro.

Kawaajonj goo qabunagaa akadamyuanonj mono
kouruga mende toroqenj unjuugunj ewaa.

5 “Simeon ano Liwai yorononj daremunjwoiga
koloojao.

Yoroo tiwo wasa gawonjgaranonj mono kike
kakasililinj kondoonkeja.

6 Yorononj irinsoonsoonj qaganonj eja unjuri ko-
mugi
eenj totoonj ainjaajonj bulmakao ejia iyonjoo
kana boro iwoigia lanj unjuj kotori meen-
dangoya kolooji.

Kawaajonj yorononj qaa arenj somonjonkebaoti,
niinonj iikawo uumotoonjgo mende amake-
manja.

Ajoajoroo ambaoti, niinonj iikanonj iyorowo
mende toroqenj ramanja.

7 Uukazigaranonj geriawo koloojiwaaajonj ii jenj
qasuaanj oronjenj.

Uuduuduugaranonj kanjanawo koloojiwaa-
jonj ii jenj jororaanj oronjenj.

Niinonj kanagesogara kondeema onjombe
yonononj Jeikobwaa balonj sokoma kembu.
Niinonj mendeema onjombe yonononj Israel
batugianonj lanj goonjpora ama laligowu.

8 “Oo Juuda, goo daremunuruganonḡ gii mepeseenḡ goma laligowuya.

Goo boroganonḡ mono kereuruga yonḡoo aro kokonḡianonḡ rabaa.

Manḡaa merauruta yonḡononḡ mono goojonḡ usugonḡ siminḡ kuma laligowu.

9 * Oo Juuda, giinonḡ laionḡ gbaworoya kaanḡa laligojanḡ.

Oo merana, gii borojanḡ menḡ oro qenḡ nenḡ laligonḡ iikanonḡadeenḡ eleema kajanḡ.

Iinonḡ laionḡ kaanḡa selia ama qetetereenḡ laionḡ embia kaanḡa kamaanḡ koma enḡkeja.

Kuuyanonḡ ii kawali koloonḡ utunḡ mondowombaa-jonḡ keegia momakeju.

10 Ku-usumbaa aiweseya ii monḡnonḡ Juuda yonḡoo borogianonḡga mende unḡuambaa.

Eja pombaa gbaruyanonḡ kania batugaranonḡ nano monḡnonḡ ii mende qetegowaa. Qaago!

Iyanḡa ano gbiliuruta jinḡkaronḡ dunḡanonḡ rama laligonḡ ugi kanagenḡ monḡnonḡ asugiro kan-ageso tuunḡa tuunḡa yonḡononḡ iwaa jeta tenḡ koma laligowu.

11 Iinonḡ donḡia wainḡ apu gere batuyanonḡ somonḡgoro nambaa.

Donḡia meria ii wainḡ apu kasa batugaranonḡ gbadooro ewaa.

Iinonḡ opoya ii wainḡ ooyanonḡ songbambaa.

Malekuya ii wainḡ kotaa oo sayanonḡ qesaama qejaambaa.

* 49:9: Janḡ 24.9; Ais 5.5

- 12 Wain oo nero jaayanonj wain oo apu kaanja
osaanj injanj kombaa.
Aju tokoya nero jetanonj aju ooya kaanja taali-
waa.
- 13 “Zebulun kanageso yonononj kowe goraayanonj
laligowu.
Yonoo gomanonj wangoya wangoya
sulunkebu.
Balongiaa jawoya iikanonj mono Saidon taonj
baagenj kema ewaa.
- 14 “Aiskar ii dongi siita koukouya iikawaa so
kolooja.
Dongi qaganonj dunj rarawaa gesoya woi
iikawaa batugaranonj ama qetetereen
lokolinj sologonj enkebaa.
- 15 Lokolinj sologonj haamo menj ero dunj miria ii
saanonj sokono gomanonj naanj totoonj
koloowaa.
Ii iima gemata iwoi lombotawo
angomambaajonj usugonj kemero
tosianonj welenqege gawonj mewaatiwaajonj
kuunj somonjonj munkebuya.
- 16 “Tosianonj Dambaa kanagesouruta mendunjonj
onjonj
Dan iinonj mono aworo (defence) nama qaa
dindinaajonj manja qenj laligowaa.
Dan tuunj yonononj Israelwaa tuunj tosaanja
iikaanja koloonj laligowuya.
- 17 Dan iinonj qato mokolenj kaanja kananonj enj

hooswaa gbakotanonj kiro aarunj lalanonj
giliro
qaganonj rabaati, iinonj mono tama
gemagama namononj kemebaa.

18 “Oo Ponj, giinonj nii kasa gbadononja metogonj
anjonj koma nombaatiwaaonj jaa rinj mam-
bomakemaŋa.

19 Kike kakasililinj tuunj yonononj Gad kanageso
ununj onoonj laligowuto, Gad yonononj mono
meleema
kanagianonj onotaanj iyanja ununj onoonj
laligowuya.

20 “Aserwaa balononj nene morianj mamaga
asuginkebaa.

Kinj yonononj nene naanjiawo nenkejuti, iinonj
mono
nene kaanja ii balonononj komoro seinj
iikanonj tosaanja ilaanj onoma laligowaa.

21 “Nembarononj anja jaajaa naanjanonj uu-
lanawo lansanj goonpora amakeji,
Naftalinonj mono iikawaa so koloonj mer-
aboraanjuruta injiima-ainjanjiawo ii onoma
laligowaa.

22 “Wain gere apu jaayaa kosianonj komogi kota
mamaga kuunj
boria giliro kema sopa qisigonj seleengenj ke-
makeji,
Joosefnonj mono iikawaa so koloaja.

- 23 Iwaa kereurutanon tiwo jangbenjia men
uugere qaganon
Joosefwaa tuun ii onjotaan injidon unun onoon
laligowu.
- 24 Kaen laligowuto, Jeikobwaa bena Anutu ku-
usunawo
iwaa borianon mono men kotiin muro iinon
tiwo tokoya mende mesaon boro siita som-
bana qaa qero laligowaa.
Anutunon mono uuwaa lama galena koloon
Israelwaa angonkonkon Toya kolooja.
- 25 Mangaa Anutuyanon mono ilaan goma
laligowaa.
- Ben ku-usun kuuyaa Toyanon mono
kokaen kotuegon gono laligowa:
- Kombaa kotumotueyanon mono kanakeewanja
goonon kamaaro
namo dusiita emuyaa apuyanon mono
goonon kouro
merabora ano oro mamaga mokoloon onoma
laligowa.
- 26 Baana baana iyonoo kotumotuegianon
kambana kambana ejemba sokoma onono
laligon kougi.
- Baana soroganon yambu so nene gawonjia men
laligogi
nene morian asugiro laligon kougito,
goo amagaa kotumotueyanon mono ii kuuya
uuguwaa.
- Kotumotue kaana kaananon mono Joosefwaa
wanaa qaganon ubu.

Daremunj batugianonj ponj qerewenja jawinj tak-kootoya koloojiwaa laaligoyanonj ii kuuya mono enj ubu.

27 “Benjamin ii kasu kawalia kaanja kolooja. Gomaamba so tiwojunj tigonj oro ununj nenj gogonj onjmakeja. Weenj asaganonj iwoi luluuma qenkeji, ii gomantiinja so mendeemakeja.” Kianj.

28 Israelwaa tuunj kuuya janjgogia 12 ii kianj. Manjgianonj kotuegonj onjoma qaa kaanja kaanja jero mogi. Kotumotuegia morota morota ii anja anja mendeema kuuya kotuegonj onjono. Kianj.

Jeikobnonj komuro.

29 Kotuegonj onjoma nama qaa kokaen jenj kotonj onjono: “Anutunonj mono nuano niinonj isi alauruna komugiti, iyonjowo toroqemambaa anjenj. Noo qamona ii mono manjruna yonjoo kooronjgianonj kobaa Hit eja Efrombaa balonj korianonj eji, iikanonj ronj koma nombu.

30 * Kobaa ii Keinan balonj Makpela balonj korianonj Mamre kosianonj eja. Aabrahamnonj balonj koria kobaayawo ii isinanaa qasiria ewaati-waajonj Hit eja qata Efron iwaanongja sewanja mero.

31 * Aabraham ano embia Saara ii kobaa iikanonj ronj koma oronjgi. Kaanagadeenj Aisak ano embia Rebeka ii iikanonj ronj koma oronjgi. Niinonj toroqenj Lea iikanonj ronj kombe.

* 49:30: Jen 23.3-20 * 49:31: Jen 25.9-10; 35.29

32 Aabrahamnonj namo koria kobaayawo ii wala Hit yonoononga sewanja merota eja.”

33 * Jeikobnonj merauruta qaa kaen jen koton onono tegoro kanawoita hororo dun eeyanonj uro goron qen komuro Anutunonj wano isi alauruta yonoononj toroqero. Kianj.

50

Jeikob ronj konji.

1 Jeikobnonj komuro Joosefnonj lugun manj kepelaan munj ligoj kema aroyanonj giliro kemero buuta kitoj nero.

2 Kawaa gematanonj Joosefnonj doktauruta jenkootoyaa baatanonj laligogiti, ii manjaa qamoya sele menj kotikotii keleganonj moriwutiwaaajon jen koton onono. Jen koton onono yonononj Israelwaa qamoya kaen ama mugi.

3 Gawonj ii menj laligogi weemboria 40 kuuya tegoro. Qamogia kelenonj morinkegi, iikawaa gawonja ii kambanj koriga kaen menj laligonkegi. Iijipt kanatuuru yonononj Jeikobwaaajonj weemboria 70:waa so jinjenj qama saama laligogi.

4 Saama jinjenj koma wosobiri laligogitiwaa kambanja iikanonj tegoro Joosefnonj Faarao kimbaa jinkaronj mirinonj gawonj menj laligogiti, ii qaa kokaen injoro: “Niinonj onoo jaagianonj kiankoomu mokolooweti eenj, onjo mono noo jenanonj menj Faarao kinj qaa kokaen jegi mobaa:

5 * Manjanonj jaawo laligoj qaa kokaen somonjonj jojopanj qaanonj jen kotiimambaajonj jen

* 49:33: Apo 7.15 * 50:5: Jen 47.29-31

koton nono: ‘Niinon komumambaajon anjen. Nii neenaajon jamo kobaa Keinan balonon osoweta nanji, noo qamona ii mono iikanon kema ron komba.’ Kawaajon saanon kete jen kotona nii iikanon kema manaa qamoya ron komago mombo eleema kamaa.”

⁶ Kaen injoro jegi Faarao kinon ii moma kokaen jero, “Gii manaaajon qaa somonon jopon qanon jen kotinati, iikawaa so saanon kema manaa qamoya ron komba.”

⁷ Kaen jero Joosefnon manaa qamoya ron komambaajon uro. Faarao kimbaa jawinuruta qabunagiawo kuuya, jinaron miriaa ano Iijipt kanriwaa jotamemuruta qabunagiawo ii kuuya iwo moton kenji.

⁸ Joosefwaa miriwaa sumanuruta korebore, iwaa daremunuruta ano manaa kanagesouruta yononon kaanagadeen moton kenji. Embam-eraurugia, lama, meme ano bulmakao tuuna tuuna iigadeen mono onomesaogi Goosen gomanon ragi.

⁹ Hooswaa kareya kareya ano eja hoos qagianon ragiti, ii kaanagadeen kenji. Kaen mindirin tuun somata toton kenji.

¹⁰ Kema kema Jordan apu gowoya koton leegen toroqen kema Atad gomanon wiit dumun kotawaa hona ano kaawoya mendeema gosigiti, miri balon iikanon keuma jinjen aro metaama qama silama saama bolin laligogi. Joosefnon manaaajon weemboria 7:baa so jinjen qama saama laligoro.

11 Atad gomanon jingen qama saagi balon toya Keinan kanageso yononon ii iima moma kokaen jegi, "Iijipt yononon mono jingen saawaa arenja uuta anju." Kaen jegi miri balon iikawaa qata ii kanain Aabel Mizraim * qagi. Ii Jordan apu gowoyaa ween koukoutaagen eja.

12 Jeikobnon merauruta jen koton ononoti, yononon iikawaa so otaan ama mugi.

13 * Yononon qamoya anjon Keinan balonon kema Mamre kosianon Makpela balon korianon kobaa eji, iikanon kema ron kongi. Aabrahamnon waladeen balon koria kobaayawo ii qasirigia ewaatiwaajon Hit eja Efron iwaanonga sewanja mero.

14 Joosefnon manaa qamoya ron kono tegoro anja, daremunuruta ano tosaan kuuya iwo manaa qamoya ron kombombaajon kengiti, iyononon mombo Iijipt balonon eleema kagi. Kian.

Joosefnon irona mende meleemambaajon mombo jero.

15 Joosefwaa daremunurutanon mangia komuro rama iima koton kokaen romonjon jegi: "Joosef sili bologa kuuya ama muninji, iinon iikawaajon uuduuduu moma nonoma kamba kokaamba kanain irona meleema nonombabo."

16 Kaen jen Joosefwaa qaa kokaen анги keno, "Manganon komumambaa ama nonoojon qaa kokaen jen kotooro:

* **50:11:** Abel: = Jingen saawaa arenja. Mizraim = Iijipt. Hibruu qaa kaanja. * **50:13:** Apo 7.16

17 ‘Ono mono Joosefwaajon qaa kokaen jegi mobaa: Daremunuruganon sili bologa ama tiwilaan gombombaajon angiti, giinon mono iyonoo singisonogogia ano kakasililingia ii mesaowa. Kawaajon giinon saanon mangaa Anutuyaa welenqequeuruta nonoo singisongonana mesaowa.” Yononon qaa ii анги Joosefwaanon karo moma mono qama saaro.

18 Kawaa gematanon Joosefwa darenunuruta iyanjio kan balonon tama batanon usugon kamaan kokaen ijogi: “Moba, nono goo welenqequeuruga omayo koloojon.”

19 Kaen ijogito, Joosefnon meleema kokaen jero: “Mono keegia mende mobu. Niinon Anutuwa kitianon mende nanjen.

20 Onanon, ono sili bologanon tiwilaan nombombaajon kaparan koma angito, Anutunon ii meleeno kitianon iwoi awaa asugiwaatiwaajon kaparan koma ano. Kaen ama kondoon kuun nono kanatuuru mamaga onoo laaligogia somongowe iikawaa honanon kaman kokaamba asuganon kolooro iima kotojon.

21 Kawaajon mono keegia mende mobu. Niinon mono ononjia ano embameraurugia onoo laaligogia kuuya nanjon onoma laligomana.” Kaen jen kilenagiala irona ii mende meleemambaajon mombo jen kotiin gumbonjonon ama onono. Kian.

Joosefnon komuro.

22 Joosefnon manaa kanagesouruta yonowo toroqen Iijipt balonon laligogi. Joosefnon laligon uro yambuya 110 kolooro komuro.

²³ Joosefnon esa amboaanja Efraimbaanonja koloogi ii injiuro. Kaanagadeen Manasewaa meria Makir iwaa meraboraanja koloogi Joosef-waa tawoyanon onjoongi doongon onono.

²⁴ Kawaa gematanon Joosefnon daremunuruta yonoojon qaa kokaen injiuro, “Nii komumambaa-jon anjento, Anutunon mono kalan koma onono laligowuya. Iinon onjo balon kokainonga unuama balon Abraham, Aisak ano Jeikob yonoo bunaga koloowaatiwaajon jen tegon jojopon qanon jen kotiiroto, mono iikanon kema laligowu.”

²⁵ * Kaen injiuro Israelwaa meraurutanon qaa jen somongon jojopon qanon kokaen jen kotii-wutiwaajon jen koton onono: “Anutunon kalan koma onono laligogi niinon komuwe noo siina ii mono balon kokainonga anjon Keinan balonon kembu.”

²⁶ Kaen jen yambuya 110 kolooro komuro. Komuro Iijipt kanon qamoya ii sele men kotikotii-waa keleganon morin qamo bokisnon anji ero. Kian.

* **50:25:** Eks 13.19; Joos 24.32; Hib 11.22

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47